

HVORFOR MELDE TIL BARNEVERNET ?

EN STUDIE AV HVA SOM MOTIVERER PRIVATPERSONER TIL Å MELDE EN SAK
TIL BARNEVERNET.

HOVEDOPPGAVE I SOSIALT ARBEID

SVEINUNG HORVERAK

NORGES TEKNISK - NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET

PROGRAM FOR SOSIALT ARBEID

VÅRSEMESTERET 1998.

Forord

Gjennom min erfaring som barnevernsarbeider har jeg i stadig større grad blitt opptatt av hvordan samfunnets holdninger er avgjørende for barnevernets arbeid. I denne hovedfagsoppgaven har jeg som mål å forstå hvilke vurderinger som foretas når personer går til det skritt å melde en sak til barnevernet.

Arbeidet med oppgaven har gitt meg en dypere forståelse av dette samspillet mellom barnevernet og omgivelsene, og jeg er stor takk skyldig til mine 13 informanter som delte sine erfaringer med meg.

Min arbeidsplass, Avdeling for samfunnsfag ved Høgskolen i Bodø, skal ha takk for tilrettelegging av arbeidsoppgavene slik at jeg fikk arbeide med hovedfagsoppgaven. En takk til mine kollegaer Siv Oltedal, Reidun Follesøe, Kate Mevik og Berit Skorstad for faglige innspill underveis. En spesiell takk til Jan Størkersen for omfattende datateknisk bistand.

Min veileder, Willy Lichtwarck, skal takkes for sin evne til konstruktive og poengterte innspill underveis i prosessen. Disse har mang en gang vært med å føre oppgaven inn på riktig spor når jeg har tatt av gårde i helt andre retninger enn fornuftig var.

Til slutt, en takk til Elisabeth, for hennes vilje til å la meg bruke av familiens dyrebare tid for å kunne fullføre hovedfagsarbeidet.

Bodø påsken 1998

Sveinung Horverak

Sammendrag

Oppgaven har følgende problemstilling:

Hva motiverer en person til å melde en sak til barnevernet, og hvordan vurderer melder denne erfaringen.

Problemstillingen har sitt utspring i det forhold at barneverntjenesten er avhengig av et samspill med sine omgivelser. Det som er denne oppgavens fokus er at barnevernet er avhengig av å motta meldinger fra eksterne meldere for å komme i posisjon til å hjelpe de barn som har behov for det.

For å belyse problemstillingen har jeg intervjuet 9 privatpersoner som har meldt en sak til barnevernet. Det sentrale har vært å få tak i deres refleksjoner og vurderinger i forkant av meldingen, samt deres erfaringer med det å melde til barnevernet. I tillegg er det intervjuet 4 helsesøstre, dette for å bruke helsesøstre som et “bakteppe” i mitt forsøk på å analysere de intervjuer som privatpersonene har gitt. Helsesøstrenes posisjon som offentlig ansatte med en lovbestemt meldeplikt har gitt meg mulighet for å se om det kommer frem spesielle ulikheter eller likheter mellom private meldere og de offentlig ansatte. Fra datamaterialet har det “vokst” ut 5 typologier:

- Opprydderen, som legger vekt på plikten til å melde og som forventer at det offentlige handler raskt og effektivt. Ønsker informasjon om hvordan det går i saken.
- Nabokjerringa som også legger vekt på plikten til å melde. Nabokjerringa ønsker anonymitet som melder. Hun ønsker også informasjon om hvordan det går i saken.
- Den omsorgsfulle som ønsker å hjelpe både barn og foreldre som meldes, og som ikke melder saken til barnevernet før de selv har prøvd å hjelpe familien. Den omsorgsfulle melder ikke saken til barnevernet før foreldrene til barnet som meldes samtykker til dette. Den omsorgsfulle ønsker å være med i samarbeidet om løsninger
- Den profesjonelle som har samarbeidet med barnevernet i mange år, og som vurderer fra sak til sak om barnevernet kan hjelpe i den konkrete saken. Den profesjonelle ønsker å samarbeide med barnevernet om løsninger.
- Helsesøster som har samarbeidet med barnevernet i mange år, og som vurderer hver enkelt sak opp mot muligheten for formålsoppnåelse ved melding til barnevernet. Hun ønsker et samarbeid med barnevernet om løsninger.

Disse typologiene blir så analysert i forhold til pliktetikk og formålsetikk. Opprydderen og nabokjerringa er pliktetikere i den forstand at det avgjørende for å melde til barnevernet er en opplevelse av en moralsk plikt til å gjøre dette. Den omsorgsfulle, den proffesjonelle og helsesøster melder til barnevernet utfra en vurdering om de kan oppnå ønsket formål for familien, av dette betrakter jeg dem som formålsetikere.

Formålsetikerne ønsket et samarbeid med barnevernet, mens pliktetikerne ønsket informasjon uten nødvendigvis egen deltagelse i problemløsningen. Felles for alle informantene er altså et ønske om en videre posisjon i forhold til barneverntjenesten.

Flertallet av informantene kommer ut av sin erfaring som melder med en svekket tillit til barnevernet. De to viktigste grunnene til dette er at de ikke ser tilfredstillende resultater av meldingen og at de ikke opplever seg ivaretatt på en god nok måte. De meldere som har fått styrket eller bekreftet sin tillit til barnevernet legger vekt på at de så gode resultater for barna som ble meldt, samt at de opplevde selv å være sentrale i problemløsningsprosessen.

Undersøkelsen viser at tillitten til barnevernet, og derved også viljen til å melde igjen, vil være avhengig av at melder forstår de beslutninger som barnevernet tar. Ved en åpnere linje fra barnevernet ville melderne hatt forutsetning for å forstå de vurderinger som barnevernet foretok. Men enda viktigere er det at barnevernet ved å involvere melderne i sin utredning og beslutningsprosess ville skaffet seg et bredere grunnlag for å fatte en riktig beslutning.

Konklusjonen på undersøkelsen er således at barnevernet ved å ha en holdning til melder preget av åpenhet og gjensidighet vil styrke sin troverdighet. Dette gir større forståelse og aksept for de vedtak som fattes.

Innhold

1. KAPITTEL: VALG AV PROBLEMSTILLING.	1
1.1 Oppgavens tema	1
1.1.1 De som melder til barnevernet.	1
1.1.2 Hvor henter befolkningen sin kunnskap om barnevernet ?	2
1.1.3 Befolkningens holdninger til barnevernet.	4
1.1.4 Hvem melder til barnevernet.	6
1.1.5 Hvorfor melde til barnevernet?	6
1.2 Valg av problemstilling.	10
1.3 Oppgavens oppbygning.	10
2. KAPITTEL: METODE.	14
2.1 Innledning.	14
2.2 Valg av metode for datainnsamling.	14
2.3 Forforståelsens påvirkning på hovedfagsarbeidet.	17
2.4 Forskerrollens innvirkning på datainnsamlingen.	18
2.5 Utvalg.	19
2.5.1 Hvem skal utvalget bestå av.	19
2.5.2 Hvordan foretok jeg utvalget.	21
2.5.3 Presentasjon av informantene.	22
2.6 Dataanalyse.	26
3. KAPITTEL: KATEGORISERING AV INFORMANTENE.	29
3.1 Innledning.	29
3.2 Opprydderen.	29

3.3 Den omsorgsfulle.	31
3.4 Nabokjerringa.	33
3.5 Den profesjonelle.	34
3.6 Helsesøster.	37
3.7 Oppsummering.	40
4. KAPITTEL: ANALYSE - HVA MOTIVERER FOR MELDING.	41
4.1 Innledning.	41
4.2 Valg av etikk som teoretisk ramme for analysen.	41
4.2.1 Etikk som referanseramme.	41
4.2.2 Oppfatning av barnets situasjon.	42
4.2.3 Melders vurdering av hva som er moralsk riktig handling.	43
4.2.4 Melding til barnevernet.	47
4.2.5 Autonomi.	49
4.2.6 Kunnskap om barnevernet.	49
4.3 Vurdering av hva som er moralsk riktig handling - pliktetikeren.	50
4.3.1 Innledning.	50
4.3.2 Opprydderen.	50
4.3.3 Nabokjerringa.	51
4.4 Vurdering av hva som er den gode handling - formålsetikeren.	54
4.4.1 Innledning.	54
4.4.2 Den profesjonelle.	54
4.4.3 Helsesøster.	57
4.4.4 Den omsorgsfulle.	63
4.5 Analyse av møtet mellom melder og barnevernet.	65
4.6 Melders autonomi.	71
4.7 Vil mine informanter melde igjen? - Tillitens betydning.	75
4.8 Oppsummering av analysen.	81

5. KAPITTEL: BARNEVERNETS UTFORDRING I FREMTIDEN.	85
5.1 Innledning.	85
5.2 Hvordan kan barnevernet styrke sin troverdighet blandt melderne.	87
5.3 Konklusjon: Et samarbeidende og åpent barnevern.	92
VEDLEGG:	94
LITTERATURLISTE:	96

1. KAPITTEL: VALG AV PROBLEMSTILLING.

1.1 Oppgavens tema

1.1.1 De som melder til barnevernet.

Jeg har valgt et tema innen feltet barnevern, da dette har vært mitt arbeidsområde de siste 5 år. Delvis gjennom å arbeide som saksbehandler i barnevernet og delvis som leder av en kommunal barneverntjeneste. Temaet for denne oppgaven er å forsøke å få en forståelse for hva som motiverer privatpersoner til å melde en sak til barnevernet.

Min interesse for feltet er en viktig grunn til å velge dette fagområdet. I tillegg peker forskning på at det er behov for mere kunnskap om dette feltet (Vogt Grinde 1993, s.16).

“I 1970 og 1980 årene har sosialdepartementet gjennom utredninger og handlingsplaner satt søkelyset på sentrale spørsmål om barns oppvekstkår og behovet for å styrke barnevernet (jfr. stortingsmeldingene i 1973-74, 1977-78, 1981-82 og 1984-85). Det er pekt på behovet for forskning og utviklingsarbeid for å bedre metoder, evaluere tiltak, prøve ut organisasjonsmodeller og styrke datagrunnlaget, og da spesielt i forhold til svakstilte og utsatte grupper.”

Det er også selvsagt en fare forbundet med å velge et område som jeg har nær tilknytning til. En bringer med seg en forforståelse av feltet og de problemstillinger en ønsker å sette fokus på. Dette kan farge en i utarbeidelse av spørsmål og gjennomføring av intervjuer.

Disse motforestillingene vil imidlertid i større eller mindre grad gjelde for ethvert område som en forsker på. Utfordringen er heller å være seg dette bevisst, og å søke å unngå at forforståelsen påvirker utførelsen av selve datainnsamlingen (Glaser og Strauss 1967).

For at barnevernet skal kunne utføre sin oppgave i samfunnet er det nødvendig at barnevernet har en viss legitimitet i befolkningen (Vogt Grinde 1993). Befolkningens holdning til barnevernet er viktig av flere grunner, de viktigste er godt oppsummert i en artikkel av Terje Ogden, “Sterke meninger og liten kontakt” (Norges barnevern nr. 4 1993, s. 14):

“Folks holdninger til barnevernet er viktig av flere grunner. For det første rammer negative holdninger barn som lever under dårlige omsorgsbetingelser. Meningsmålinger viste at det er mange forhold som bidrar til at folk vegrer seg for å

varsle om barn som utsettes for mishandling og forsømmelse. Det er lettere å overkomme disse hvis de har en oppfatning av barnevernet som troverdig.

For det andre vil holdningene til barnevernet prege samarbeidet som barnevernet er helt avhengig av for å kunne utføre sine oppgaver. Det gjelder for eksempel når barnevernsansatte henvender seg til familier de har blitt varslet om, eller når de skal samarbeide med andre kommunalt ansatte.

For det tredje er holdningene viktig for rekruttering til stillinger i barneverntjenesten og når det søkes etter familier som kan ta imot barn og unge for avlastning, krise og akutt plassering, eventuelt søker etter fosterhjem. Det er rimelig at et negativt vurdert barnevern har vansker med å skaffe seg medarbeidere og samarbeidspartnere på alle nivåer.”

Kort formulert er altså barnevernet avhengig av legitimitet av følgende grunner:

- For å motta meldinger og dermed fange opp utsatte barn.
- For å ha et grunnlag for samarbeid med private og offentlige.
- For å rekruttere medarbeidere og samarbeidspartnere.

Samfunnets forventninger til barnevernet vil være med å legge premisser for barnevernets aktivitet (Vogt Grinde 1993). Det vil sannsynligvis være en sammenheng mellom befolkningens tillit til barnevernet og i hvilken grad de melder bekymring til barnevernet.

Ut fra dette aspektet vil barnevernet være avhengig av at det i befolkningen finnes en viss grad av tillit til at barnevernet er egnet til å hjelpe et barn som meldes til dem. Imidlertid så er barnevernet et komplisert felt, og mange faktorer kan spille inn i personers motiv for å melde en sak til barnevernet.

Det er dette temaet som vil være sentralt ved utarbeidelse av problemstillingen. Mitt fokus vil være på hvordan personer vurderer om de skal melde en sak til barnevernet, og hvilke faktorer som er sentrale i vurderingen.

1.1.2 Hvor henter befolkningen sin kunnskap om barnevernet ?

I en undersøkelse foretatt i 1995 om barnevernets legitimitet ble det stilt spørsmål om å oppgi de to viktigste informasjonskanaler informantene hadde om barnevernet. Her er svarene (Norges barnevern 1/96, s. 8):

Fra aviser, TV og radio:	88%
Personer du har hørt om fra andre:	24%

Personer du kjenner som har erfaring med by:	17%
Faglitteratur:	16%
Yrkesmessig kontakt:	9%
Personlig kontakt med barnevernet:	7%
Annet:	12%

9 av 10 har altså media som en av de to viktigste informasjonskanaler når de samler kunnskap for å danne seg en oppfatning av barnevernet.

Det som er interessant her vil være å gå inn på hvordan media og personlige kontakter/erfaringer påvirker oppfatningen av barnevernet. Media har i hovedsak interesse av å slå opp saker som har et sensasjonspreg, gjerne med kritisk blick på barnevernet. Dersom media hadde hatt en ubetinget gjennomslagskraft ville en kunne anta at den negative holdningen til barnevernet var sterkere i befolkningen. Samtidig ser vi at den negative holdningen var sterkest på det tidspunkt da media hadde mest kritiske oppslag om barnevernet. Jeg viser til TV2 sin serie om barnevernet i 1993, der de satte fokus på omsorgsovertagelser og foreldrenes opplevelse av dette.

I tillegg til media er den viktigste informasjonskilde personer du kjenner eller venner av deg kjenner som har hatt kontakt med barnevernet. Dette understreker klientenes oppfatning av hvordan de blir møtt som en faktor i opinionsdannelsen om barnevernet. På hvilken måte dette utvikles vil også være interessant å se på i undersøkelsen min.

Mitt hovedfokus vil ikke være å kartlegge hvor informasjonen om barnevernet kommer fra. Imidlertid så vil jeg mene at den tillit eller mangel på sådan som de ulike informanter har må bygge på noe. Her kommer dette temaet inn som interessant. Hvordan spiller media inn i forhold til personlige erfaringer, hvilke type mediaoppslag har de lagt merke til? Hvilke type personlige erfaringer legges mest vekt på?

Personlige erfaringer behøver ikke nødvendigvis være egne opplevelser. Mine informanter kan ha venner, bekjente, naboer som har hatt en eller annen form for erfaring med barnevernet og formidlet denne videre. Mitt poeng her er å peke på at bildet av barnevernet kan være sammensatt og komplisert. Mange faktorer kan spille inn på den totale vurdering informantene har av barnevernets egnethet, og dette kan igjen påvirke graden av tillit til

barnevernets evne til å løse sine oppgaver. Dette kan igjen påvirke om en melder en sak til barnevernet, eller om en velger å ikke gå til barnevernet.

1.1.3 Befolkningens holdninger til barnevernet.

Gjentatte ganger (1990,1993 og 1995) har det vært gjennomført undersøkelser vedrørende barnevernets legitimitet. Den undersøkelsen av disse som ga lavest legitimitet til barnevernet var den i 1993. Allikevel kan en se av kommentarene til denne undersøkelsen at oppslutningen om barnevernet er god, Terje Ogden skriver (Norges barnevern 4/93 s. 12):

"Riktignok var det nesten ingen som stilte seg negative til å ha et barnevern. De kritiske holdningene handler om barnevernet skal ha muligheter til å fjerne barn fra hjemmet ved bruk av tvang, og i hvilken grad det forøvrig er egnet til å gripe inn i familier der barn utsettes for overgrep og omsorgssvikt. Holdningene til å ha et barnevern og til prinsippet om bruk av tvang er mer positive enn holdningene til barnevernets egnethet til å gripe inn i familier."

Barnevernet har fått sitt mandat gjennom lovgivningen og da spesielt gjennom Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992. Barnevernets målsetting ifølge denne lov er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. I tillegg skal barnevernet bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Den første del av målsettingen går på det ansvar barnevernet har overfor enkeltpersoner med et hjelpebehov, den andre delen handler om at barnevernet skal delta i generelt forebyggende arbeid i samfunnet.

Min problemstilling skal ha sitt fokus på den første delen av lovens formålsparagraf, nemlig oppgaven å hjelpe barn og unge i forhold til barnevernets ansvar på individnivå. For å kunne hjelpe disse til rett tid er barnevernet avhengig av at noen melder fra om behovet for hjelp.

Det har i den senere tid vært forsøkt å konkretisere hva som skal ligge i kvalitetskravene til barnevernet. Det er et politisk uttalt mål at samfunnet skal produsere en kvalitativ og kvantitativ god barneverntjeneste til utsatte barn, unge og deres familier i Norge (BFD 1995-96, Strategisk informasjonsplan). Premissene for hva som skal ligge i disse begrepene har vært arbeidet med over lang tid i det politiske miljø. I st. melding nr 72 (1984-85 "om barne og ungdomsvernet".) er det satt opp følgende tre kjernekrav til barnevernet: Effektivitet, legalitet og legitimitet.

Effektivitetsbegrepet må forstås i vid forstand, og i Lov om barneverntjenester som trådte i kraft fra 1/1 1993 er det gitt flere konkrete anvisninger på hva som skal ligge i et kvalitativt godt barnevern. Barnevernet skal ha barnets beste som hovedprinsipp, og det skal legges vekt på å finne riktig tiltak til rett tid. Loven har innført frister for når en sak skal være undersøkt og når tiltak skal være iverksatt. I tillegg pålegges barneverntjenesten å utarbeide tiltaksplaner og evaluere tiltak fortløpende.

Legalitetskravet innebærer at tiltak skal være lovhjemlet, det betyr at inngrep i en persons privatliv ikke kan skje uten at det er en konkret lovparagraf som gir grunnlag for akkurat dette inngrepet. På dette området har vi fått en vesentlig styrking gjennom loven som trådte i kraft 1/1 -93. Innføring av Fylkesnemd ved avgjørelse i tvangssaker, samt større partsrettigheter for barn og foreldre i saksbehandlingsgang, har ført til en større kontroll av barnevernets utøvelse av sin myndighet.

Større effektivitet og sterkere legalitetskontroll skulle logisk sett føre til at det tredje kravet om legitimitet i befolkningen ble oppnådd. Med dette mener jeg at dersom barnevernet er effektivt og det ikke griper inn i folks liv uten hjemmel i lov skulle det føre til større tillit til barnevernet og derigjennom større oppslutning om dets eksistens og gjeldende praksis.

Undersøkelsen til Ogden om barnevernets tillit i befolkningen kan støtte opp under et slikt resonnement. Tallene her viser at det i 1995 var 43% av informantene som mente at barnevernet var meget godt eller ganske godt egnet til å gripe inn i familier der foreldre ikke tok tilstrekkelig hånd om sine barn. I 1993 var dette tallet 34%. Men i en undersøkelse i 1990 var dette tallet 43%, altså det samme som i 1995 (Norges barnevern. 1/96). Med andre ord så er det andre faktorer som her spiller inn enn den nye barnevernsloven med de krav den stiller til saksbehandling.

Ved å definere legitimitet til å være den generelle tiltro til barnevernets egnethet til å utøve sin myndighet til barnets beste er hovedlinjen lagt. Imidlertid så er denne tiltro i seg selv uinteressant dersom den ikke har en funksjon. Barnevernet har kun en mulighet til å komme i posisjon til å utøve sin hjelpefunksjon for barn, nemlig ved at barn som lever i en utsatt omsorgssituasjon blir meldt til barnevernet.

1.1.4 Hvem melder til barnevernet.

Ved å se på sosialstatistikken ser en at barnevernet i 1995 mottok tilsammen 16661 meldinger om bekymring for barn. Av disse kom 1320 fra barneverntjenesten selv, de resterende 15341 kom fra andre meldere, private og offentlige (Sosialstatistikken 1995). Dette bekrefter helt klart at barneverntjenesten er avhengig av meldinger fra utenforstående for å få kontakt med barn som trenger hjelpetiltak fra barnevernet.

Forholdet mellom offentlige og private meldere er at ca 69% kommer fra offentlige og 31% fra private. I perioden 1992 og 1995 var antallet meldinger til barneverntjenesten forholdsvis likt. Imidlertid så har de private i denne perioden økt sin andel av eksterne meldinger fra 29% til 31%, mens offentlige meldere har redusert andelen fra 71% til 69% (Sosialstatistikken 1992 og 1995). Fordelingen mellom private og offentlige er omtrent den samme i 1994 som i 1995 (Sosialstatistikken 1994 og 1995). Private meldere har altså hatt en økning av sin andel eksterne meldinger etter at den nye Lov om barneverntjenester ble innført fra 1/1 -93. Om dette er en utvikling som vil fortsette er det for tidlig å si noe om, men det aktualiserer spørsmålet om der finnes ulik motivasjon for melding hos offentlige og private meldere, eventuelt om lovverket kan ha noen betydning for en ulik utvikling fra -92 til -95.

1.1.5 Hvorfor melde til barnevernet?

Det er sannsynligvis for mange et stort skritt å ta når en går til barnevernet med en melding. Utfra Ogden sin undersøkelse er det grunnlag for å anta at mange som kjenner til en sak de selv mener kunne vært meldt til barnevernet ikke melder fra. Ogden skriver følgende i sin artikkel (Norges barnevern 1/96, s. 8):

"Andelen som kjente til barn som blir eller er blitt mishandlet eller forsømt av sine foreldre eller foresatte var 22% i 1995. Det var omtrent like mange som i 1993 og 1990. Andelen som hadde meldt fra til barnevernet om mishandling var 6,5% i 1995, mens andelen som hadde meldt fra om forsømmelse var 9%. Det var nesten en fordobling av antall meldinger om mishandling fra 10 barn i 1990 og 93 til 19 barn i 1995. Siden det dreier seg om små tall, er det for tidlig å si noe om dette er en utviklingstrend eller mer situasjonsbetinget. I sum var det en økning i antall meldinger fra 11% i 1990 og 13% i 1993 til 16% i 1995. Så selv om det var omtrent like mange som kjente til utsatte barn på de tre tidspunktene, var det en økende tendens til at folk underrettet barnevernet."

Undersøkelsen viser altså at det er en del personer som ikke melder fra selv om de kjenner til at barn lider under mishandling eller forsømmelse. Imidlertid så er det en viss økning i antall som melder fra i perioden 1990-95. Det er vanskelig å hevde at dette kun har sammenheng med befolkningens tillit til barnevernet, da denne som nevnt har svingt opp og ned hele denne perioden.

For både private og offentlige meldere kan det være andre faktorer enn tilliten til barnevernet som spiller inn. Det må her nevnes at offentlige og private har en svært ulik stilling i forhold til barnevernet og familien. Privatpersoner har ingen juridisk plikt til å foreta seg noe når de ser at et barn lider overlast (Lindboe 1994). Dette betyr at det må være andre motiver som gjør seg gjeldende når privatpersoner handler, og det må være noen vurderinger som foretas når handlingen er å melde til barnevernet.

For offentlig ansatte, derimot, er det en lovpålagt meldeplikt etter Lov om barneverntjenester §6-4. Er det dermed en ulikhet på motivasjon når private og offentlige melder? Dette ønsker jeg også å få en forståelse av, og derfor er det et lite antall offentlig ansatte med i utvalget. Det å ta med offentlig ansatte vil også kunne gi meg en bredere forståelse av fenomenet å melde til barnevernet. Dette både på grunn av ulikheten i juridisk ståsted, samt at det er gjort enkelte undersøkelser på forholdet mellom offentlige ansatte og barnevernet som kan belyse problemstillingen.

Det har som nevnt skjedd en forskyvning mellom offentlige instanser og privatpersoner når det gjelder omfang av meldinger til barnevernet. De private har hatt en økning og de offentlige har hatt en nedgang i perioden 1992 til 1995. Er dette tilfeldigheter, eller kan det ha skjedd en utvikling de siste årene som fører til at de private er blitt mere villig til å melde til barnevernet, eventuelt at de offentlige er mindre innstilt på å oppsøke barnevernet når de oppdager barn som kan trenge hjelpetiltak.

De økte krav til saksbehandling og vitneførsel i barnevernet har også fått konsekvenser for samarbeidspartnere. Større krav til nøyaktighet og begrunnelser i uttalelser fra offentlige instanser, samt inngående utspørring av offentlige vitner i Fylkesnemda kan skremme offentlige instanser fra å melde saker inn til barnevernet. Også private meldere kan bli

stevnet som vitner, men de vil som regel i mindre grad ha et formelt ansvar, og det stilles således ikke samme krav til skriftlighet og nøyaktighet som til offentlige meldere.

Følgende to uttalelser fra en helsesøster som ble intervjuet om sitt forhold til å melde til barnevernet kan illustrere noe av denne følelsesmessige terskelen (Lichtwarck og Clifford 1996, s. 51-52):

"Føler at det å skulle henvende seg til sosialkontoret kan medføre en sperre. Vi vet at fru Olsen, dersom hun får litt helgeavlastning eller en støttekontakt til den minste, så klarer hun å komme seg ovenpå igjen. Og vi tar det opp med henne. Men så blir det en sperre i forhold til sosialkontoret og barnevernet - hva gjør de?"

"Forsøker å løse sakene uten å trekke inn barnevernet. Snakker ofte med barnehage og PPT. Barnevernet blir først koblet inn dersom det er nødvendig. Når barnevernet kommer inn blir det en sak. Det er derfor viktig å holde barnevernet litt på avstand."

En annen faktor kan være at offentlig ansatte har en annen terskel for hvor alvorlig problemet skal være før de melder. Dette kan være en direkte konsekvens av den nye barnevernsloven, da denne knytter meldeplikten til at det må være grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Denne konkretiseringen av når det foreligger meldeplikt uten hinder av forvaltningsmessig taushetsplikt kan i realiteten sies å innebære en skjerping av kravene for at offentlig ansatte skal melde en sak til barnevernet (Lindboe, 1994).

I Lov om barneverntjenester som trådte i kraft 1/1 -93 er meldeplikten utvidet til å gjelde alle offentlig ansatte. Dette skulle tilsi flere meldinger til barnevernet fra denne gruppen, da det i den foregående lov var flere grupper som var unntatt meldeplikt. Men i den nye loven er terskelen for å melde hevet, meldeplikten knyttes til at det er grunn til å anta at det foreligger alvorlige mangler ved omsorgen for barnet (§6-4). Men dersom ikke dette kriteriet foreligger kan ikke offentlig ansatte melde til barnevernet på grunn av taushetsplikten. Etter den gamle barnevernsloven hadde offentlige ansatte både plikt og adgang, uten hinder av taushetsplikten, til å melde fra om ethvert forhold som kunne føre til barnevernstiltak (Lindboe 1994). Denne plikten var unndratt enkelte yrkesgrupper i forhold til deres egen lovgivning, for eksempel leger. Det er altså mulig å tenke seg at hevingen av terskelen for at offentlig ansatte skal ha lov til å melde til barnevernet har påvirket meldeomfanget i negativ

retning mere enn utvidelsen av meldeplikten til å gjelde alle yrkesgrupper har påvirket i positiv retning.

Imidlertid kan offentlig ansatte samarbeide med klienten selv om å melde til barnevernet. Det kan da være tilfeldig om offentlig myndighet eller den private part føres opp som melder. I en slik situasjon vil offentlig ansatt ha fått et samtykke fra den private part som unntar en fra taushetsplikten i forhold til å gi opplysninger til barnevernet. På denne måten trenger en ikke å legge til grunn kriteriene for meldeplikt til barnevernet. Men da er vi på et annet nivå, nemlig om den offentlige ansattes motivasjon for å bruke barnevernet som hjelper i å løse problemer for barnet. Da er vi inne på temaet om tilliten til barnevernet vil ha betydning for den offentlige ansattes måte å løse problemet på. Påvirker de offentliges ansattes holdninger til barnevernet om de går inn for å motivere sine klienter/pasienter/elever til å ta kontakt med barnevernet.

En faktor til som må nevnes i forhold til hva som kan påvirke om en melder en sak til barnevernet er forventninger om samarbeid. Kan en anta at offentlige meldere i større grad enn private meldere forventer å bli en viktig premissleverandør for arbeidet videre med saken. Det er allerede nevnt helsesøsteren som ønsket litt avlastning til en sliten mor, men var redd for å gjøre det til en barnevernsak.

Følgende sitat sier noe om hva en førskolelærer har uttrykt om dette temaet (Lichtwarck og Clifford 1996, s.57):

"Vi føler oss i en klemme. Vi er i den særstilling at det er vi som møter det lille barnet hver dag. Og det er vi som også har den største andelen av foreldrekontakt. Føler at det blir altfor lett å sitte på kjappe møter å bestemme ditt og datt, men det er jo vi som går tilbake til hverdagen, det er vi som møter ungene. Opplevde at vi satt og fortalte og fortalte, men ingenting ble gjort. På neste møte skjedde det samme. Vi har gitt ungen et godt tilbud, men de andre gjør ikke det de skal. Kan ikke si hvorfor de ikke gjør jobben. Har ikke fått informasjon om hvorfor. Vet ikke om de vet det sjøl. Skjønner ikke at det er nødvendig å tromme sammen et hav av instanser for å diskutere en sak uten at møtet har noen funksjon utover det å snakke."

Både uttalelsen fra helsesøster og denne uttalelsen fra en førskolelærer sier noe om at en har klare oppfatninger av å være meningsberettiget. Kan barnevernets måte å håndtere samarbeid på være en grunn til at offentlige instanser vegrer seg for å melde til barnevernet. Kan det

være slik at private oppfatter sin oppgave som utført når saken er meldt, og er fornøyd med at barnevernet arbeider på den måten de gjør videre i saken.

Det er her pekt på en del faktorer som kan påvirke offentlige meldeinstanser. Vi har til en viss grad forskningsmessig belegg for å danne oss argumenter for og mot at offentlige ansatte skal melde. Det er her pekt på meldeplikten og spesielt forholdet rundt samarbeid. Det er imidlertid svært vanskelig å si noe om de faktorer som påvirker private meldere. De har ingen lovbestemt opplysningsplikt (Lindboe 1994), og har heller ingen fora hvor de naturlig får kjennskap til barnevernet.

Med andre ord så må de private ha en eller annen form for egen motivasjon for å melde til barnevernet. Det er denne egenmotivasjonen som er det åpne spørsmål i min oppgave, hvorfor påtar de seg dette ansvaret og i mange tilfeller denne belastningen. Med belastningen mener jeg mulige konflikter med naboer, mulig vitneansvar i Fylkesnemda, i verste fall kan egne barn utsettes for represalier på grunn av foreldrenes melding til barnevernet.

Min erfaring fra barnevernsarbeid er at en melding til barnevernet kun unntaksvis har sin begrunnelse i hevnmotiv eller ønske om å blande seg inn i andres privatliv. Det kan tenkes at private har samme type pliktfølelse som offentlige, dog med unntak av den formelle opplysningsplikten som loven omtaler. Et annet mulig motiv kan være ønsket om å hjelpe nær familie eller nære venner. Noen private melder jo også seg selv til barnevernet for å få hjelp. Men hvorfor disse da går til barnevernet for å få denne hjelpen har jeg ikke klart å finne forskning på. Før jeg får intervjuet personer om dette temaet, blir min drøfting kun kvalifisert gjetting.

1.2 Valg av problemstilling.

Utfra foregående drøfting har min hovedfagsoppgave følgende problemstilling:

Hva motiverer en person til å melde en sak til barnevernet, og hvordan vurderer melder denne erfaringen.

1.3 Oppgavens oppbygning.

Oppgaven er bygd opp på en slik måte at teori og empiri kommer i samme kapittel, analysekapitlet. Dette betyr at teoribruken er vokst frem som et resultat av empirien. Jeg har

ikke hatt klare hypoteser og teoridrøftinger før empirien forelå. Selv mener jeg at dette har vært en styrke, da min forforståelse av fagområdet således ikke har fått styre analysen på samme måte som kunne skjedd dersom teorien på forhånd hadde skissert klare oppfatninger av sammenhenger.

I **1. kapittel** jeg drøftet temaet og valgt problemstilling, og allerede her er det tatt frem kunnskap om emnet. Jeg vil understreke at det her i hovedsak foretas drøftinger som påpeker viktigheten av samspillet mellom barnevern og samfunnet forøvrig.

I **kapittel 2** velger jeg kvalitativ metode som metodisk tilnærming, noe som også styrer hvilken type data jeg får inn til min analyse. Jeg har valgt respondentintervju, og informantene består av 9 privatpersoner som har meldt en sak til barnevernet og 4 helsesøstre som i det daglige samarbeider med barnevernet.

Analysen av materialet har gitt en inndeling i følgende 5 typologier: Opprydderen, den profesjonelle, den omsorgsfulle, nabokjerringa og helsesøster. I **kapittel 3** beskrives disse typologiene.

3 retninger innen etisk tenkning vil bli presentert i **kapittel 4**, pliktetikk, formålsetikk og nærhetsetikk. Pliktetikk og formålsetikk er normative retninger, det vil si at de gir anvisning for handling. Jeg drøfter hvordan de enkelte meldekategorier legger vekt på pliktetikken eller formålsetikken når de velger å melde til barnevernet.

Nærhetsetikken er i hovedsak en deskriptiv teori som beskriver at den riktige og gode handling vil være situasjonsbestemt der handlingens godhet avgjøres av i hvilken grad du klarer å svare på den annens etiske fordring. Gjennom møtet har du et ansvar for den andre. Implisitt i det å melde til barnevernet ligger en slik ansvarstagen, jeg hevder derfor at nærhetsetikken kan være grunnlag for å ta et ansvar, men ikke grunnlag for å bestemme den konkrete handlingen det er å melde til barnevernet.

I kapittel 4 foretar jeg en analyse av de 5 typologiene der jeg drøfter dem i forhold til pliktetikk og formålsetikk. Det sentrale i denne analysen er en drøfting av om informantenes motivasjon for å melde til barnevernet springer ut av en plikt, eller et ønske om formålsoppnåelse.

Videre drøftes hvordan møtet med barnevernet vurderes av informantene, og hvordan deres erfaring vil vektlegges ved nye meldingsvurderinger. I kapittel 4 analyseres også møtet mellom barnevernet og melderne utfra en nærhetsetisk forståelse. Sentralt i dette er fokuset på den etiske fordring som premiss fra melders side. Den etiske fordring innebærer at en melding ledsages av forventninger fra den som melder. På hvilken måte barnevernet møter denne forventning vil være en viktig erfaring for melder når barnevernets innsats vurderes. En viktig faktor for melderne er å bli behandlet som autonome personer, og dette temaet vies et eget underkapittel i analysen.

Kan jeg så trekke generelle konsekvenser av de funn som en slik kvalitativ undersøkelse er? Dette skal en være forsiktig med, men det går an å danne seg oppfatninger av hva som kan se ut til å være sentrale trekk ved materialet som er analysert (Repstad 1993, s. 17):

“Det er klart at man ikke kan generalisere ukritisk ut fra en studie av et enkeltmiljø. Men man kan foreta en røff, skjønnsmessig vurdering av hvor representative funn er.”

“Mye kvalitativ forskning har resultert i hypotese og begrepsdannelser som utdyper vår forståelse av sosialt liv, og så kan jo prosessen gå videre med mer kvantitative, generaliserende studier.”

I **kapittel 5** foretas en drøfting av hvilken betydning mine funn kan ha for barnevernets virksomhet.

2. KAPITTEL: METODE.

2.1 Innledning.

Oppgaven har som formål å gi en forståelse av følgende problemstilling:

“Hva motiverer en person til å melde en sak til barnevernet, og hvordan vurderer melder denne erfaringen?”

Mitt utgangspunkt er å finne ut hva som er motivasjonen til den som melder, og hva vedkommende forventer skal skje etter at meldingen er foretatt. I dette ligger det implisitt at jeg tar for gitt at melder har en forventning om hvilken handling barnevernet skal foreta seg etter at melding er mottatt. Denne forventning er ikke nødvendigvis knyttet til hvilket tiltak barnevernet skal sette inn, men kan like gjerne dreie seg om hvordan melder forventer å bli behandlet.

Gjennom sin kontakt med barnevernet, og eventuelt andre kilder til informasjon om barnevernet, vil melderens danne seg et bilde av denne instansen. Dette bildet kan i neste omgang være medvirkende når vedkommende igjen står overfor vurderingen om en skal melde en sak til barnevernet.

2.2 Valg av metode for datainnsamling.

Det er problemstillingen som i stor grad vil styre valget av metode.

"Samfunnsvitenskapelig metode omfatter både organisering og tolking av data som hjelper oss til å få en bedre forståelse av samfunnet" (Holme og Solvang 1993, s. 14).

I min oppfatning av denne definisjonen legger jeg at en må samle inn og systematisere data (organisering), for å få en dypere forståelse av fenomenet (tolkning). Det jeg ønsker i hovedoppgaven er at jeg samler inn data og systematiserer (analyserer) dette på en slik måte at det kan gi grunnlag for forståelse av sammenhenger mellom befolkningens kilde til kunnskap om barnevernet, deres holdning til barnevernet og deres vilje til å melde saker til barnevernet.

Mitt mål for oppgaven vil ikke være å lage statistikk over hvor mange som har så og så mye tillit, og hvor mange som har hvilken terskel for å melde. Dersom dette hadde vært formålet måtte jeg ha gjennomført en kvantitativ undersøkelse. Mitt mål for oppgaven vil være å forsøke å forstå de komplekse vurderinger som foretas når enkeltmennesker står overfor en vurdering av om de skal melde en sak til barnevernet. I denne sammenheng vil det være riktig å bruke kvalitativ metode.

Styrken ved å bruke kvalitativ metode er den dybdeforståelse jeg vil få av hver enkelt informant. Jeg har i kapittelet om valg av problemstilling gitt eksempler på den kompleksitet som er i barnevernsarbeidet, og alle de ulike elementer som kan spille inn i samspillet mellom barnevernet og samfunnet. Ved kvalitativ metode vil jeg kunne få innsikt i de nyanser som finnes i dette forholdet. Det er ikke mulig å få frem disse nyansene uten å bruke kvalitativ metode (Lichtwarck/Clifford 1996).

Min problemstilling vil jeg karakterisere, som en deskriptiv problemstilling, det vil si at jeg vil prøve å forklare de sammenhenger som tidligere nevnt (Holme og Solvang 1993). Jeg er opptatt av å beskrive de prosesser som foregår for hver enkelt informant når en vurderer å melde en sak til barnevernet. Ved å bruke kvalitativ metode er jeg ikke låst i mine forutinntatte oppfatninger, da informanten i stor grad vil styre innholdet. Min intervjuguide vil bare inneholde stikkord over temaer som bør belyses, ikke ferdig oppsatte spørsmål med svarkategorier.

Da det subjektive element er av vesentlig karakter i undersøkelsen, er det viktig at metoden gir åpninger for endringer i løpet av forskningsprosessen. Empirien skal styre eventuelle endringer av intervjuguide og intervjuform. Kvalitative metoder egner seg best når det handler om å karakterisere, samt fange opp variasjoner, meninger og forståelse omkring et gitt fenomen (McCracken 1988). Jeg ønsker å forstå, med andre ord så ønsker jeg å klare å få tak i informantenes perspektiv og vurderinger. En kvalitativ tilnærming vil egne seg best for dette formål, noe som også støttes av Holter (1990) når hun uttaler:

“---noen typer problemstillinger egner seg særlig til å belyses av kvalitative data. Det gjelder fremfor alt der forskeren ønsker et “innen-fra-perspektiv” på situasjonen til dem man utforsker, ønsker å finne meningssammenhenger, ikke tallmessige sammenhenger.” (Holter 1990 s. 11.)

Innen kvalitativ metode finner en ulike varianter av følgende fem tilnærminger: Direkte observasjon, direkte deltaking, informantintervju, respondentintervju og dokumentanalyse (Holme og Solvang 1993).

Direkte deltaking og direkte observasjon vil ikke bli brukt i hovedoppgaven. Det å delta i generelle befolkningsammenkomster for å vurdere hva de sier om barnevernet oppfatter jeg som lite målrettet, og sannsynligheten for å få nyttig informasjon er liten. Det samme vil her gjelde for observasjon, det er vanskelig å peile ut sammenhenger som vil gi informasjon om temaet. Intervju må nødvendigvis bli en sentral metode i datainnsamlingen, spørsmålet er om en skal bruke informantintervju, respondentintervju eller begge deler.

Informantintervju kunne brukes i forhold til å få vite hva barnevernets ansatte mener om problemstillingen, eventuelt hva forskere på temaet har av hypoteser. Imidlertid er jeg av den oppfatning at forskeres hypoteser kan jeg fange opp ved å studere tidligere forskning, samt at andres mening om hvordan befolkningen tenker vil i stor grad bli kvalifisert gjetting. Dersom problemstillingen hadde gått ut på å finne ut om barnevernsansatte sin oppfatning stemte med befolkningens virkelighet ville dette vært aktuelt, men min problemstilling er ikke opptatt av dette.

Datainnsamlingsmetoden i min hovedoppgave vil således bli respondentintervju. En styrke ved dette er at en kan styre temaet i samtalen rundt problemstillingen. Dette kan også være en fare, da en gjennom formalisert intervju kan gå glipp av viktig informasjon som for eksempel ved deltagende observasjon der handlinger kommer mer spontant og ubetenksomt.

Imidlertid så ser jeg refleksjonen og tenkningen fra intervjuobjektene som viktig i denne sammenheng. Faktisk så ønsker jeg at svarene skal tuftes på åpen refleksjon fra den intervjuede. Mitt mål blir således å få til en situasjon preget av trygghet og nærhet mellom intervjuer og den intervjuede (Holme og Solvang 1993). Samtidig må jeg være meg bevisst at en slik intervjuform vil ha preg av en refleksjon sammen. Spesielt må jeg da være oppmerksom på faren for at mine oppfatninger og holdninger kan påvirke respondenten.

En svakhet ved intervju er at det er en tidkrevende metode. Forberedelse av intervjuguide, gjennomføring av intervju, utskrivning av intervju vil ta mye tid. Imidlertid kjennetegner dette

de fleste metoder innen kvalitativ forskning, og er egentlig umulig å unngå. Arbeidsmengden kan også påvirkes ved at en ikke har for mange intervjuobjekter.

På tross av enkelte svakheter, såsom forskereffekt, tidsbruk og faren for ikke å få det umiddelbare, vil respondentintervju ivareta det viktigste element ved datainnsamlingen i forhold til problemstillingen. Respondentintervju vil gi mulighet til å få personens egne oppfatninger og vurderinger, det gir mulighet for styring av tema og en får anledning til utdyping av spørsmålene.

Med en så kompleks problemstilling anses det som nødvendig at forsker og de det forskes på møtes ansikt til ansikt for at informasjonen skal være mest mulig valid, det vil si at spørsmålene oppfattes av den intervjuede slik at vedkommende svarer på det en ønsker å vite noe om (Trost 1993).

For at gjengivelsen av den informasjon som gis skal bli mest mulig korrekt vil det bli brukt lydbåndopptak ved intervjuet. Dette vil sikre en mest mulig korrekt gjengivelse av hva som sies, samt at den som intervjuer ikke vil bli distraheret med å måtte skrive så mye under intervjuet (Repstad 1993).

Bruk av kassett vil føre til mye arbeid ved utskrivning av intervjuene, samtidig vil en da ha friheten til å kunne leie andre til å skrive ut dette.

2.3 Forforståelsens påvirkning på hovedfagsarbeidet.

"Uansett hvilke forskningsområder en måtte studere, vil en se at en før eller senere kommer til et punkt der en har gjort forutsetninger av normativ karakter. Manglende bevissthet om dette, eller programmatisk avvísning av dette, kan føre galt av sted" (Holme og Solvang 1993, s. 32).

"Heller ikke i vitenskapelig sammenheng er det noen grunn til å regne med at en kan fristille seg fullstendig fra sine egne referanserammer. Ønskelig er det heller ikke. Det krav en må stille er at en i sitt samfunnsvitenskapelige arbeid er redelig overfor seg selv og overfor leseren av ens arbeider. En må så langt en er seg bevisst sine verdipremisser, gjøre disse utvetydig kjendt" (Holme og Solvang 1993, s. 33).

Disse sitatene fra Holme og Solvang gir en god beskrivelse av ens posisjon som forsker. En kan ikke hevde at forskere er verdinøytrale og verdifrie mennesker som hever seg over den

allmenne befolkning. På den andre side må det kunne stilles krav til en forsker om ærlighet og redelighet når det gjelder sitt ståsted og sine verdier.

For mitt vedkommende har jeg valgt et tema innenfor mitt arbeidsfelt. Med flere års erfaring fra barnevernsarbeid har jeg en nærhet til feltet som allerede har påvirket min utarbeidelse av problemstilling, og som kan påvirke min innsamling av data (Holme og Solvang 1993).

Problemstillingen oppfattes av meg som sosialpolitisk og faglig relevant, samtidig som den gir meg mere kunnskap på det område innen faget jeg ønsker å arbeide med. Hovedoppgaven vil således i seg selv være kompetanseøkende på to plan, nemlig forskningplanet og mitt fagområde.

På denne måten bør min interesse for feltet og den bakgrunnskunnskap jeg bærer med meg i første rekke være en ressurs i arbeidet med hovedfagsoppgaven. Imidlertid så må jeg ikke overse at de erfaringer jeg har påvirker min oppfatning av forskningsområdet. Allerede ved valg av problemstilling har jeg foretatt drøftinger som spekulerer rundt sammenhenger mellom barnevernet og samfunnet. Jeg har allerede pekt på mulige motforestillinger mot å melde til barnevernet. Dog må det presiseres at forforståelsen rundt hvorfor folk melder er ganske mangelfull. Det finnes lite forskning rundt dette, og dermed blir det i hovedsak mine egne møter med meldere, gjennom mitt tidligere arbeid, som danner grunnlag for min forforståelse.

Ved å være meg min forforståelse bevisst, samt drøfte dette med min hovedoppgaveveileder, er det mitt mål at påvirkningen fra den forforståelse og de fordommer jeg måtte ha kan reduseres mest mulig. Det er nevnt tidligere i min redegjørelse at jeg vil bruke lydbåndopptak ved gjennomføring av intervjuer, samt at intervjuene etterpå skal skrives ut ordrett. Dette vil også være en kontrollkilde på om min måte å gjennomføre intervjuet på er preget av forforståelsen i for sterk grad.

2.4 *Forskerrollens innvirkning på datainnsamlingen.*

Jeg har tidligere vært inne på problemstillingen knyttet til at jeg velger et felt å forske på hvor jeg har arbeidet i det daglige. Dette kan føre til et problem med å holde den akademiske distansen (Repstad 1993). Det er en fare for å havne i den posisjonen at en deler ut karakterer

i stedet for å oppfatte det som sies på intervjuobjektets premisser. Det er også en fare for at informanten kan havne i en posisjon der vedkommende ønsker å si de “riktige” ting.

I forhold til dette vil jeg lage et informasjonsskriv på forhånd med en klar presentasjon av hvem jeg er og hva informasjonen skal brukes til (Repstad 1993). I dette skrivet vil også min taushetsplikt som forsker presiseres, samt informere om at de forblir anonyme i videre bearbeidelse av data. I tillegg vil jeg både i informasjonsskrivet og i intervjuene legge vekt på at de har en unik kunnskap som det er viktig for meg å få fatt i.

Faren med min posisjon er at de intervjuede kan forsøke å appellere til handling fra min side (Repstad 1993). De føler kanskje at de her snakker med en person som kan forandre barnevernet. I en nær intervjusituasjon kan en fort oppleve at den intervjuede kan ønske råd eller bearbeiding vedrørende egne erfaringer med barnevernet. Dette vil jeg forsøke å løse ved å presisere min rolle som nysgjerrig forsker og ikke ekspert.

2.5 Utvalg.

2.5.1 Hvem skal utvalget bestå av.

I mine drøftinger har jeg brukt uttrykket befolkningen om den gruppa som en ønsker å fokusere på. Med befolkningen i denne sammenheng menes de som har anledning til å melde saker til barnevernet. Dette er alle. Imidlertid synes jeg at de som har en faglig bakgrunn knyttet til barnevernet (herunder ansatte ved , barnevernkontor, barnevernsvakt og fylkeskommunale/statlige barnevernsetater) ikke er så interessante i denne sammenheng.

Mitt fokus er privatpersoner som ikke har en jobbmessig relasjon til barneverntjenesten. Jeg vil derfor velge et utvalg bestående av personer som har meldt en sak til barnevernet som privatperson. Disse har gått gjennom de vurderinger jeg ønsker å belyse, samt at de har en erfaring med å melde til barnevernet som har utdypet deres kunnskap om barnevernet ved en eventuell ny vurdering. Disse personene vil derved både kunne gi svar på hva som var motivasjonen ved melding, og hvordan erfaringen har påvirket deres holdning til barnevernet.

I tillegg til privatpersonene vil jeg ha et lite antall offentlige informanter, her representert ved helsesøstre. Sammen med litteratur på området vil helsesøsterintervjuene kunne være et

“bakteppe” for forståelsen av mekanismer mellom barnevernet og omgivelsene. Samtidig vil det være mulig å vurdere om det er spesielle likheter eller ulikheter mellom private meldere og offentlige. Jeg ønsker å ha mulighet for å sammenligne de private informantene med personer som arbeider i det offentlige og har en juridisk meldeplikt til barnevernet.

Jeg har pekt på at forholdet mellom privatpersoner og offentlig ansatte er kjennetegnet av ulikheter knyttet til juridiske forpliktelser og posisjon overfor barnevernet. Det vil være interessant for meg å finne ut noe om dette gjør at det er helt ulike mekanismer som skjer når private melder kontra de offentlige, eller om de vurderinger som foretas i stor grad er de samme.

I denne sammenheng velger jeg å ta ut helsesøstre som informantgruppe fra det offentlige hjelpeapparat. Dette begrunner jeg med at helsesøstre har kontakt med bortimot 100% av alle barn i Norge på de ulike alderstrinn. De har helsestasjon for småbarn, de har skolehelsetjeneste, og de driver noen steder gruppesamtaler med skoleelever. Helsesøstre har også ofte kontakt med hjemmemiljøet til småbarn, gjennom hjemmebesøk etter fødsel.

Jeg mener således at helsesøstre er de blandt offentlig ansatte som har en bredest kontaktflate i forhold til barn. En kan godt si at skole og barnehage har mere samvær med de barna de tar hånd om, men det er en svært begrenset mengde og oppdelt i alderstrinn.

Når jeg kategoriserer informantene i typologier vil helsesøsteren komme som en egen typologi. Dette fordi at rammen rundt helsesøsters vurderinger er en annen enn for de private. For det første har helsesøster et arbeid og utføre som gjør at hun daglig står overfor større eller mindre bekymringer der hun må vurdere ulike tiltak. For det andre er der formelle rammer som setter premisser for samarbeid med barnevernet. For det tredje var det ingen forutsetning å ha meldt en sak til barnevernet for å komme med som informant.

Mitt mål er først og fremst er å få tak i refleksjonene og vurderingene som danner grunnlag for valg i en mulig melding til barnevernet. Dette mener jeg sikres best ved at intervjuobjektene selv har gått gjennom disse vurderinger. Dette vil kun gjelde utvalget fra privatpersoner, da helsesøstre pr. definisjon har disse vurderingene som en del av jobben sin.

Det må presiseres at grunnlaget for å ha med helsesøstre er at jeg ønsker å bruke dem som “bakteppe”, samt se om der er ulikheter mellom private og offentlige. Jeg pretenderer ikke mot å ha et representativt utvalg, det viktige i min undersøkelse er den enkelte persons beskrivelser. Ved å ta med flere informanter fra hver gruppe mener jeg allikevel at det vil være mulig å vurdere om enkelte mønster går igjen mellom gruppene eller innad i gruppene.

I utvalget vil jeg kun ha personer som er over 18 år. Dette begrenser de ulike dimensjonene i dataanalyse og tolkning på en måte som jeg anser som nødvendig. Dersom jeg tok med personer under 18 år ville en i tillegg fått problemstillingen knyttet til melding av seg selv til barnevernet. Dette hadde vært en interessant problemstilling, men da ville jeg ha valgt målgruppe bare under 18 år, og ikke tatt med voksne. En annen dimensjon som kunne vært med ville ha vært barnevernets målgruppe, nemlig barna, sitt syn på barnevernet kontra de voksne sitt syn. Men som sagt, denne dimensjonen velger jeg bevisst å utelate.

2.5.2 Hvordan foretok jeg utvalget.

Jeg henvendte meg til barnevernet i to kommuner, og ba dem sende ut et informasjonsskriv til privatpersoner som hadde meldt andre til barnevernet i løpet av 1996 eller 1997. De to kommunene var en bykommune med 40000 innbyggere og en landkommune med snaut 10000 innbyggere.

I skrevet ble det kort informert om meg og min hovedfagsoppgave, samt at informantene ble bedt om å gi skriftlig tilbakemelding dersom de kunne tenke seg å være med i undersøkelsen. Dette skrevet følger som vedlegg.

Skrivet ble sendt ut til samtlige privatpersoner som hadde meldt i 1996 og 1997, tilsammen 30 personer. Det eneste kriteriet for utsendelse av brevene var at melderens var over 18 år og ikke hadde meldt seg selv til barnevernet.

Jeg mottok 16 svar, og hadde da allerede et problem med for mange informanter. 1 av de 16 ble kuttet ut fordi jeg kjendte vedkommende fra før, samt at den saken som var meldt fortsatt verserte i hjelpeapparatet på en slik måte at det kunne få uheldige konsekvenser å ta den med i en undersøkelse. Saken var av en så spesiell karakter at den lett kunne bli gjenkjendt da den har hatt mye medieoppmærksomhet. Når jeg hadde intervjuet 9 privatpersoner anså jeg mitt

datamateriale som omfattende nok. Jeg informerte de resterende 6 om at de ikke kom til å bli intervjuet. En av disse skrev faktisk brev tilbake at dette synes hun var synd, men jeg kunne da ikke gjøre mere, annet enn å sende et brev der jeg takket for interessen hun hadde vist.

Totalt sett var interessen fra informantene overraskende, det at så mye som 16 av 30 svarte positivt på min henvendelse tyder på at dette er et tema som opptar dem, og som de gjerne drøfter med andre. Mine intervjuer bekreftet også denne antagelsen.

Helsesøstre ble valgt ut ved at jeg ringte til ledende helsesøster i et distrikt i en by. Jeg kjendte hverken henne eller byen fra før, men jeg presenterte mitt behov for 4 informanter. Hun sa seg villig til å formidle et brev fra meg til fire helsesøstre. Jeg lot henne avgjøre hvilke helsesøstre som fikk brevet. Kopi av brevet til helsesøstre følger vedlagt. De fire som hun leverte brevet til sendte meg skriftlig bekreftelse på at de ville delta i undersøkelsen.

2.5.3 Presentasjon av informantene.

Totalt sett så medførte det lite problemer å skaffe informanter, svarene rant inn og problemet var faktisk at jeg måtte kutte ut noen av de private informantene som meldte seg. Her er en kort presentasjon av de 13 informantene som deltok i undersøkelsen.

Mann 40 år, arbeider i forsvaret, har selv barn. Han var nabo til familien han meldte. Han kommer fra kategorien stor kommune. Han meldte en sak med en aleneforsørger med to barn. Begrunnelsen for meldinga var at hun var rusmisbruker, samt at hun hadde mye kontakt med en han visste var erfaren kriminell. Den utløsende årsak til at han meldte til barnevernet var at det oppstod brann i leiligheten hos moren og de to barna, moren var da ruset.

Kvinne 60 år, arbeider som hjelpepleier ved sykehjem, har to voksne barn. Hun meldte sitt barnebarn på 15 år til barnevernet, sønn av hennes datter. Hun kommer fra kategorien stor kommune. Hun meldte altså sitt barnebarn og grunnen til dette var at han ikke fikk mat og tilsyn fordi moren hans var gift med en alkoholiker. Morens mann var ikke far til gutten. Bestemoren mente at moren var altfor opptatt med å ta seg av sin alkoholiserte mann. Gutten fikk ikke oppfølging, kom seg ikke på skolen. Det som utløste meldingen var at han kom opp

til henne og var helt utsultet. Han hadde tidligere bodd hos henne i to år. Hun fikk moren med på å gå til barnevernet for å få gutten i fosterhjem hos seg selv.

Kvinne 35 år, arbeider som helsesøster, har selv tre små barn. Hun meldte datteren til sin søster til barnevernet, alder 6 år. Hun kommer fra kategorien stor kommune. Hun meldte altså sin niese og grunnen til dette var at moren hennes hadde hatt et svært ustabil liv siden hun ble skilt for fire år siden. Ustabil i den forstand at hun var mye ute på byen, og hadde mere enn nok med sine egne behov og problemer. Dette gikk ut over tilsyn og omsorg for datteren. Datteren var sengevæter og etter melderens vurdering nervøs og utrygg. Det som utløste meldingen var at moren skulle sone 1 måneds fengsel for trygdesvindler, og da var moren motivert for at melder meldte saken til barnevernet. Moren håpte med dette å få bedre soningsvilkår, eventuelt nedsatt soningstid. Tanten var opptatt av at barnevernet skulle komme i dialog med moren i denne saken for å drøfte mulige hjelpetiltak. Hun ønsket selv å være med på møter og kunne være til hjelp i saken. Den måneden moren satt i fengsel bodde niesen hos melder.

Kvinne 38 år, arbeider i bank, har selv to barn. Hun meldte to gutter i alderen 6 og 10 år, guttene var sønner til en fjern slektning som også var hennes venninne. Hun kommer fra kategorien stor kommune. Hun meldte altså sin venninnes to barn, og hovedbekymringa var at den eldste hadde en aggressiv og tøff oppførsel. Moren hadde ingen kontroll over ham. Hun var bekymret for hans utvikling og bekymret for at den yngste skulle ta etter. Hun hadde samtykke fra moren deres til å melde til barnevernet. Hun hadde selv i lengre tid vært avlastningshjem for de to guttene, først på frivillig basis, siden som tiltak i barnevernets regi. Hun mente at hele familien trengte hjelp, og sa at hun innerst inne var i tvil om den eldste gutten kunne vokse opp hos moren.

Kvinne 35 år, uføretrygdet, to barn i tenårene. Hun meldte sin nabo sine tre barn, hadde ikke noe slektsforhold til den hun meldte. Kommer fra kategorien liten kommune.

Har selv opplevd problemer med sine barn, da hun har rettssak med deres far om samvær, hun mener deres far har et alkoholproblem. Hun har kjendte til problemene i ca. 1 år før melding foretas, men har vært spesielt bekymret siste halvåret. Bekymringen går på at barnas mor, som er aleneforsørger, er svært umoden og at hun stadig forlater barna. Det som utløste

meldingen var at den eldste av de tre barna, ei jente på ti år, kom og sa til melder at hun måtte få hjelp til at hun og søsteren på to kunne få flytte fra moren. Broren på fem var så vanskelig at han kunne de ikke ha med seg sa hun. Melder visste at denne jenta hadde mye ansvar for den minste, samt at hun ble slått av moren. En konkret hendelse har brent seg fast i melderens minne. Et halvt år før melding ble foretatt var det nyttårsaften, og hun hadde selskap. Hos naboen var det fest, og den fireårige gutten stod lenge fast i en snøskavl og skreik uten å få hjelp. Det endte med at en av melderens festdeltagere gikk ut og fikk gutten løs og leverte ham til mora.

Denne festdeltageren er en annen nabo, og han er også med i denne meldekategorien. Det er en mann, 58 år, arbeider i forsvaret, har ingen barn. Han har den samme bakgrunnskunnskap som sin nabo for å beslutte at de sammen melder til barnevernet. Han er også nabo, og har intet slektskap med den som ble meldt.

Kvinne 39 år, hjelpepleier på sykehjem, 3 barn (2 er voksne). Meldte sin nabo, en enslig forsørger med et barn på 9 år. Hun kommer fra kategorien liten kommune.

Hun oppgir selv å ha fått hjelp av sosialen til avlastning på et tidligere tidspunkt. Pr. idag har hun noen problemer i forhold til sin egen sønn fordi hans far har fått en samboer som er psykiatrisk syk. Dette har vært vanskelig for sønnen i forbindelse med samvær. Hun meldte altså sin nabo på grunn av at mor til niåringen er psykisk syk. Hun nevner eksempler som at hun går tur med panelovn i bånd om sommeren, hun har satt fyr på leiligheten sin. I tillegg oppfører hun seg når hun er blandt folk på en besynderlig måte. Stort sett sover hun om dagen og er våken og spiller musikk om natten. Melder mener at et barn blir ødelagt av å vokse opp under slike forhold. På jobben hennes hadde de diskutert at dette burde meldes til barnevernet og hun tok på seg ansvaret for å gjøre dette. Hun håpet at barnevernet kunne gripe inn med hjelpetiltak, blandt annet at far til barnet skulle få mere samvær, noe hun visste at han ønsket.

Mann 50 år, industriarbeider, gift og har en sønn. Han meldte sin nabo som er aleneforsørger og har en sønn på 7 år. Han kommer fra kategorien liten kommune. Han har selv hatt et problem med naboens ekskjæreste, som også er far til barnet som ble meldt. Denne konflikten gikk ut på at hans egen sønn ble lurt til å drikke hjemmebrent av vedkommende,

som har en kriminell fortid i bygda. Han meldte bekymring til barnevernet fordi han hører om natta at gutten i naboileiligheten ligger og skriker uten at noen kommer inn til ham. Han mener at gutten har problemer som kommer av sitt tidligere liv når faren og moren bodde sammen. Han mener samtidig at moren ikke er i stand til å hjelpe gutten med hans problemer.

Mann på 41 år, utdannet som sosionom, jobber på heltid som fosterhjem for ungdom med adferdsproblemer, har selv 2 barn. Han kommer fra kategorien stor kommune. Han oppgir å ha jobbet flere år innen arbeid med ungdom. Han har jobbet ved institusjon, kommunale fritidsklubber og hatt enkeltoppdrag for barnevernet. Han har ikke jobbet som saksbehandler men vært leid inn til oppdrag som støttekontakt, tilsynsfører og lignende. Han har meldt tre saker i perioden 1995 til 1997. Alle sakene gjelder ungdom og problematikken har vært rus, fri flyt i byen og svak omsorg i hjemmet. Han legger ikke sterk vekt på ungdommens samtykke når han melder, men oppgir til dem at han melder til barnevernet. Selv om han ikke ser på samtykke fra ungdommen som en forutsetning for å melde, så arbeider han med å motivere de han melder for å akseptere tiltak fra barnevernet.

Helsesøster nr. 1, kvinne 36 år, har arbeidet i 8 år som helsesøster, hele tiden ved distriktet med mye sosiale problemer. Hun har tidligere meldt noen saker, husker ikke selv antall. Hun har ikke meldt noen saker siste år.

Helsesøster nr. 2, kvinne 34 år, har arbeidet mange år som helsesøster, vet ikke riktig eksakt, da hun har hatt flere avbrudd knyttet til svangerskapspermisjon. Hun har jobbet på Oslo vest frem til for et år siden, da hun begynte ved dette distriktet med mye sosiale problemer. Hun har aldri meldt en sak til barnevernet, men står nå oppe i en sak hun vurderer om hun skal melde.

Helsesøster nr. 3, kvinne 56 år, har jobbet 16 år som helsesøster. Hun har jobbet ni år ved dette distriktet med lite sosiale problemer, før det jobbet hun syv år i distrikt med mye sosiale problemer. Hun har aldri meldt en sak til barnevernet.

Helsesøster nr. 4, kvinne 48 år, har jobbet 18 år som helsesøster. I 11 år har hun jobbet ved dette distriktet med lite sosiale problemer, før det jobbet hun i 7 år ved distrikt med mye sosiale problemer. Hun har aldri meldt en sak til barnevernet.

2.6 Dataanalyse.

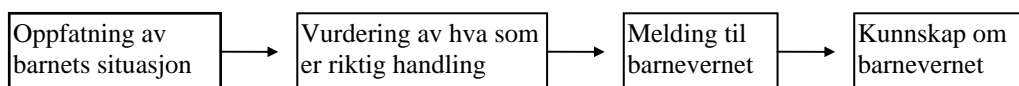
Med analyse forstår jeg organisering av data. Det vil si at under min datainnsamling og ved datasamlingens avslutning må jeg søke å organisere data på en slik måte at mulige sammenhenger kan komme frem for videre tolkning.

Jeg har i min analysetilnærming brukt induktiv metode, det vil si at empirien har styrt det videre arbeid med å analysere data. Denne analysen har ført til at jeg har kategorisert informantene i 5 typologier. De 5 typologiene er:

- Opprydderen som kjennetegnes av evne til handling og forventning om at barnevernet handler raskt og effektivt.
- Den omsorgsfulle som kjennetegnes av et nært forhold til den de meldte, stor innsats over mange år for å bedre på forholdene, og et ønske om å samarbeide med barnevernet om gode løsninger.
- Den profesjonelle som kjennetegnes av stor kunnskap om barnevernet, og forventninger om å delta i problemløsningen sammen med barnevernet.
- Nabokjerringa som kjennetegnes av å være nabo, ikke et nært forhold til de som er meldt. Forventer at barnevernet overtar ansvaret og løser problemene. Ønsker anonymitet.
- Helsesøster er en egen kategori, kjennetegnes først og fremst av sitt profesjonelle forhold til barnevernet og sitt ønske om samarbeid i problemløsningen.

Disse 5 typologiene beskrives mere utførlig i kapittel 4.

Typologiene vil bli analysert utfra følgende mønster:

Poenget med å sette opp en slik ramme er at dette gir mulighet til en systematisert analyse. I mitt videre arbeid har jeg analysert de 5 typologiene i to ulike grupper, formålsetikerne og pliktetikerne. Dette har jeg gjort fordi min empiri avdekket disse to motivene, melding som en plikt eller melding for å oppnå et formål, som sentrale hos informantene.

For mitt vedkommende så analyserer jeg materialet på den måten at en tar pliktetikergruppa (Bestående av nabokjerringa og opprydderen) og formålsetikergruppa (bestående av helsesøster, den profesjonelle og den omsorgsfulle) og beskriver deres ståsted i forhold til de ulike rammer i mønsteret. Det som blir analysegangen for de to hovedgruppene blir da hvordan de vurderer på grunnlag av sin oppfatning av et barn som trenger hjelp, hva foregår når de melder til barnevernet, og hvilken kunnskap sitter de igjen med etter møtet med barnevernet. Neste analysesteg blir da å vurdere hvordan kunnskapen om barnevernet så påvirker deres neste vurderingssituasjon. Selv om typologiene kan kodes i to hovedgrupper beholdes typologiinnstillingen gjennom hele oppgaven. Denne typologiseringen og mønsterrammen er mine to hovedgrep i analysearbeidet.

Parallelt med intervjuing har det også foregått utskrivning av kassett, "memoing" og "Case analysis meeting". Jeg har skrevet ut intervjuene undervegs, dette har ført til at jeg har kommet gått inn i materialet og at det har vært lettere å foreta "memoing".

Grunnen til at jeg har foretatt "memoing" er at jeg ønsker å sikre refleksjonen undervegs i datainnsamlingen. Dette vil kunne gi ny erkjennelse rundt min problemstilling og oppdagelse av nye viktige sammenhenger. "Memoing" har skjedd ved at jeg har skrevet ned i intervjuene (i margen) de refleksjoner som datainnsamlingen gir. Jeg har prioritert utskrivning av intervjuer og "memoing" under datainnsamlingen for å sikre at ikke viktige oppdagelser og refleksjoner tidlig i datainnsamlingen forsvinner i datamengden ved endt intervjurunde (Miles og Hubermann, 1994).

"Case analysis meeting" er en annen form for refleksjon undervegs i datainnsamlingen som skal sikre at ikke viktig informasjon går tapt (Miles og Hubermann, 1994). Imidlertid er dette et møte mellom meg og andre fagpersoner, og det får således en mere strukturert og formell form. Det vil sikre at jeg ikke låser meg fast i egne forestillinger, og blir for subjektiv i vurdering av data. Min veileder har hatt en viktig funksjon i forhold til dette. I tillegg har jeg diskutert med andre kollegaer undervegs i intervjuarbeidet mitt.

Veiledning er gjennomført etter ca. hvert fjerde intervju. Temaer i veiledning har vært å identifisere mønster, kategorisere informantene og drøfte sentrale temaer. På andre veiledning hadde jeg intervjuet 2 helsesøstre og 5 privatpersoner. Denne veiledningen

fungerte som en midtveiseevaluering der det ble drøftet hvor mange flere informanter jeg skulle ha, samt at vi drøftet analysen mere inngående.

Både intervjuguiden og gjennomføringen av intervjuene ble opprettholdt gjennom samtlige intervjuer. Det er mulig at jeg ble noe mere poengtert i spørsmålene undervegs, samt at informantenes uttalelser i noe større grad styrte rekkefølgen i temaene. Men temaene var de samme i hvert intervju, og således gir min empiri både informasjon om hver enkelt informant, samt mulighet for sammenligning informantene imellom.

3. KAPITTEL: KATEGORISERING AV INFORMANTENE.

3.1 Innledning.

Som nevnt i metodekapittelet har jeg analysert datamaterialet i forhold til 5 typologier. I dette kapittelet vil jeg beskrive de sentrale kjennetegn ved typologiene.

3.2 Opprydderen.

Opprydderen ser det som sitt moralske ansvar å si fra når barn lider overlast, og han forventer at noe gjøres. Han er villig til å ta de konsekvenser som følger med meldingen og han ba ikke om anonymitet.

“Du kan si det koster meg ikke en kalori å ta kontakt med rette vedkommende. Og det kan være, for å sette det på spissen, om det så hadde vært brodern eller søstera mi, altså viss det hadde vært noe illegalt ute å går når det gjelder ungene, for ungene det setter jeg veldig høyt.”

Opprydderen forventer en viss tilbakemelding på at noe blir gjort, og forventer å bli tatt på alvor når han tar kontakt. Han tok kontakt direkte med sjefen for barneverntjenesten for å informere og diskutere saken. Opprydderen ser ikke seg selv som en del av løsningen videre i saken. Hans plikt er å melde fra, deretter har barnevernet ansvaret. Han ønsker allikevel å bli informert om sakens gang, og er opptatt av at noe blir gjort.

“Jeg vet hvordan det gikk med saken, ho blei fri for barn. Jeg har fred i sjela mi idag.”

Han opplevde at meldinga var med å føre til at barna ble sendt i fosterhjem, og gir uttrykk for tilfredshet og at han ikke vil nøle med å ringe igjen.

Opprydderen ser på barnevernet som en offentlig instans med et ansvar for å rydde opp i barns dårlige situasjon. Han mener at det er barnevernets ansvar å sørge for at noe blir gjort, akkurat som han påpeker at han forventer at alle offentlige instanser gjør jobben sin. Han gir uttrykk for stor tillit til barnevernet akkurat på samme måte som han har stor tillit til det offentlige generelt. Bakgrunnen for denne tiltroen til det offentlige som et godt apparat til å få noe gjort begrunner han med sin egen erfaring som offentlig ansatt, og at hans erfaring

som bruker av det offentlige har vært positiv. Han inkluderer alle offentlige etater i denne grunnleggende holdning til at de er i stand til å gjøre en god jobb.

Han opplever å ha blitt tatt på alvor i kontakten med barnevernet. Han ble innkalt som vitne i Fylkesnemdsaken, han ringte og snakket med barnevernets saksbehandler og leder undervegs, han opplevde å bli informert. Han brukte sogar uttrykket “jeg vant saken”. På denne måten kan vi si at opprydderen ikke bare var opptatt av resultatet, men også hvordan prosessen foregikk var med å forme oppfatningen av barnevernet i ettertid. Det å bli tatt på alvor og bli informert synes sentralt i hans vurdering av prosessen.

Opprydderen meldte en sak hvor bekymringen hadde vart over tid. Han hadde vært bekymra for barna i et år, helt siden de selv flyttet inn i leiligheten. Bekymringa gikk på rusmisbruk hos mor, samt at barna begynte i 10-11 års alderen med småkriminalitet. Han oppgir at han i løpet av hele året vurderte å melde til barnevernet, men at han heller informerte politiet i denne første perioden. Men når det braut ut brann i leiligheten fordi moren hadde røykt på senga i rusa tilstand, “da rant begeret mitt over. Da sa jeg til kona at nå er det pinadø nok altså. Nå gjør jeg noe med dette her”. Han har ikke noe forklaring på hvorfor det gikk et år før han meldte, annet enn at denne dramatiske brannhendelsen fikk begeret til å flyte over.

Det er vanskelig å få en konkret grunn til at opprydderen ventet med å melde til en aktuell hendelse utløste at dette skjedde. Det som ser ut til å være tilfelle er at gitt et visst alvorlighetsnivå på hendelsen trer opprydderens pliktfølelse inn. Dette er helt uavhengig av juridiske forpliktelser. Opprydderen er klar på at det ikke er en juridisk plikt, men en moralsk plikt som gjør at han melder.

Frykten for represalier eller trusler om dette ser ikke ut til å spille noen rolle som grunnlag for å avvente melding. Opprydderen så det som aktuelt at han kunne få problemer etter meldingen, men dette hadde han tatt følgene av.

“Nei,nei, og jeg var jo også veldig redd for reprimande. Det sa jeg til politiet og jeg ønska da, for å sette det på spissen, jeg ønska beskyttelse for min familie. Det var ingen problem. Det var bare å kontakte de. De skulle være på pletten på veldig kort tid, jeg bodde jo sånn til at, jeg bodde rett ved politihuset”.

Dette gjenspeiler også det forhold til det offentlige som kjennetegner opprydderen. Han har erfaring med å kontakte offentlige instanser og stille krav om bistand. Han hadde aldri før vært i kontakt med barnevernet, men hadde som nevnt selv arbeidet i det offentlige i årevis. Han oppgav å ha hatt mye kontakt med politiet fra før, blandt annet i forbindelse med meldinger om den kriminelle rusmiddelbruker som pleide å oppholde seg i leiligheten til familien som senere ble meldt til barnevernet.

3.3 Den omsorgsfulle.

Den omsorgsfulle kjennetegnes av et nært forhold over lang tid til den som blir meldt. Meldingen fra den omsorgsfulle kommer ikke brått og direkte etter en enkelt hendelse, men er et resultat av en dårlig omsorgssituasjon over mange år.

Den omsorgsfulle hadde vært bekymret i mange år for barnet som ble meldt til barnevernet. Hun er familiemedlem og har fulgt med i barnas oppvekst. Forut for melding har den omsorgsfulle selv prøvd å hjelpe til, og det er når problemomfanget totalt sett for barn og foreldre topper seg at meldingen til barnevernet utløses.

I løpet av de mange år som var gått forut for meldingen, har den omsorgsfulle ytt betydelig innsats for det barnet som ble meldt. Dette i form av avlastning, kontroll med barnets omsorgsvilkår, daglig omsorg for barnet, samt diskusjoner med barnets mor om hvordan barnet hadde det. Den omsorgsfulle har ingen kort vei fra oppdagelse av problem til melding foretas. Det er et vanskelig valg å ta, og på direkte spørsmål om grunnen til at det har tatt så lang tid er det en av mine informanter som beskriver hvordan hun teller på fingrene i år etter år om hun skal melde til barnevernet eller ikke. Den omsorgsfulle beskriver på denne måten hvordan hun hadde vurdert melding til barnevernet i lang tid, men at hun ikke ville gjøre dette uten at moren til barnet var enig i at det ble meldt til barnevernet. Det kan se ut som at dette samtykket fra moren var en grunnleggende og nødvendig faktor for at den omsorgsfulle melder valgte å gå til barnevernet.

Foreldrene i disse sakene var mødre som ikke bodde sammen med barnefaren, og det var en form for krisetilstand i livssituasjonen som den omsorgsfulle melder utnyttet til å få barnevernet på banen. Denne krisen var ikke en akutt og uforutsigbar hendelse, men det er

mere slik at når det totale omfang av problemer kommer på et visst nivå ser den omsorgsfulle ingen annen utvei enn å gå til barnevernet.

Den omsorgsfulle ønsket å være med barnevernet i valg av løsninger, og var selv villig, delvis ønsket å være en del av hjelpen. Dette betyr at den omsorgsfulle ønsker å ta et ansvar videre i saken. Dette i form av deltagelse på møter, yte konkret hjelp i saken, og også gjerne være en del av barnevernstiltakene.

Denne melderer hadde stor tillit til at barnevernet ville yte god hjelp til både barnet, foreldrene og dem som meldere. Gjennom egne erfaringer og kjennskap til andre som har erfaringer med barnevernet, har den omsorgsfulle en positiv forventning til at barnevernet vil yte god hjelp. Ingen var redd for at barnevernet skulle gå til for drastiske tiltak.

Hun legger vekt på at meldingen til barnevernet gir gode resultater, og tilliten vil avhenge av dette. Dersom ikke barnevernet svarer til forventningene vil tilliten reduseres. Den omsorgsfulle kjennetegnes av et nyansert forhold til sine omgivelser, og det er ikke slik at brudd mot forventningene fører til aggresjon og avvisning av barnevernet. Nei, mere en form for refleksjon og vurdering av hvordan en bør ta kontakt med barnevernet for å få bedre resultater neste gang.

En kan kanskje si at den omsorgsfulle representerer en slags filosofi om at mennesker skal gis en sjanse til, dette gjør seg gjeldende i forhold til barnevernet, og det har over flere år gjort seg gjeldende i forholdet mellom den omsorgsfulle og familien som ble meldt. Den omsorgsfulle hadde i flere år fulgt med i familien, og prøvd å hjelpe til. Men etter et stort antall nye forsøk velger en altså å gå til barnevernet. Men også da under forutsetning av at foreldrene i saken er med å samtykke på å gå til barnevernet.

Den omsorgsfulle synes å ha et ønske om at både foreldre og barn hjelpes av barnevernet, spesielt kommer dette tydelig frem hos tanten, som jo også sier klart at hun ikke ville meldt hvis ikke moren hadde samtykket. Også i sin omtale av to andre saker hun har vært med å melde gjennom sin jobb, oppgir hun veldig klare formeninger om at god hjelp til familien er hjelp til foreldrene og barnet.

Denne meldereren hadde en forholdsvis passiv holdning til barnevernet etter at melding ble foretatt. Hun ringte ikke og etterlyste informasjon, Hun gikk ikke inn i diskusjoner eller krav til barnevernet. Hun meldte sin bekymring, stilte seg til disposisjon og avventet myndighetenes, dvs. barnevernets initiativ.

Den omsorgsfulle har et nettverk bestående av kollegaer og omgangskrets som er opptatt av spørsmål knyttet til barns velferd. Dette viser seg gjennom at hun diskuterer sin melding med andre, og drøfter omkring barnevernets posisjon og om en skal gå til barnevernet. Også de erfaringer en selv og andre har med barnevernet diskuteres med venner og kollegaer.

3.4 Nabokjerringa.

Nabokjerringa er nabo med de som meldes og ønsker anonymitet for å unngå konflikter og problemer. Ikke av frykt for trusler og vold, men av frykt for problemer med naboen.

Hun kjennetegnes av en klar ambivalens mellom plikten til å hjelpe barn og problemet med å blande seg i andres privatliv, kanskje best illustrert ved følgende sitat:

“Du har jo den der følelsen, følelsen av at du skal bry deg, men du skal ikke blande deg”.

Nabokjerringa hadde observert problemer for barna over lang tid, ca. 1-2 år. Hun har ikke bare observert, men også vært i nærkontakt med barna, og når meldingen endelig kommer så er det etter å ha bekymret seg i lang tid, opplevd flere episoder de mener barna ikke burde utsettes for. Nabokjerringa gir også klart uttrykk for skjevutvikling hos barna som hun ser og ønsker å få gjort noe med.

Nabokjerringa ser ikke på seg selv som noen del av løsningen på saken. Hun forventer at når hun har gjort sin plikt å melde til barnevernet, så overtar de ansvaret. Hun har stor tillit til at noe vil skje og forventer at det offentlige tar sitt ansvar og hjelper barna. Når det ikke kommer synlige resultater på meldingen oppfatter hun det dithen at barnevernet ikke har gjort jobben sin, og tilliten til barnevernet synker. Imidlertid så vil nabokjerringa allikevel melde igjen i lignende situasjon. Med andre ord så er plikten den samme selv om hun ikke så resultater av sin første melding.

Nabokjerringa har to klare forventninger til hvordan barnevernet skal behandle henne som informant. Hun forventer å forbli anonym, og hun forventer og få informasjon fra barnevernet om hvordan det går i saken hun meldte. Nabokjerringas måte å fremstille disse to kravene på gir inntrykk av at hun oppfatter dette som en rettighet.

Brudd på anonymiteten fra barnevernets side er det mest alvorlige i forhold til nabokjerringas tillit til barnevernet. Brudd på anonymiteten raserer tilliten og fører til at hun ikke vil melde sak igjen. Det å bli informert oppgis også som viktig, men manglende informasjon har ikke så drastiske konsekvenser for tillitsnivået. Men som sagt, brudd på anonymiteten tolereres ikke, og fører til en total avvisning av fremtidig kontakt med barnevernet.

Nabokjerringa snakker med sine omgivelser om barnevernet, gjerne i ganske klar svart-hvitt vurdering. I sine diskusjoner med omgivelsene har nabokjerringa ganske klare oppfatninger om barnevernet, og melder klart ifra. Nabokjerringa er kjennetegnet ved selv å ha erfaringer med hjelpeapparatet, og egne erfaringer som klient sammen med de erfaringene en har som melder er med å danne grunnlaget på om barnevernet er bra eller dårlig. Nabokjerringa kjenner også andre som har vært klienter i barnevernet, og også deres erfaringer tas med i oppfatningen av barnevernet.

3.5 Den profesjonelle.

Den profesjonelle kjennetegnes av at han har erfaring fra arbeid med barn og unge gjennom offentlige stillinger. Han har således vært i samarbeidsposisjon med barnevernet ved flere anledninger. Allikevel er han definert som privat melder fra barnevernet, noe han også selv bekrefter. Dette begrunner han med at hans nettverk er blitt så omfattende at han som privatperson får informasjon om hva som skjer i de ulike miljøer til enhver tid. Spesielt gjelder dette ungdomsmiljøene.

Et sentralt trekk ved den profesjonelle er den nyanserte fremstilling han gir av sin holdning til barnevernet. Dette illustreres godt når han skal prøve å plassere sin grad av tillit til barnevernet.

“Jeg kan ikke si at jeg hadde liten tillit, for da hadde jeg ikke gidde og gjort det tror jeg. Men skepsisen var i hvert fall der. Sånn middels, middels til liten kanskje.”

Den profesjonelle har meldt flere saker til barnevernet. Tilliten hans til barnevernet har ikke endret seg gjennom denne perioden. Han fortsetter allikevel å melde, og sier at det vil han fortsatt gjøre ved nye situasjoner som han mener kvalifiserer for melding.

Han oppgir ikke spesielle hendelser som utløsende for melding. Det er mere utviklingen over tid som avgjør om han melder eller ikke, det kan være en bekymringsfull utvikling i forhold til rus, et eksempel er at to ungdommer som begge var i risikozonen ble kjærester. Han beskriver hvordan han har periodevis mye kontakt med ungdommen, så avtar det kanskje en periode, for så å ta seg opp igjen:

“Ja, den ungdommen har jeg kjendt i perioder, også fra tidligere når jeg har vært i kontakt med. Det er en litt intrikat sak der altså, det var en periode sporadisk mye kontakt, men så ble det perifert det forholdet igjen. Også var det den perioden med kjæresten hvor jeg fikk innsyn igjen, det var forsøkt noenting, men det var ikke gjort noe konkret. Det var tanker om å få vedkommende på institusjon, vedkommende ville ikke, og så ble det ikke gjort noe mer. Og gjennom dette kjæresteforholdet så fikk jeg noe mere kontakt igjen og meldte saken da på nytt for å påny gå inn å forsøke å gjøre noe.”

Den profesjonelle har en bred kontaktflate med ungdommen, han har kontakt med dem over tid, og han følger utviklingen, prøver eventuelt å hjelpe gjennom seg selv og sitt nettverk. Men viss det kommer til et punkt der det er vanskelig å komme videre kan han vurdere å melde til barnevernet for å utløse penger eller fordi det trengs bruk av Lovhjemler fra Lov om barneverntjenester. Han oppgir helt konkret i en sak at hans ønske var at ungdommen skulle bli plassert i et ruskollektiv.

En hovedkritikk fra den profesjonelle går akkurat på dette at barnevernet ikke er effektive nok, og ikke tøffe nok i forhold til ungdommene. Hans noe svake tillit til barnevernet har i hovedsak sitt grunnlag i dette forholdet. Han mener at barnevernet er altfor lite målrettet i sitt arbeid med ungdommene. Han mener at ungdommen får sette premissene altfor mye i samtalene med barnevernet, samt at han mener barnevernet gjør for lite i forhold til å presse ungdommene.

Han mener at en hovedgrunn til barnevernets svakhet på dette er den manglende evnen til å kommunisere med ungdommen. Kontortid, klær, språk, alle disse faktorene er med å øke avstanden mellom barnevernet og ungdommene. Han mener ikke at barnevernet skal være

kul og lik ungdommen, han kritiserer dem faktisk for å prøve på dette på en kunstig måte. Han etterlyser klare og tydelige ansvarsfulle voksne, som kan presse ungdommen til å ta valg.

For å illustrere dette gir han en beskrivelse av hvordan han opplevde at en 17 åring som han hadde meldt ikke ble fulgt opp. Denne 17 åringen var kjærest med en 18 åring som tidligere hadde vært i barnevernet. Når kjæresten fylte 18 år ble han overført til sosialkontoret og fikk opphold på pensjonat. 17-åringen bodde da sammen med 18 åringen på pensjonatet og de var begge fornøyd over denne situasjonen. Den profesjonelle mente at dette var en meget dårlig situasjon for 17 åringen, og han mente barnevernet ikke burde lagt til rette for dette.

Den profesjonelle gir ikke opp å melde, selv om han legger for dagen en blandet erfaring med barneverntjenesten. Han bruker sine erfaringer til å være mere målrettet neste gang han melder. Han forklarer hvordan han bruker sine tidligere erfaringer til å være mere klar på hva han mener når han melder. Han møter opp på saksbehandlers kontor i stedet for å ringe. Han forteller at han forventer en viss tilbakemelding og lanserer forslag til tiltak som han eventuelt kan bidra med å gjennomføre. Han opplyser at han har også hatt saker hvor erfaringen med barnevernet er mere positiv. Han tror selv at dette kan skyldes at han går inn i samtaler med barnevernet på den måten han beskriver.

En annen innvending den profesjonelle har mot barnevernet er at de benytter seg for lite av den kunnskap som melder sitter inne med. Han mener at melder har ofte kjendt familien og ungdommen over lang tid, og at barnevernet umulig kan få en så god oversikt gjennom samtaler og hjemmebesøk. Han mener at barnevernet i mye større grad burde involvere melder i kartlegging og om så i tiltakene som iverksettes. Han mener at i de sakene han har meldt til barnevernet, ville han selv gjerne ha tatt på seg et formelt oppdrag fra barnevernet i forhold til ungdommen. I den anledning kritiserer han barnevernet for at de ikke i større grad gir tilbakemelding til han om hvordan saken utvikler seg, og at de ikke involverer han i større grad i drøfting av tiltak.

Den profesjonelle melder ønsker å være en samarbeidspartner for barnevernet i det videre arbeid med saken. Han er helt klar på at han mener den informasjon han sitter inne med burde vært utnyttet bedre av barnevernet.

Den profesjonelle melder har kontakt med en del andre fagfolk som har mye kontakt med barn og ungdom gjennom sitt arbeid, blandt annet lærere. Han oppgir at de gir uttrykk for svært liten tiltro til barnevernet. Han har diskutert saker med dem som han vurderte å melde til barnevernet, svaret han fikk:

“Barnevernet, hva i all verden, da skjer jo ingenting.”

Selv om den profesjonelle også har gitt uttrykk for holdninger i denne retning fortsetter han å melde saker. Han mener selv at forskjellen på han og andre fagfolk er at han har hatt en del direkte erfaring med barnevernet, og at denne erfaringen gjør han bedre rustet i forhold til det å være melder. Jeg viser her også til uttalelsen om hvordan han foretok melding i siste saken, han satte krav og tydeliggjorde sine forventninger overfor barnevernet.

Grunnen til at han orker å bry seg så mye om andres ungdommer er ikke så lett å få et konkret svar på. Han mener at han bryr seg, at han synes det er for galt å se ungdom gå til grunne. Den profesjonelle er ikke preget av de nære forhold som den omsorgsfulle melder har til barna som meldes. Ei heller gir han uttrykk for den avstand og pliktfølelse som opprydderen og nabokjerringa har. For den profesjonelle er det nærmest en del av sitt daglige virke i kontakt med barn og unge med ulike problemer, å vurdere barnevernet som en av mange mulige samarbeidspartnere i å hjelpe ungdommen med å løse sine problemer.

3.6 Helsesøster.

Helsesøster er ingen aktiv melder opp mot barnevernet. Imidlertid så presiserer helsesøster at hennes måte å jobbe for melding til barnevernet er å motivere foreldrene selv å gå til barnevernet. Helsesøster legger vekt på et åpent forhold til foreldrene, samt at hun legger vekt på å bruke motivasjonsarbeid for å få foreldrene til selv å søke hjelp.

Helsesøster oppgir at tilliten til barnevernet er sånn middels, ikke stor tillit og ikke liten tillit. Helsesøster mener at barnevernet konfronterer for lite og er for lite beslutningsdyktige i de alvorlige omsorgssaker. Hun savner handling i de alvorlige saker. Helsesøster mener også at barnevernet er for lite samarbeidsvillige i de lette saker hvor det viktigste hadde vært å få inn en støttekontakt, avlastningshjem eller lignende. Hun savner her en vilje fra barnevernet til å se saken fra hennes side og foreldrenes side.

Helsesøster savner å bli tatt på alvor i sin kontakt med barnevernet. Med dette mener hun at barnevernet i for stor grad jobber på egen hånd på sine egne premisser for å finne løsninger på problemer. I stedet burde de lettet på taushetsplikten og tatt initiativ til ansvarsgrupper, møter med melder og foreldre fra starten i saken, og arbeidet sammen med kartlegging av problemer og valg av løsninger.

Denne mangelen på samarbeid gjelder både i enkeltsaker, samt i generelt tverrfaglig samarbeid. Helsesøster savner en prioritering fra barnevernet på å delta i felles møter og gjensidig informasjonsutveksling med samarbeidspartnere. Hun mener barnevernet i for stor grad tillater seg å si at på grunn av stort arbeidspress må vi prioritere vekk slike møter. Hun peker på at andre også har stort arbeidspress, uten at de dropper slike møter av den grunn.

Når helsesøster totalt sett skal begrunne sin noe svake tillit til barnevernet er det mangelen på resultater i enkeltsaker, samt mangelen på vilje og evne til å samarbeide i enkeltsaker, som oppgis som hovedgrunn.

Selv om helsesøster har en noe forbeholden tillit vil hun i enkelte tilfeller melde en sak til barnevernet. Dette vil da foregå ved at hun først ringer og diskuterer hva barnevernet kan gjøre og om barnevernet anbefaler melding av saken til dem. I de aller fleste tilfeller vil helsesøster anbefale foreldrene selv å melde seg til barnevernet, fremfor at helsesøster melder. Som hovedregel vil helsesøster la vær å melde dersom ikke foreldrene selv vil melde seg.

Helsesøster legger sterk vekt på muligheten for å få hjelp når hun vurderer å melde til barnevernet. Hun nevner ikke i det hele tatt sin plikt etter Lov om barnevernetjenester. Til slutt i samtlige intervjuer stilte jeg spørsmålet om de noen gang meldte på grunn av meldeplikten i denne loven. Det hadde ingen av dem gjort. De kjendte til at denne paragrafen eksisterte, men de kjendte ikke innholdet i den og kriteriene for meldeplikt.

Helsesøster sier at når hun vurderer å melde til barnevernet er det avgjørende om muligheten for å få hjelp til barna er tilstede, dersom det var svært alvorlige problemer og foreldrene ikke selv ville melde seg til barnevernet måtte hun vurdere om de hadde en slik plikt til å melde.

Helsesøster oppgir at hennes hovedkilde til kunnskap om barnevernet kommer fra den direkte kontakt i jobbsammenheng. Gjennom tverrfaglige møter, gjennom forespørsler om uttalelse i enkeltsaker og gjennom samarbeid i enkeltsaker har helsesøster gjort seg en oppfatning av barnevernets egnethet. Media er ikke noen sentral kunnskapskilde når helsesøster danner seg sin oppfatning av barnevernet. Jobberfaringen har gitt henne kunnskapen og er premissleverandøren til hennes holdning til barnevernet. Jobberfaringen er også hennes referanseramme for kunnskapen om andre hjelpeinstanser.

Helsesøster påpeker at utenom barnevernet finnes det mange andre hjelpeinstanser som kan brukes. Hun oppgir at det ofte tas kontakt med familierådgivningskontor, psykiatrisk sykepleier og skolen når de skal forsøke å finne hjelpetiltak til familier. Dette begrunner hun med at hennes erfaring er at disse instanser ofte i større grad enn barnevernet har klart å hjelpe familien.

Helsesøster gir uttrykk for at hun ofte opplever å bli sittende alene med ansvaret for å hjelpe familiene. Hun savner et offensivt barnevern som går inn i samarbeid med det for øye å løse problemer sammen med andre. Hun ønsker at barnevernet i større grad ytte av egne ressurser i forhold til tverrfaglig organiserte hjelpetiltak.

Helsesøster peker på at grunnen til manglende samarbeid ikke er frykt for barnevernet fra dem sin side. Tvert i mot så er det mye telefondialog der saker diskuteres anonymt, eller der saker diskuteres hvor begge parter er inne som hjelpeinstanser. Helsesøster er av den oppfatning at dette skjer for mye på hennes initiativ. Hun må etterlyse informasjon og ta initiativ til samarbeid om gode løsninger. Denne mangelen på initiativ og samarbeidsvilje fra barnevernet kan føre til at helsesøster blir resignert og tar mindre kontakt med barnevernet enn hun ellers ville ha gjort.

Helsesøster presiserer at hennes forbeholdne tillit til barnevernet ikke vil hindre henne i å melde en alvorlig omsorgssviktsak til barnevernet. Helsesøstrene presiserer imidlertid at ofte meldes saken av naboer eller andre før de får meldt. En annen faktor er at familiene ofte flytter. En tredje faktor er at ofte barnevernet allerede er inne i en sak som helsesøster vurderer å melde.

3.7 Oppsummering.

I dette kapitlet har jeg presentert 5 typologier; Den profesjonelle, opprydderen, den omsorgsfulle, nabokjerringa og helsesøster. Empirien viser ingen klare skiller mellom helsesøsters vurderinger og de private. Helsesøster, den profesjonelle og den omsorgsfulle oppgir alle at det er viktig at den som meldes til barnevernet selv samtykker i å spørre barnevernet om hjelp. Disse melderne har et klart formål med henvendelsen, og ønsker et samarbeid med barnevernet for å nå dette målet.

Opprydderen og nabokjerringa går til barnevernet uten forvarsel til den som meldes. For dem er det således uinteressant med samtykke fra den meldte. Nabokjerringa ønsker i tillegg å være anonym. De anser seg ikke som sentrale i det videre arbeid med saken, annet enn at de ønsker informasjon om hva som skjer. De oppgir at de melder av plikt, og at det er opp til barnevernet hva som skjer videre i saken

4. KAPITTEL: ANALYSE - HVA MOTIVERER FOR MELDING.

4.1 Innledning.

I dette kapitlet vil jeg foreta en analyse av de innsamlede data. Både presentasjon av teori og empiri kommer altså her integrert i samme kapitlet. Dette har jeg valgt å gjøre fordi den teori som er anvendt har utkrystallisert seg gjennom empirien. Som nevnt så hadde jeg min forforståelse før datainnsamlingen startet, men dette var ikke bygget i vesentlig grad på teori.

Jeg analyserer typologiene i forhold til pliktetikk og formålsetikk. Videre analyseres møtet mellom melder og barnevernet i lys av nærhetsetikk. Etikk er blitt valgt som teoretisk referanseramme, da det i datamaterialet viste seg at dette var relevant. Informantene beskrev sin motivasjon for melding til barnevernet på en måte som gjorde det naturlig å tolke dette inn i en pliktetisk eller formålsetisk ramme. På samme måte ble kontakten mellom melder og barnevernet beskrevet med elementer som utkrystalliserte den klare forventning som melder hadde til barnevernet. Dette gjorde det naturlig å tolke dette utfra nærhetsetikken og den etiske fordring.

4.2 Valg av etikk som teoretisk ramme for analysen.

4.2.1 Etikk som referanseramme.

Våre verdier blir retningsgivende for hva vi oppfatter som moralsk gode og dårlige handlinger (Fjørtoft/Skorstad, 1998). Så hvorfor mener de som har meldt at dette var den riktige handling, hva var motivet for å velge denne handlingen, dette blir det sentrale spørsmål i min analyse.

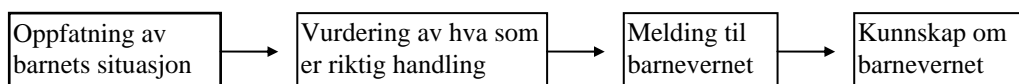
Mitt anliggende er ikke å mene om den enkelte i større eller mindre grad burde melde fra, men å prøve å forstå hvilken motivasjon for handling som ligger til grunn hos dem som melder fra til barnevernet. Det vil si at jeg ønsker å forstå hva som er grunnen til at en privatperson tar på seg ansvaret for å handle i forhold til et barns manglende omsorg. Det har ikke vært mitt anliggende å beskrive hva i barnets situasjon som gjør at melder definerer det som bekymringsfullt, men derimot å forstå hva som utløser meldingen når situasjonen allerede er definert som sådan.

Når jeg begynte på mine intervjuer trodde jeg nok i større grad at min analyse ville ha fokus på juridiske problemstillinger, mediaoppslag og barnevernets rykte blandt befolkningen. Dette går da også frem i mitt kapittel om valg av problemstilling som beskriver mitt fokus og mine antagelser før datainnsamlingen startet.

Så viser det seg undervegs i datainnsamlingen både i forhold til privatpersoner og helsesøstre at folk tar jo utgangspunkt i sin egen situasjon, sine egne motiver, sin egen oppfatning av hva som kan tolereres eller ikke. Barnevernet er en instans som har en forvaltningsmessig oppgave, men hvordan barnevernet fungerte generelt var ikke det sentrale for informantene. De la vekt på hvordan de opplevde å bli behandlet i møtet med barnevernet.

Etikk er læren om å velge mellom det som er riktig og det som er galt (Lingås 1994). På bakgrunn av dette vil min teoretiske referanseramme være knyttet til etikk, det vil si at jeg vil forsøke å drøfte meg frem til en forståelse av hvorfor den enkelte person mener det riktige valget var å melde bekymring til barnevernet.

I mine innledende betraktninger rundt metodevalg ble det presentert en ramme for analyse av de mulige sammenhenger som materialet ville innebære:

4.2.2 Oppfatning av barnets situasjon.

Dette vil ikke være gjenstand for drøfting i denne oppgaven. Det forutsettes at der foreligger en situasjon som anses av den potensielle melder til å være utilfredstillende for barnet. Allerede i denne vurdering er det klart at våre verdier påvirker oss. Hvilke verdier vi har for god nok omsorg for barn bygger på en kombinasjon av egne erfaringer og internalisering av samfunnets normer. Eksempel på samfunnets formelle normer kan være FNs konvensjon for barns rettigheter. Eksempel på egne erfaringer kan være en uttalelse som “jeg fikk noen slag over hånden av min far når jeg hadde gjort noe galt, uten at jeg har tatt skade av det”. Synet på god barneoppdragelse har endret seg opp gjennom årene, og vår vurdering vil alltid være en kombinasjon av samfunnets normer og egne erfaringer. Dette vil gi oss våre verdier for

hva vi anser at et barn trenger, og derigjennom vil vi påberope oss normer for hva vi mener er akseptable handlinger overfor barn. Når en person er kommet i den situasjon at en vurderer en melding til barnevernet forutsettes at den som vurderer dette har konkludert for seg selv med at en oppfatter barnets situasjon til å ligge under det nivå en oppfatter som god nok omsorg.

4.2.3 Melders vurdering av hva som er moralsk riktig handling.

Når en person skal vurdere hva som skal gjøres i forhold til det aktuelle barn vil de verdier vedkommende har påvirke normer for handling. Det jeg er opptatt av i denne analysen er hvilken etikk som ligger bak det valg som er foretatt av personene i mitt intervjumateriale. Med andre ord; Hvorfor meldte de til barnevernet, hvorfor var dette for dem den riktige moralske handling.

Var det av plikt, det vil si at vedkommende vil ha et pliktetisk forhold til meldingen. Når et barn lider har jeg en plikt til å melde fra til rette instans. En plikt har ofte tre kjennetegn(Henriksen og Vetlesen 1997):

- Den er absolutt, det betyr at bortsett fra hvis andre plikter står sterkere, så må vi handle på en gitt måte i en gitt situasjon.
- Den kan vanligvis formuleres i en regel eller en norm.
- For det tredje skal en plikt hjelpe oss med å få tak i hva som er rett å gjøre.

Pliktetikken er således en normativ etikk, den er absolutt, den er en regel, den gir handlingsdirektiv. Konsekvensene spiller ingen rolle i pliktetikken. Moralen kommer forut for erfaring, altså reglene er absolutte (Henriksen og Vetlesen 1997).

Den sentrale filosof innen pliktetikken er Immanuel Kant. Han satte opp en grunnleggende læresetning som han kalte et ufravikelig påbud:

“Du skal alltid handle slik at prinsippet for handlingen din kan gjøres til en lov som gjelder alle. Og du skal alltid behandle mennesker som et mål i seg selv, og ikke som et middel”. (Lingås 1994, s.18).

Dette gjensidighetsprinsippet finner en igjen i svært mye av vår etiske tenkning, og prinsippet står ikke i motsetning til nærhetsetikken og formålsetikken.

Det som imidlertid er sentralt i pliktetikken er at en søker å finne absolutte handlingsregler for hva som er moralsk riktig handling i en gitt situasjon. Situasjonen fører til regelen som fører til handlingen. En pliktetisk tenkning i forhold til det å melde til barnevernet kan være:

Når jeg ser at et barn har en for dårlig omsorg har jeg en plikt til å melde til barnevernet. Situasjonen “for dårlig omsorg” utløser handlingen “melde til barnevernet”. Ikke fordi barnevernet nødvendigvis vil finne de beste løsninger eller at dette vil gi de beste konsekvenser. Men barnevernet er nå en gang den administrative enhet som er satt til å forvalte dette problemområdet i vårt samfunn. En pliktetiker vil således mene at i alle slike situasjoner må dette gjøres, og andre må da melde dem til barnevernet dersom deres barn har for dårlig omsorg.

Det er denne absolutte form som har ført til en del kritikk mot pliktetikken i det den tar for lite hensyn til det unike i hver enkelt situasjon (Nærhetsetikken), og legger for lite vekt på konsekvensene av handlingen (formålsetikken). Plikter kan kollidere med hverandre, og en vil da ha et behov for å avveie hvilke kriterier som skal avgjøre hva som er den beste handlingen (Lingås 1994).

Formålsetikken er en form for etisk tenkning som mener å ha funnet en løsning på dette dilemmaet. Denne etiske tenkemåte er ikke så opptatt av hva som er det riktige på grunnlag av moralske regler, men legger vekt på hva som gir best konsekvenser.

Er meldingen et resultat av ønsket om gode forandringer, er det slik at melder har vurdert for og imot melding på grunnlag av hvilke konsekvenser en tror en melding vil ha. Hvis så er tilfelle kan en karakterisere handlingen som formålsetisk (Henriksen og Vetlesen 1997). Her er konsekvensene det sentrale for å vurdere hvilke handling som er den riktige. Her vil vurderingen legge vekt på hvilken handling som gir størst mulig lyst eller nytte for alle involverte parter når alle konsekvenser er tatt med i betraktningen (Henriksen og Vetlesen 1997). Dette vil være formålet med en handling utfra formålsetikk. På denne måten ser vi at denne etiske måten å vurdere handling på også kommer under kategorien normativ etikk. Normen er at den riktige handling er den som gir best konsekvenser, og handlingen bestemmes da utfra en konsekvensanalyse fremfor universelle regler og prinsipper.

Når en skal vurdere hva som da blir den beste handlingen utfra en formålsetisk tankegang trenger en å ha en ramme rundt hvordan en skal resonnerer seg frem til riktig valg.

I sin bok, "Til beste for barnet" har Lars Gunnar Lingås satt opp et forslag til en slik refleksjonsmodell (Lingås 1994)

I denne modellen foretar en først en avveining av hvilke verdier som er aktuelle i det valg en står overfor, deretter vurderer en om verdiene står i konflikt med hverandre. Et eksempel her kan være at i en vurdering om en skal melde til barnevernet vil verdien å hjelpe barnet kunne stå i konflikt med verdien å respektere foreldrenes autonomi. Hva vil en da tillegge størst vekt, dette blir den etiske vurdering på dette nivå.

Neste steg er å vurdere om ytre forhold vil påvirke mitt valg. Barnevernets evne til å hjelpe barnefamilier kan være et slikt ytre forhold.

Hvordan er du påvirket av dine egne motiver og tilvante problemløsningsmåter er neste steg, dette er mere en form for bevisstgjøring om mine erfaringer og holdninger påvirker handlingen, noe som er aktuelt dersom melding til barnevernet har sitt utspring i en nabokonflikt.

Hvilke midler synes du det er forsvarlig å ta i bruk i lys av verdier, her kan for eksempel vurderingen komme inn om det er forsvarlig å fremstå som anonym melder i forhold til verdier som åpenhet, ærlighet.

Hva er følgene for dem som er omfattet av ditt valg? Hva gir best følger? Dette er en omskriving av John Stuart Mill sin definisjon av hva som skal styre ditt etiske valg, hva gir mest mulig lyst og lykke for flest mulige personer.

Denne modellen er et analyseredskap for valg av en best mulig handling utfra de verdier en ønsker og realisere og de konsekvenser en ønsker å oppnå. Denne modellen vil bli brukt i min analyse av den omsorgsfulle melder, som defineres under kategorien formålsetiker.

I mitt intervjumateriale er det uttalelser fra informantene som kan hjelpe til å plassere dem med hovedvekt på pliktetikken eller formålsetikken. Imidlertid så er det en gruppe av informantene som synes å ha et svært sentralt kjennetegn som gjør det aktuelt å plassere dem

under overskriften nærhetsetiker. Men kan en nærhetsetisk filosofi gi direktiv for handling? Ifølge Vetlesen, nei.

“Men den er ikke en normativ etikk, forstått som at den som begrunnelsesstrategi anviser konkrete alternativer for moralsk handling” (Vetlesen 1996, s. 147).

Nærhetsetikken er mere å betrakte som en etikk som er til hjelp for å forstå grunnlaget for moralitet, altså en deskriptiv etikk.

Således er det min påstand at et nærhetsetisk perspektiv kan forklare motivasjonen bak handlingen for samtlige av mine informanter. De svarer alle på den etiske fordring, det vil si at de tar et ansvar for den annen person hvis liv er skjenket dem. Nærhetsetikken kan således som deskriptiv etikk forklare hvorfor de handler, men ikke hvorfor handlingen er å melde til barnevernet. På denne bakgrunn mener jeg at det ikke er belegg for å benevne en gruppe som nærhetsetikere kontra pliktetiker og formålsetiker. Utfra mitt resonnement må en heller si at alle er nærhetsetikere fordi alle har svart på den etiske fordring ved å ta ansvar for den annen.

Enhver kontakt mellom mennesker bygger på tillit, man utleverer noe av seg selv, i dette ligger en uuttalt fordring (Løgstrup 1991). Det å forholde seg til denne fordring er den sentrale handling i nærhetsetikken. Min påstand vil være at en melding til barnevernet kan være foranlediget av at denne forpliktelse oppfattes som tilstedeværende hos de som har meldt til barnevernet, jeg har et ansvar for å ta vare på den andre. Men den gir ikke handlingsanvisning konkret. Motivet for å hjelpe blir fordringen i seg selv, vissheten om at vi mennesker er avhengige av hverandre, og at dette gir en forpliktelse til å handle med det motiv å svare på den uuttalte etiske fordring. Svaret på fordringen er ikke gitt, fordringen gir intet handlingsdirektiv, annet enn det ansvar som ligger i at den andre angår meg. Dette er etter min vurdering en forsvarlig måte å se på nærhetsetikken som grunnlag for handling, men den gir ikke direkte handlingsalternativer. Man kan si at nærhetsetikken går forut for pliktetikk eller formålsetikk, nærhetsetikken forklarer mitt ansvar for å handle, pliktetikken eller formålsetikken forklarer grunnlaget for den konkrete handling som velges.

“Nærhetsetikken kaster lys over bestemte, erfaringsbaserte kvaliteter som et forhold til en annen person må ha, dersom dette forholdet skal kunne kalles moralsk. Disse kvaliteter har med opplevelsen av forpliktelsen og ansvar overfor en eller flere bestemte andre personer å gjøre” (Vetlesen 1996, s. 140).

En pliktetiker handler utfra at situasjonen gir handlingsdirektivet, en formålsetiker handler utfra at handlingen bestemmes av konsekvensanalysen, til grunn ligger vår forpliktelse og ansvar overfor den andre, nemlig at det å være et medmenneske er en forutsetning med det å være menneske i verden (Vetlesen 1996).

Dette kan forklare hvorfor noen handler når de ser at et barn lider, mens noen ikke handler. Handlingen er motivert utfra at en svarer på den etiske fordring. Men en analyse utfra nærhetsetisk tenkning kan ikke forklare hvorfor handlingen er å henvende seg til barnevernet. Her må vi ha hjelp av de normative retninger innen etikken, pliktetikk og formålsetikk. Disse gir anvisning for hva som vil være det konkrete riktige handlingsalternativ.

Som det er sagt innledningsvis er det ikke mitt anliggende å svare på hvorfor noen tar ansvar for den andre og noen ikke. Hvis det var min intensjon å sammenligne de som har meldt, det vil si mine informanter blandt private meldere, med de som ikke melder ville dette vært mulig å analysere utfra nærhetsetisk tenkning. Imidlertid så er altså mitt fokus å analysere hvordan de som tar dette ansvaret resonnerer seg frem til at svaret på den etiske fordring blir å melde til barnevernet. Til dette henter jeg min forståelse fra pliktetikken og formålsetikken.

4.2.4 Melding til barnevernet.

Hva skjer i kontakten mellom barnevernet og den som melder. Dette vil analyseres med hovedvekt på nærhetsetikken som en deskriptiv teori. Det vil si at jeg vil forsøke å analysere møtet mellom melder og barnevernet utfra den etiske fordring og livsytringen tillit. Disse elementene er ikke normative aspekter ved forholdet mellom barnevernet og melder. De er der som grunnleggende forutsetninger for sosial aktivitet (Vetlesen 1996).

Eksempler på livsytringer er tillit, barmhjertighet, talens åpenhet, kjærlighet, oppriktighet, troskap. Løgstrup, som introduserer disse livsytringer, nevner også senere medlidenhet, medfølelse, håp og indignasjon. Hans mest inngående analyser gjelder barmhjertighet og talens åpenhet (Vetlesen 1996).

Poenget her er at forholdet til den andre ikke kun bygger på en uopfyldelig fordring. Ivaretagelsen kan faktisk skje gjennom livsytringene. Poenget her er at livsytringene ikke kan oppøves, du kan ikke trene deg til å bli en barmhjertig person. Oppfyllelsen av

livsytringen vil komme av seg selv gjennom møtet med den annen. Her er noe av kritikken mot omsorgsyrker, som har forsøkt å gjøre nærhetsetikk til en normativ etikk. Det vil si at de har forsøkt å gjøre livsytringene til generelle normative funksjoner. Men Løgstrups poeng er at livsytringene ikke har en generell karakter, de kan ikke oppøves og måles.

Det er på grunn av denne mangelen på kontrollerbarhet at Løgstrup kaller det livsytringer og ikke handlinger, handlinger kan planlegges og kontrolleres. Livsytringen barmhjertighet mobiliseres ved de hindringer den andre har for sin livsutfoldelse. Hva barmhjertighet er vil variere fra situasjon til situasjon.

Det samme gjelder talens åpenhet som er en annen sentral livsytring. Det vil variere fra situasjon til situasjon hva som er en god handling. I en dialog er der en respekt for den annen, dette også i forhold til en urørlighetssone i den annens liv, altså en sone det ikke vil være riktig å berøre i tale. Overgrep mot denne sone er å ta fra den andre makten over egen situasjon, respekt for urørlighetssonen er altså en form for respekt for den annens autonomi (Vetlesen 1996) Åpenhet og respekt forholder seg til hverandre som forente motsetninger.

Løgstrup sin filosofi rundt den etiske fordring og livsytringene er sentrale bidrag til det som Vetlesen omtaler som nærhetsetikken. Dog er det viktig å presisere at Løgstrup ikke selv kan kategoriseres som nærhetsetiker (Vetlesen 1996). Men Løgstrups etiske forståelse skiller seg fra pliktetikken og formåletikken i hans forståelse av menneskets væren i verden som det sentrale. Møtet mellom enkeltmennesker avgjør hva som er riktig etisk handling fra situasjon til situasjon. Dette er jo da også problemet med å gjøre nærhetsetikken til en normativ etikk. Hva som er riktig i handling vil bestemmes utfra den etiske fordring i hvert enkelt møte mellom mennesker.

På grunn av dette fokus på møtet mellom enkeltmennesker og hvordan den etiske fordring arter seg i dette møtet, anser jeg denne etiske forståelse som godt egnet for en analyse av møtet mellom melder og barnevernet. Gjennom en beskrivelse av møtets karakter og en analyse av hvordan barnevernet forholder seg til den etiske fordring, vil jeg kunne si noe om oppfyllelsen av disse i dette enkeltmøtet. Gjennom dette vil jeg kunne si noe om utviklingen av tillit eller mistillit mellom melder og barnevernet.

“Det hører vårt menneskeliv til, at vi normalt møtes med en naturlig tillit til hverandre” (Løgstrup 1991, s.17).

Det er når denne tilliten misbrukes at vi får grunnlag for mistillit til den annen part. Når den annen part ikke svarer på vår fordring, det vil si når ikke livsytringene oppleves oppfylt dannes grunnlaget for mistillit.

4.2.5 Autonomi.

Dette vil bli drøftet som eget tema i analysen. Respekt for den annens selvstendighet og verdighet er sentralt innen all etisk tenkning. Dette betyr at den som har meldt til barnevernet har krav på en seriøs og respektfull behandling. Det har vist seg i intervjuene at barnevernet kan ha problemer med å ivareta dette overfor både private meldere og helsesøstre. Dette da spesielt i forhold til informasjon og samarbeid. Analysen vil derfor ta opp temaet samarbeid knyttet til autonomibegrepet for melder.

4.2.6 Kunnskap om barnevernet.

Jeg vil her ta utgangspunkt i den analyse som er foretatt om møtet mellom melder og barnevernet. Denne erfaringen, sammen med annen kunnskap, vil danne grunnlag for den tillit, eller mangel på sådan, vedkommende har til barnevernet.

Det er i denne analysen jeg kommer inn på de sentrale tema fra mitt kapittel om valg av problemstilling. Hvordan virker møtet mellom barnevernet og melder inn på tilliten ved vurdering av ny melding i lignende situasjon. Her kommer også sammenligningen mellom virkningen av dette møtet i forhold til annen kunnskap om barnevernet, for eksempel fra media, kjennskap til andre saker, tidligere erfaringer.

Tilliten til barnevernet vil så være med i den vurdering om melding til barnevernet som vil bli foretatt ved neste situasjon der en mener at et barn er i en situasjon som ikke er tilfredsstillende hva omsorgen angår. Hvor sentral vil tilliten som faktor være i denne vurderingen, og vil betydningen av tillit variere med om du er pliktetiker eller formålsetiker. Når denne drøftingen er foretatt vil ringen være sluttet så og si. Det vil da foreligge en

helhetlig drøfting av motivasjonen for å melde til barnevernet, og på hvilken måte tillit spiller inn i forhold til dette.

4.3 Vurdering av hva som er moralsk riktig handling - pliktetiker.

4.3.1 Innledning.

I mitt materiale kommer opprydderen, samt kategorien nabokjerringa, inn under denne etiske referanseramme. Selv om de er plassert her vil det være nyanser, og jeg skal i det følgende prøve å begrunne og nyansere plasseringen i denne etiske kategori.

4.3.2 Opprydderen.

Opprydderen sier selv at motivasjonen for melding skyldes at han er så glad i unger at når han ser unger lider så må han handle. Han beskriver hvordan han har gått bort til familier på gata og sagt fra om noe som er galt hvis han observerer dette. Han gir uttrykk for, utfra min tolkning, at dersom unger lider er det hans plikt å forsøke å rette på dette. Dette ser ut til for ham å være en absolutt regel som gir et handlingsdirektiv. Handlingsdirektivet vil variere utfra graden av alvorlighet i barnets situasjon, men plikten til å hjelpe barnet er absolutt. Han sier da også selv “Det burde vært flere som meg”, med andre ord han mener hans pliktfølelse kan gjelde som en allmenngyldig regel.

Jeg mener med dette at opprydderen ivaretar de to sentrale premisser for en pliktetiker i forhold til dette temaet, han følger en handlingsregel og mener at denne burde vært allmenngyldig (Henriksen og Vetlesen 1997).

Det som kan være noe vanskelig i forhold til begrepet handlingsregel, er å sette en grense for når går en til barnevernet kontra når ordner en opp sjøl. Utfra intervjuet med opprydderen var det en konkret hendelse som utløste melding til barnevernet, nemlig branntilløp i leiligheten til de som ble meldt. Før dette skjedde hadde melder flere ganger meldt saken til politiet, da utfra den kriminelle virksomhet som foregikk i leiligheten. Men i det barnas liv og helse settes i fare utløses handlingsregelen, meld det til barnevernet.

Opprydderen oppgir at moren ble fratatt barna en måned senere, og at han var enig i at det var riktig, som nevnt bruker han sogar uttrykket, “jeg vant saken”. Konsekvensen ble således

den han mente var riktig, han hadde 100% tillit til barnevernet før han meldte (100% tillit er hans uttrykk), og dette gjelder også pr. idag. Han vil melde en sak igjen dersom det skulle oppstå en situasjon som han mente at tilsier behov for hjelp fra barnevernet. Imidlertid så legger han vekt på at det ville han gjort uavhengig av resultatet av denne saken, dermed plasserer han seg selv vekk fra formålsetisk tenkning. Plikten er det sentrale, ikke konsekvensene.

En annen uttalelse som plasserer han vekk fra konsekvensetisk tenkning er at han så for seg mulige represalier fra narkotikamiljøet etter meldingen var foretatt. Selv om han så en mulighet for at dette kunne skje valgte han å ikke være anonym. Han var klar til å ta konsekvensene. Han hadde således snakket med politiet på forhånd, og de hadde lovet å stille opp på kort varsel dersom han ble truet. Han har selv kone og små barn, og utsatte seg selv og sin familie for frykt og mulige represalier gjennom meldingen. Allikevel, plikten om å melde var sterkere enn belastningen ved de negative konsekvenser som fulgte meldingen.

Det en må spørre seg om er om opprydderen er så klar på sin plikt at han ville meldt uansett konsekvenser for egen familie, og uansett hva barnevernet foretok seg i saken. Vel, kanskje kan konsekvensene til syvende og sist bli så alvorlige for egen familie, at han ville latt vær å melde. Men det er ingenting i intervjuet som tyder på dette, tvertimot han sier klart at på tross av frykt for represalier meldte han saken. Og han mener at flere burde følge hans eksempel. Han forteller at han diskuterte dette om melding med venner som beundret han fordi han ville melde, akkurat på grunn av at de selv ikke ville ha våget av frykt for represalier. Disse vil i større grad kunne karakteriseres som konsekvensetisk tenkende, men opprydderen defineres inn under pliktetiker.

4.3.3 Nabokjerringa.

Nabokjerringa kommer også inn under kategorien pliktetiker. De fire som meldte innen denne kategorien sier alle eksplisitt at de meldte på grunn av en plikt til å handle når de ser at et barn lider. Handlingsregelen er også her at når vi ser at et barn ikke har god nok omsorg så har vi en plikt til å melde til barnevernet. Flere av dem brukte også selv uttrykket plikt uoppfordret. De satte selv denne betegnelsen på motivasjonen for melding, jeg har en plikt til å melde når barnet ikke har god nok omsorg.

Det er allikevel flere usikkerhetsmomenter jeg vil knytte til denne plasseringen i pliktetikergruppa, momenter som kan gi grunn for å stille spørsmålet om nabokjerringa vel så mye er en formålsetiker i den forstand at nytte og konsekvenser av det å melde kan virke sterkt inn på motivasjonen for melding.

Alle fire hadde formening om at barnevernet burde sette inn hjelpetiltak som kunne bedre på den konkrete situasjonen. Alle fire mente at barnevernet ikke hadde gjort nok i etterkant av meldingen for å rette på forholdene. Det varierte i omfang hva barnevernet hadde gjort, men felles for alle fire var at de mente barnevernet ikke hadde gjort god nok jobb. Dette var en overraskelse for samtlige fire, da de alle hadde hatt stor tillit til at barnevernet ville klare å hjelpe barna de meldte. Tilliten til barnevernet var svekket for samtlige etter denne erfaringen. Men spesielt for to av dem, som hadde meldt sammen, hadde tilliten gått fra stor tillit til absolutt ingen tillit. Men dette var i hovedsak ikke knyttet til at ingenting hadde skjedd for barna, men på grunn av ubehagelige konsekvenser de selv hadde fått, noe jeg kommer tilbake til senere.

Allikevel må det foretas et skille når det gjelder de fire informanter under tittelen nabo kjerringa. To av dem har erfart at lite eller ingenting er blitt gjort for å hjelpe barna, allikevel ville de meldt igjen dersom de skulle stå i en tilsvarende situasjon. For disse står altså plikten om å melde fortsatt foran den manglende nytte meldingen har ført til, de er altså fortsatt å betrakte som pliktetikere.

De to andre derimot sier at de ikke vil melde igjen, det at ikke noe er skjedd er en av grunnene til dette, men kun den sekundære grunnen.

Den primære grunnen til at de ikke vil melde igjen er nemlig de ubehagelige konsekvenser de selv har erfart etter at meldingen ble foretatt. Det begynte med at de ba om anonymitet, og at barnevernet ikke overholdt dette overfor den de meldte. Dette har ført til sjikanering fra den som ble meldt. I tillegg har det ført til stor uro i byggefeltet med stillingstaging, beskyldninger og splid mellom naboene. Dette har vært så belastende for de to som meldte at de sier nå at de aldri vil melde til barnevernet i denne kommunen igjen.

Konsekvensene har altså ført til at plikten om å melde tilsidesettes, både konsekvens og nyttetenkning kommer inn under kategorien formålsetiker. Resultatene av en handling styrer handlingen. For de to sistnevnte kan vi si at de hadde et pliktetisk forhold til det å melde til barnevernet når melding ble foretatt. Imidlertid så har resultatene vært så dårlige i forhold til nytten for barna og konsekvensene for seg selv at de ved neste korsvei vil tenke konsekvensetisk. Dette sier de helt eksplisitt selv, ikke at de er gått over fra pliktetisk til formålsetisk tenkning, men at de aldri vil finne på å melde til barnevernet igjen, vel å merke i denne kommunen. Dette bekrefter formålsetisk tenkning sin situasjonsbestemte karakter, det er konteksten på denne situasjonen som avgjør min handling.

Det er ikke en uvanlig utvikling som her beskrives fra pliktetikken til formålsetikken. Tidligere erfaringer er medvirkende til å bestemme hva slags problemløsning en person velger i en gitt situasjon (Henriksen og Vetlesen 1997). På denne måten kan det logisk forklares at etterhvert som en får erfaringer knyttet til et livsområde, så vil en kunne få en utvikling fra pliktetikk, via modifisert pliktetikk til en form for utilitarisme, det vil si nyttetenkning (Henriksen og Vetlesen 1997). I tilfellet for disse to melderne synes det som om denne utviklingen har funnet sted, noe som vil føre til at de ikke vil melde en sak til barnevernet på grunn av de erfaringer de hadde med denne meldingen.

De to som ikke har fått sin tillit så rasert bør også drøftes noe i forhold til mulige konsekvenser for egen del. Det er allerede nevnt at de ikke ville frastå å melde på nytt selv om de mente at barnevernet ikke hadde hjulpet barnet i tilstrekkelig grad. Hva med konsekvenser for egen del. Begge to meldte anonymt, etter min oppfatning sier dette noe om et ønske om å unngå negative konsekvenser. Imidlertid så var begge nære naboer, og de opplysninger de oppgav var helt klart av en slik art at de mente at de kunne bli identifisert. Den ene var allerede blitt identifisert og hadde blitt utsatt for krangel fra den som ble meldt. Den andre visste ikke om hun var identifisert, men så det som sannsynlig at dette var skjedd. Imidlertid hadde hun ikke opplevd noe som tydet på dette. Hun fortalte at den hun hadde meldt hadde for vane å tenne på huset til de hun ikke likte, så konsekvensene kunne således bli ganske dramatiske viss hun ble oppdaget som melder.

Med andre ord så var både risikoen for å bli oppdaget og risikoen for ubehagelige følger, tilstede for disse to melderne. Av denne grunn mener jeg det må være belegg for å si at disse to ser ut til å være rimelig forankret i pliktetisk tenkning, dette både når denne meldingen ble foretatt og pr. idag. Dette begrunner jeg med at de selv oppgir pliktfølelsen som grunnlag for melding, de har ikke sett nytte av meldingen i særlig grad, og de har utsatt seg for risikoen å få ubehagelige konsekvenser. Allikevel meldte de, og vil melde igjen i en lignende situasjon.

Nabokjerringa kan altså være både pliktetiker og formålsetiker. To av de fire i denne kategorien har således utviklet seg fra pliktetiker til formålsetiker gjennom sin erfaring med barnevernet.

4.4 Vurdering av hva som er den gode handling - formålsetikeren.

4.4.1 Innledning.

I mitt materiale er det den profesjonelle, samtlige fire helsesøstre, samt de i gruppen omsorgsfulle som kommer inn under denne kategorien. Jeg vil også her presisere at to av kategorien nabokjerringa, i løpet av kontakten med barnevernet, hadde en utvikling fra pliktetisk til formålsetisk tenkning.

På samme måte som jeg satte spørsmål ved pliktetikens absolutte tilstedeværelse hos de som ble kategorisert der, vil jeg også forsøke å nyansere plasseringen i formålsetikerkategorien for de som er plassert her.

4.4.2 Den profesjonelle.

Den profesjonelle gir selv følgende svar på hvorfor han har meldt flere ungdommer til barnevernet:

“Det er forholdet til ungdommene, jeg kjenner ungdommene også etter å ha truffet dem i jobbsammenheng”.

Men gir dette svar på hvorfor den profesjonelle går til barnevernet med sin bekymring? Etter min oppfatning, nei. Dette gir svar på hvorfor den profesjonelle handler, den andre angår meg, jeg har et ansvar for å handle. Det å handle er et svar på den etiske fordring, men hvorfor akkurat gå til barnevernet?

Denne personen har arbeidet i 20 år med ungdom innen skolesektor, sosialsektor og kultursektor. I tillegg tar han oppdrag fra barnevernssektoren som støttekontakt, fosterhjem, tilsynsfører. Når han melder er det gjerne ungdom som han har fått kontakt med gjennom arbeid og som han har fulgt opp i en eller annen form etterpå. Han oppgir å ha meldt tre saker siden 1995. Han ble oppgitt som privat melder fra barnevernet når jeg skulle skaffe informanter til min undersøkelse. Allikevel så er det vanskelig å få tak i i hvilken grad meldingen har sitt utspring i hans oppgaver for det offentlige eller som privatperson.

Imidlertid så er det min oppfatning at dette ikke har betydning for hans motivasjon for melding, da han ganske klart plasserer seg i kategorien formålsetiker uansett på hvilke grunnlag han har etablert kontakt med de ungdommer han melder. Med andre ord så er ikke hans melding styrt av vurderinger rundt om han har en juridisk plikt til å melde etter Lov om barneverntjenester §6-4 (Lindboe 1994).

Dette er en lovbestemmelse som pålegger offentlig ansatte å melde til Barneverntjenesten dersom det foreligger alvorlige mangler ved et barns omsorgssituasjon. Denne bestemmelsen kommer ikke til anvendelse for de private meldere som er drøftet under kapittel 5.2, når de opererer med pliktbegrepet er det utfra en oppfatning av at de har en moralsk plikt til å melde til barnevernet. For den profesjonelle derimot kan det vurderes om hans kontakt med ungdommene er av en slik karakter at han har en juridisk plikt til å melde. På bakgrunn av dette var det kanskje å forvente at informanten ville tatt opp dette som motivasjon for melding. Men han er i det hele tatt ikke inne på pliktbegrepet, hverken juridisk eller moralsk.

Hans valg av handling illustreres best ved følgende sitat:

“Man oppdager at her står det virkelig ille til. Men så kommer vurderingene, hva kan jeg gjøre, hva kan jeg anbefale, kan jeg anbefale noen her å sette iverk noe som gjør at man ikke nødvendigvis må vente på den lange tida det tar fra man melder til barnevernet. For da har jeg erfaring med at det kan gå lang tid. Byråkratiet jobber veldig sent, mens atte med det nettverket som jeg har og andre har, så kan det hende at man får til, at man får satt inn tiltak i full fart.”

Barnevernet er ikke hans eneste tiltaksmulighet. Han foretar selv analyse av hva som kan være nyttige tiltak. Han beskriver et annet sted i intervjuet at han vurderer sakene for melding i forhold til om det er nødvendig med de virkemidler barnevernet har. Hvis han kan

hjelpe ungdommen med bruk av seg selv og sitt nettverk gjør han dette uten å melde til barnevernet. Dersom han trenger plass til ungdommen på institusjon, dersom han mener at barnevernets penger og juridiske inngrepsmuligheter er nødvendige melder han til barnevernet.

Ut fra disse uttalelser kan en tolke det dithen at han utelukkende tenker nyttemaksimering i forhold til barnevernet. Imidlertid så nyanseres dette bildet av at han ikke har mere enn middels tillit til barnevernets evne til å løse problemene for de aktuelle ungdommer. Han har meldt tre saker på de siste tre år med svært varierte erfaringer. Den dårligste erfaringen hadde han med første melding, den beste med tredje melding som han foretok i -97. Sett på bakgrunnen av den dårlige erfaringen med første melding skulle en tro at ut fra et nytteperspektiv så ville han ikke melde igjen i -97.

Var det da en opplevelse av plikt til å melde som utløste meldingen i -97. Ifølge ham selv, nei. Men han hadde lært fra første melding. Når han meldte i -97 visste han at en saksbehandler allerede var på saken, en saksbehandler han hadde tillit til. Han troppet selv opp og meldte på kontoret, og krevde en lang meldesamtale med saksbehandler. Med andre ord, han sørget for å være med å gi premisser som skulle lede saken i den retning han ønsket. Han gjorde det han kunne for at saken skulle få en løsning som han opplevde som nyttig.

På direkte spørsmål fra meg om hvorfor han meldte i -97 når han hadde så dårlig erfaring med å melde før svarer han at han økte kunnskaper og erfaringer er med på å gjøre at han vet bedre hvordan han skal gå frem når han skal melde. Han presiserer jo også at det skal være en viss alvorlighetsgrad før han melder, og at det er mange saker han ikke har meldt. Grunnen til at han ikke har meldt kan være for svak alvorlighetsgrad, men i enda større grad kan det skyldes at han mener at han selv ved hjelp av sitt nettverk kan hjelpe ungdommen bedre enn det barnevernet kan.

Den profesjonelle sier også klart at han ikke ville meldt viss han hadde hatt liten eller ingen tillit til barnevernet, noe som også understreker hans nytteperspektiv. Han har ingen absolutt plikt til å melde, men han melder fordi han dog har noen grad av tillit til at barnevernet kan hjelpe ungdommen han ønsker å få hjelp til.

4.4.3 Helsesøster.

Helsesøster har sin hovedtyngde mot formålsetikken. Her er, etter min vurdering, et av de overraskende funn i mitt datamateriale. Blandt mine mange hypoteser hadde jeg en antagelse om at antallet meldinger fra helsesøstre var gått ned på grunn av innføring av ny Lov om barneverntjenester. Denne nye loven hadde en høyere terskel for å melde til barnevernet enn forutgående lov. Implisitt i dette lå altså at terskelen for opplysningsplikt var hevet, og terskelen for opplysningsrett uten hinder av taushetsplikt dermed også var hevet (Lindboe 1994).

Men for de fire helsesøstre jeg intervjuet var pliktbegrepet, juridisk og moralsk, ikke nevnt som motivasjon for melding til barnevernet overhodet. Den gruppen jeg i min forforståelse hadde en oppfatning av at ville være mest opptatt av plikten, viste seg å være de som var minst opptatt av dette blandt samtlige av mine informanter, kanskje med et unntak av den profesjonelle. Den mest logiske forklaring på dette må være poenget som går ut på at erfaring vil ha en tendens til å føre til en utvikling fra pliktetikkk til utilitarisme (Henriksen og Vetlesen 1997). Denne slutningen virker ytterligere sannsynlig da alle fire helsesøstre i mitt materiale hadde svært lang erfaring, mellom 8 og 20 år.

Imidlertid så holder dette ikke fullt ut som forklaring på at helsesøstre i større grad er nyttetenkende enn plikttenkende. Tre av de fire informantene hadde aldri meldt en sak til barnevernet. Dette på tross av at de alle hadde i sin karriere jobbet i “sosialt belastede” distrikter. To av dem jobbet nå i et distrikt med lite sosiale belastninger, men hadde altså tidligere jobbet ved det distriktet hvor de to andre informantene nå jobber, et distrikt jeg valgte ut fordi det var mye barnevernsproblematikk der. Den fjerde av informantene som tidligere hadde meldt et fåtall saker til barnevernet hadde ikke meldt noen saker siste året.

Samtlige fire helsesøstre hadde hatt saker som de hadde vurdert å melde, men dette hadde ikke blitt noe av på grunn av flytting fra distriktet eller at andre hadde meldt, gjerne naboer.

Samtlige fire helsesøstre hadde erfaring med å jobbe i saker hvor barnevernet var inne i bildet, alle hadde også ved flere anledninger gitt skriftlige uttalelser etter anmodning fra barnevernet.

Etter min vurdering betyr dette at helsesøstrene har kontakt med barnevernsfamilier, og at det at de ikke melder ikke skyldes fravær av problemer, dette gjelder altså for begge distriktene informantene kommer fra. Jeg vil også argumentere for det faktum at grunnen til at de ikke melder er at de i større grad er preget av nytteetisk tenkning enn pliktetisk.

Tre av de fire helsesøstrene gir uttrykk for at de har hyppig kontakt med barnevernet. Den fjerde sier hun har liten kontakt og at hun opplever at barnevernet har altfor streng taushetsplikt. De tre som har hyppig kontakt ringer ofte til barnevernet for å drøfte en sak, og for å få vite hva barnevernet eventuelt kan tilby den aktuelle familie. Dette er etter min vurdering med på å bekrefte min oppfatning av helsesøstrene som nyttetenkende. De ringer ikke for å diskutere om de har plikt til å melde, men for å diskutere hva kan barnevernet tilby.

Dette gjelder i stor grad familier hvor helsesøstrene i utgangspunktet selv mener at familien vil ha nytte av hjemmekonsulent, støttekontakt, avlastningshjem. De oppgir alle tre at ingen av disse telefonene det siste året har ført til melding til barnevernet. Den viktigste årsaken til dette er at barnevernet selv i de fleste tilfeller har hatt lite å tilby. I flere saker har barnevernet selv frarådet å melde fordi de ikke kan gjøre noe. I et mindretall av sakene har det gått på at barnevernet har en annen oppfatning enn helsesøster, og at helsesøster således ikke har funnet det formålstjenlig å melde saken. Ikke i en eneste sak har helsesøster selv avgjort at hun melder saken på tross av de manglende resultater dette ville gi. I en pliktetisk tenkning vil jeg mene at de ville ha meldt uansett utfra en tankegang om at de har en plikt til å melde, uavhengig av nytten ved dette. En pliktetisk tankegang ville hatt følgende resonnement: Jeg har observert en situasjon, for dårlig omsorg for barna, handlingsregelen er å melde saken etter Lov om barneverntjenester §6-4. Jeg har da gjort min plikt og barnevernet har nå ansvaret for resultatet.

Mot dette kan innvendes at sakene ikke er alvorlige nok, for at opplysningsplikten trer i kraft må det være grunnlag for å anta at barnet kan være i en alvorlig omsorgssviktsituasjon (Lindboe 1994). Imidlertid så mener jeg at med det store antall uttalelser barnevernet ber helsesøstrene om å komme med i forbindelse med undersøkelse så tilsier dette at flere av de familiene som helsesøstrene er i kontakt med har en så alvorlig problematikk at det ville vært riktig av dem å melde saken som følge av opplysningsplikten. Dette forsterkes ytterligere av

det helsesøstre selv oppgir om at i flere av sakene er det naboer som har meldt bekymring inn til barnevernet.

En annen innvending mot dette kan være at helsesøstre ikke ser de alvorlige situasjonene. To av informantene oppgir dette eksplisitt. De sier at det er overvurdert hvor mye helsesøstre ser av elendigheten i en familie. Dette på grunn av at kontakten mellom dem og familien forekommer sjelden, og ikke i de belastede situasjoner. Min mening er at dette til en viss grad kan være en forklaring, men helsesøstre har tilgang på opplysninger om de enkelte familier både gjennom journaler og gjennom besøk på helsestasjon og i hjemmet. Det vil således være urealistisk at en familie med store problemer og med en problemfylt historie skal klare å skjule dette for helsesøstre.

Ved å gå litt mere inn på dette med helsesøstre viser det seg da også at samtlige av dem er i kontakt med flere familier hvor der finnes problemer både i forhold til rus, psykiatri, umodenhet og samspillsproblematikk. Samtlige av disse fire områdene er mulige grunnlag for melding til barnevernet.

Hvordan forholder helsesøstre seg så til denne problematikken som de erkjenner at de ser. Jo, det er denne problematikken de ringer til barnevernet for å diskutere, men når barnevernet ikke kan stille opp på noen av de behov og premisser som helsesøstre er opptatt av lar de være å melde.

Der som barnevernet synes å ha mulighet for å dekke behovene prøver helsesøstre å motivere foreldrene til selv å ta kontakt med barnevernet. Dette er en hyppig brukt strategi både når helsesøstre har drøftet saken anonymt med barnevernet på forhånd, og i de saker der dette ikke er gjort. Dette gjelder både saker der helsesøstre ikke er bekymret for at der foreligger alvorlige mangler ved omsorgen, og de saker der de er bekymret for at der er alvorlige mangler. I begge disse type saker lar altså helsesøstre foreldrene selv avgjøre om barnevernet skal få befatning med saken.

Helsesøstre selv tar ikke opp selv om de har plikt til å melde noen av disse sakene til barnevernet. Jeg spurte samtlige fire helsesøstre mot slutten av intervjuet om opplysningsplikten etter §6-4 i Lov om barneverntjenester utløste meldinger fra dem. Jo hvis

det ble alvorlig nok så ville de nok føle at de hadde plikt til å melde, dette svarte alle fire. Men ingen av de fire kunne oppgi en eneste sak som de hadde meldt til barnevernet på bakgrunn av en slik pliktvurdering. To av dem stod oppe i en sak nå hvor de mente dette var en aktuell problemstilling, men ingen av dem hadde meldt saken på det tidspunkt de ble intervjuet. Det hører også med til bildet at ingen av dem kjendte til det konkrete innhold i paragrafen om opplysningsplikt, de gav mere uttrykk for at hvis de oppdaget åpenbar omsorgssvikt ville de måtte vurdere dette i forhold til opplysningsplikten.

Min påstand vil allikevel være at samtlige av de fire helsesøstre arbeidet i familier der det ville vært forsvarlig å melde på grunn av opplysningsplikten. Men på grunn av manglende pliktetisk tenkning og manglende kunnskap om innholdet i denne plikten arbeider helsesøstre på en annen måte enn å melde til barnevernet.

Mitt neste spørsmål blir da; Hvordan jobber de for å få mest mulig lyst og lykke for flest mulig involverte parter (Henriksen/Vetlesen 1997), eller ser de helt vekk fra den etiske fordring og dermed ikke føler et ansvar for å handle i det hele tatt.

Til det siste spørsmålet er det å svare at spesielt tre av de fire informantene gav klart uttrykk for at de arbeidet aktivt for å hjelpe de familier de så at hadde problemer. Den fjerde gav mere uttrykk for at hun bevisst lot vær å grave i de mulige problemer som kunne være der. Hun visste gjennom kontakt med skole og familie at der kunne være behov for hjelp, men hun valgte å grave minst mulig i dette for å få minst mulig problemer å jobbe med. Allikevel så vil det ikke være riktig å si at hun fullstendig ignorerer den etiske fordring, altså så hadde også hun en ansvarsfølelse for den annen. Dette kom frem ved at hun beskrev i et par konkrete saker hvordan hun hadde jobbet for å hjelpe familien.

Jeg mener utfra mitt intervjumateriale at samtlige fire helsesøstre, dog i noe varierende grad, forholder seg aktivt til ansvaret for den andre, en forpliktelse til handling utfra at den annens liv var skjenket en i den forstand at der hadde forekommet et møte mellom den andre og helsesøster. Et møte som da altså i seg selv gir helsesøster et ansvar for å forsøke å hjelpe med de eventuelle problemer som den annen har.

Men som vi har nevnt tidligere, ansvaret for den annen, dvs. den etiske fordring og livsyttringene sier bare noe om et forhold mellom mennesker, dette gir ikke en handlingsregel. Handlingsregelen vil følge av den normative etiske tenkning. Her er det helsesøstrene heller til nytteetisk tenkning etter mine vurderinger. Dette har jeg begrunnet ovenfor i forhold til måten helsesøstrene ved kontakt med barnevernet sonderer hva som kan oppnås av tiltak før de tar initiativ til melding eller at klienten selv motiveres til å melde.

Det er også annen informasjon i intervjuene som tilsier at helsesøstrene heller mot nytteetisk tenkning, nemlig det at barnevernet anses som en av flere mulige samarbeidspartnere når helsesøstrene vurderer at en familie trenger hjelp. De to helsesøstrene som kom fra distriktet med minst "sosial problematikk" oppgir psykiatrisk sykepleier, familierådgivningen, AAN kontoret (alternativ til abort) og skolen som de instanser det søkes hjelp hos når en trenger å hjelpe barn og ungdom.

Disse instansene blir brukt både som drøftingspartnere når tiltak skal vurderes og som instanser som tar på seg hjelperrollen sammen med helsesøstrene. Med andre ord, for helsesøstrene ved dette kontoret oppfatter de familierådgivningen som en mere nyttig henvisningsinstans enn barnevernet når en familie skal få hjelp med sine problemer. De sier konkret at barnevernet er spesielt aktuelt å henvise til når det trengs tiltak som krever økonomiske utlegg, for eksempel støttekontakt og avlastningshjem. En av helsesøstrene nevner også et eksempel der barnevernet ikke ville yte avlastning, og AAN-kontoret endte med å stille opp med avlastningshjem.

Den ene av de to helsesøstrene ved dette kontoret sier selv at hun nå er blitt mere og mere resignert i forhold til å få hjelp til familiene fra barnevernet. Dette går akkurat på det at de tiltak som hun og familien ofte anser som nødvendige ikke blir vurdert på samme måte fra barnevernet. Nyttan med å melde, eller først og fremst med å motivere foreldrene til å kontakte barnevernet, blir således liten. Dette har ført til at hun er blitt mere forsiktig med å motivere foreldre til å søke hjelpetiltak fra barnevernet. Hun har spesielt en sak der hun opplevde at det ble belastende for en enslig mor å gjøre dette, fordi barnevernet ikke var villige til å yte hjelpetiltak på grunn av en helt annen oppfatning av situasjonen.

Ved det andre kontoret er der en sterkere tradisjon med at barnevernet og helsesøstrene samarbeider. Her brukes derfor barnevernet hyppigere til drøfting av problemløsning. Imidlertid så oppgir begge helsesøstrene også ved dette kontoret at mangelen på handlingsevne er sterk hos barnevernet. Manglende kapasitet, sykemeldinger, utskiftninger, alt dette mener de er med på å svekke handlingskraften til barnevernet. I tillegg oppgir de å være overrasket over hvor lite barnevernet prioriterer forebygging i form av hjelpetiltak, samt at barnevernet er for lite konfronterende med foreldrene ved alvorlige problemer i omsorgssituasjonen. Disse faktorene gjør at tilliten til barnevernet kun er middels hos begge disse helsesøstrene.

De opplever ikke å ha så mange andre å spille på, og således blir det til at de selv blir sittende med problemene. Deres nyttetenkning kommer frem i deres idealer om et samarbeid mellom barnevern, foreldre og helsestasjon, eventuelt skole/PPT/BUP, hvor problemene ble drøftet i fellesskap og tiltak ble utarbeidet i fellesskap. På denne måten kunne en ha fått en mest mulig effektiv utnyttelse av ressursene hos de ulike. Etter min vurdering er denne tankegangen symptomatisk for den nyttetenkning som finnes hos helsesøstrene. De ønsker ikke adskilte instanser med pliktmessige ansvar for de ulike deler. De ønsker et samarbeid der behovet styrer arbeidsfordeling og oppgaveløsning. Et konkret eksempel er hvordan de ønsker at en melding skal håndteres, nemlig at barnevernets undersøkelse skal starte med et møte mellom barnevern, helsesøster og foreldre, der grunnlaget for meldingen og mulige tiltak drøftes i fellesskap. Etter min vurdering er dette en annen og mere nytteorientert måte å tenke på enn om en definerer sin meldeplikt, melder og deretter anser seg som ferdig med saken, nå har barnevernet overtatt.

Kort oppsummert kan det sies slik: Helsesøstrene er mere opptatt av om barnevernet kan finne hensiktsmessige løsninger enn om de har en plikt til å melde til barnevernet.

På bakgrunn av dette er det min påstand at de fire helsesøstre som ble intervjuet vil legge vekt på nytten fremfor plikten når de skal foreta et konkret handlingsvalg der problemstillingen er om de skal melde til barnevernet eller ikke.

4.4.4 Den omsorgsfulle.

Dette var den gruppen av informantene som ble vurdert opp mot nærhetsperspektivet som mulig forklaring på at de meldte til barnevernet.. Dette på grunn av at innholdet i kontakten mellom melder og de voksne som ble meldt var preget av de livsytringer som nærhetsetikere omtaler som sentrale i all sosial kontakt (Vetlesen 1996).

Talens åpenhet var tydelig i form av at melderne sa fra til foreldrene at de ville melde til barnevernet. Samtidig var urørlighetssonen respektert på den måten at melder ikke gikk til barnevernet uten at de foreldre som ble meldt samtykket i å kontakte barnevernet. Dette viser en åpenhet i forhold til hvor alvorlig de ser på problemene, samtidig som det viser en respekt for den annens autonomi (Vetlesen 1996).

Barmhjertighet, det vil si at der skjer en ivaretagelse av den annens liv (Vetlesen 1996). Dette er særs tydelig for personene i kategorien den omsorgsfulle. De har alle i perioder av barnets liv fungert som avlastning for foreldrene. Barnet har i perioder bodd hos melder i form av fast helgebefølsordning, eller bodd der i perioder hvor foreldrene hadde det spesielt vanskelig. En mere konkret ivaretagelse av den annens liv kan neppe tenkes.

Når den omsorgsfulle så velger å gå til barnevernet er det fordi belastningen er blitt for stor, dette gjelder alle tre. De har ikke økonomiske og praktiske muligheter til å fortsette som avlastningshjem, delvis fosterhjem, på frivillig basis.

Her går vi så over fra den nærhetsetiske tenkning til pliktetikken eller formålsetikken. Nærhetsetiske handlingsregler kan ikke forklare hvorfor en går til barnevernet når problemet skal løses. Nærhetsetisk tenkning kan forklare det ansvar og den medfølelse en viser barn og voksne i denne situasjonen. Nærhetsetisk tenkning kan også forklare den autonomi, det vil si medbestemmelse, som gis foreldrene til barnet som meldes til barnevernet. Urørlighetssonen respekteres, de skal slippe å få barnevernet inn i hjemmet hvis de ikke selv vil.

Men hvorfor er det den riktige handlingen å melde saken til barnevernet, det gir ikke nærhetsetikken oss svar på, hverken den etiske fordring eller livsytringene gir oss her en begrunnelse på hvorfor barnevernet nå er svaret på hva som er best å gjøre for den andre.

Alle informantene i denne kategori legger vekt på barnevernet som en instans som har de ressursene som trengs, i hovedsak penger til fosterhjem eller avlastningstiltak. I tillegg legges vekt på barnevernets kompetanse til å vurdere hjelpebehov, samt overta ansvaret for det private familiemedlem som over flere år har slitt seg ut på å hjelpe på frivillig basis. Med andre ord en klar nytteberegning i valg av strategi. Hva trenger denne familien, hvem har tilgang på det denne familien trenger. Svar: Barnevernet.

Dersom barnevernet var blitt kontaktet utfra en pliktetisk tankegang ville disse melderne ha handlet mye tidligere. Det er her snakk om personer som har kjendt familiesituasjonen i flere år, og de beskriver at barna har trengt hjelp i lang tid. De har allikevel ikke gått til barnevernet før, da de heller har valgt å hjelpe til selv. Dersom de hadde vært pliktetikere ville handlingsregelen vært å gå til barnevernet allerede da den dårlige omsorgssituasjonen ble oppdaget fordi situasjonen bestemmer handlingsregelen. Det som nå bestemmer handlingen er samtykket fra foreldrene, samt at de ikke selv lenger orker å ta ansvaret for de barna det gjelder. I tillegg ser de klare symptomer hos barna i form av dårlig sosial fungering.

Sett i forhold til den etiske refleksjonsmodell mener jeg å kunne identifisere noen av de vurderinger som denne gruppen har foretatt på sin veg til meldingen foretas.

Verdien å hjelpe barnet er klart sentral, samtidig er verdien foreldrenes autonomi minst like sentral. For å slippe å velge mellom disse verdiene legges vekt på motivasjon av foreldrene til å samtykke til meldingen, noe samtlige oppnår. Imidlertid så er det usikkert om disse ville meldt til barnevernet dersom det ikke ble samtykke fra foreldrene.

Hvordan valget er påvirket av ytre forhold og egne motiver er først og fremst knyttet til at samtlige av melderne var i nær slekt med de som ble meldt, dette påvirker klart de midler de ønsker tatt i bruk ved løsning av problemet. Alle ønsker å være med i problemløsningen og stiller seg villig til å være med på møter, eventuelt bli brukt som tiltak. De ønsker også at et

viktig middel skal være å hjelpe foreldrene til å håndtere situasjonen bedre. De er altså med andre ord opptatt av både barna og foreldrene i veldig stor grad.

Når det gjelder konsekvenser er de først og fremst opptatt av at tiltakene skal skje i samarbeid med foreldrene. De er også opptatt av at noe skal skje og at barnevernet skal handle raskt og med tiltak som hjelper. Dette kan virke som en selvfølge, men den omsorgsfulle er etter min oppfatning mere opptatt av dette enn for eksempel pliktetikerne. Dette vises også spesielt for to av dem som har fulgt opp meldingen til barnevernet med deltagelse på møter og diskusjoner om problemløsning med barnevernet. Felles for dem alle tre er at de også har en del klare oppfatninger av hva som bør bli de konkrete tiltak i familien.

Vi ser altså klart at den omsorgsfulle har vært innom de fleste steg på den etiske refleksjonsmodell, det avgjørende for deres melding til barnevernet synes å være foreningen av verdien hjelp til barnet og foreldrenes samtykke, samt en klar forventning til gode konsekvenser for hele familien, altså mest mulig nytte og lykke for flest mulig.

4.5 Analyse av møtet mellom melder og barnevernet.

“Tillit i elementær forstand hører enhver samtale til. I den blotte samtale utleverer man seg, hvilket viser seg i, at der i og med selve tiltalen stilles en bestemt fordring til den annen” (Løgstrup 1991, s. 24).

Slik skal mitt tillitsbegrep forstås i oppgaven. Tillit er tilstede ved den blotte kontakt, dette betyr at ved å ta kontakt med barnevernet har melderne i en eller annen form hatt tillit til barnevernet. På bakgrunn av dette kan postuleres at dersom de ikke hadde hatt tillit til at barnevernet kunne gjøre noe for å hjelpe barna ville melder ikke ha tatt kontakt med barnevernet.

Dette bekreftes av min empiri. Blandt de ni privatpersoner som hadde meldt til barnevernet hadde 8 av dem stor tillit til barnevernet da melding ble foretatt. Flere av dem gav uttrykk for å være overrasket over at jeg i det hele tatt stilte dette spørsmålet. De mente at selvfølgelig hadde de stor tillit, ellers hadde de ikke gått til barnevernet. Den eneste som ikke hadde stor tillit, men middels tillit av de private var den profesjonelle, men også han gav uttrykk for at han ikke hadde meldt hvis han ikke hadde noen grad av tillit til barnevernet. Her kan den profesjonelle sammenlignes med helsesøstrene som alle oppgav at de hadde middels tillit til

barnevernet. Selv om ikke alle hadde meldt en sak til barnevernet så hadde de alle hatt samarbeid med barnevernet, noe som også bygger på at en form for tillit eksisterer.

Det sentrale i samtalen er den etiske fordring som tilliten innebærer. Med dette mener jeg at den person som melder til barnevernet har en forventning om hva samtalen skal innebære og hvordan barnevernet skal forholde seg. Man utleverer seg til den andre med en forventning av at mine intensjoner skal oppfylles (Løgstrup 1991). Dersom ikke oppfyllelsen av denne fordring finner sted blir hele samtalen meningsløs, man har blottet seg uten at den andre oppfyller ens forventning (Løgstrup 1991). Motpolen til tillit vil være mistillit og denne mistilliten vil da oppstå som konsekvens av at forventningene ikke er oppfylt. Det må presiseres her at forventningene ikke er uttalt, den etiske fordring innebærer at en utleverer seg selv til den annen med den forventning at mine intensjoner blir ivarettatt.

I min analyse av dette møtet er det for meg nødvendig å prøve å kartlegge hva som var den etiske fordring hos melderne, og på hvilken måte denne etiske fordring ble oppfylt av barnevernet.

Hos pliktetikerne, og det gjelder samtlige, er det belegg for å si at en sentral del av den etiske fordring var å bli fratatt ansvaret for barnets dårlige omsorgssituasjon. De hadde i varierende grad oppfatninger av hva som ville være best for barnet, men ingen av dem så på seg selv som en sentral deltager i problemløsningen. I den grad barnevernet skulle ha kontakt med dem videre mente de at det var for å avklare ting rundt selve meldegrunnlaget. De var igangsettere av en prosess, og deres oppgave var å gi et best mulig bilde av situasjonen. Hva som skjedde videre med barna de hadde meldt var utenfor deres ansvarsområde. Deres etiske fordring til barnevernet kan således si at er å bli fratatt ansvaret for barnas dårlige omsorgssituasjon.

Deres plikt var å melde fra, hva som skjedde videre var ikke deres anliggende. Det er noe overraskende for meg at selv om de ikke så på seg selv som samarbeidspartnere videre, annet enn som informatører, så ønsket de mere informasjon tilbake enn det de fikk.

De gir uttrykk for en forventning om at barnevernet skulle orientere dem om sakens videre gang, selv om de ikke ser seg selv inn i en sentral rolle i et videre samarbeid om saken. De

var alle naboer av den de meldte, ingen av dem var i familie eller var nære venner, så dette skulle heller ikke være noe motiv for ønsket om informasjon. Jeg har ikke grunnlag for å forstå motivet for dette ønsket, men faktum er i alle fall at ønske om informasjon om hva barnevernet gjorde var en del av den etiske fordring hos samtlige fem pliktetikere.

Fire av de fem pliktetikerne ønsket å være anonyme meldere, kun opprydderen var ikke anonym. Dette var tatt opp i varierende grad, men samtlige anså dette som en selvfølge at barnevernet ville overholde. De erkjente også at meldingens innhold kunne gjøre det mulig for den det gjaldt å identifisere dem. Men allikevel så skulle barnevernet holde på anonymiteten. Dette var altså en annen del av den etiske fordring, det vil si forventningen, fra pliktetikeren, med unntak av opprydderen.

Samtlige forventet at barnevernet ville klare å hjelpe barna, det vil si at en del av den etiske fordring var at barna skulle få hjelp.

I den etiske fordring hos pliktetikeren kan en altså identifisere en tillit til at barnevernet overtar ansvaret, barnevernet klarer å hjelpe barna, barnevernet gir oss informasjon om hva som skjer og barnevernet holder på vår anonymitet.

Opprydderen har fått alle sine forventninger oppfylt, med unntak av anonymitet som han ikke ønsket. Han har fortsatt stor tillit til barnevernet, han ville melde igjen i lignende situasjon. Han oppgir at han ville ha meldt igjen selv om ikke saken skulle ha utviklet seg så bra som den gjorde, sett med hans øyne.

Nabokjerringa har ikke i samme grad fått oppfylt sine forventninger. De er blitt fratatt ansvaret, men dette er det eneste området hvor de har opplevd en oppfyllelse av den etiske fordring. De har ikke fått informasjon, de har ikke sett at barna er blitt hjulpet med problemene og to av dem er ikke blitt gitt anonymitet.

De to som har beholdt sin anonymitet har fortsatt middels tillit til barnevernet selv om ikke noe er skjedd som har hjulpet barna. De ville også melde igjen dersom de kom i lignende situasjon. De to som ikke har beholdt sin anonymitet har nå absolutt ingen tillit til barnevernet og sier at de aldri ville finne på å melde igjen til barnevernet i denne kommunen.

Blandt formålsetikerne finner jeg et noe annet mønster knyttet til den etiske fordring. Først og fremst går dette på at de selv ønsker å bli med i problemløsningen. Dette ikke bare i form av å motta informasjon, men også å delta i diskusjoner om løsninger. Det er også et poeng i forhold til dette at de i større grad har en formening om hva som vil være nyttige tiltak fra barnevernets side.

Den etiske fordring fra dem inneholder altså konkrete forventninger om hvordan barna skal hjelpes, samt forventning om å selv delta i vurdering av tiltak og iverksetting av disse.

Kun en av samtlige 8 informanter i denne gruppa (4 helsesøstre, den profesjonelle 3 omsorgsfulle) har opplevd å fått et tilfredsstillende resultat på denne etiske fordring om samarbeid og tiltak. Det er bestemoren som foreslo seg selv som fosterhjem for sitt barnebarn, og hun oppgir å ha hatt stor tillit til barnevernet både før og etter melding ble foretatt. Hun ville meldt igjen i dag i lignende situasjon.

De to andre i gruppa den omsorgsfulle melder har opplevd det annerledes. De også meldte familiemedlemmer, men har ikke opplevd at forventede tiltak er satt iverk. De har således ikke fått oppfylt den etiske fordring på dette punkt. De har fått en reduksjon i sin tillit til barnevernet, men oppgir at de fortsatt har middels tillit til barnevernet. De er dermed ikke fremmed for å melde igjen, men de oppgir at de vil tenke seg bedre om neste gang, og at de gjerne selv vil være mere aktive på å presse barnevernet til å handle. Det er mangelen på handling som er deres ankepunkt mot barnevernet, ikke at barnevernet har handlet feil.

Helsesøstrene og den profesjonelle har en noe annen posisjon når det gjelder å vurdere melding, enn resten av informantene. De har kjennskap til barnevernet fra før, og de står oppi daglige vurderinger om hva som vil være best tiltak for barn og ungdom som trenger hjelp.

Ingen i denne gruppa gir uttrykk for stor tillit til barnevernet. Middels, i grenseland til liten, er det tillitnivå alle plasserer seg inn under. Ingen av dem uttrykker direkte mistillit, og således er der et grunnlag for samhandling mellom dem og barnevernet.

Samtlige oppgir at grunnen til at tilliten ikke er stor er erfaringer med at barnevernet i andre saker ikke finner tilfredsstillende løsninger. Imidlertid så har de også erfaringer fra at

barnevernet har evnet å hjelpe barn, slik at bildet balanseres noe ut. Dog har barnevernet i deres vurdering ikke svart på forventningene i flere samarbeidssaker, og dette har gitt en viss skepsis til å melde saker til barnevernet.

Et eksempel på en slik sak er hvor en helsesøster hadde motivert en mor til å søke hjelp hos barnevernet fordi hun trengte avlastning. Faren, som var av utenlandsk opprinnelse, hadde siden fødselen nektet enhver befatning med mor og barn. Han hadde også nektet farskapet, men dette var bekreftet nå med blodprøve. Barnevernets svar til moren hadde vært at hun ikke trengte avlastning. Hun måtte da kunne få faren til barnet til å ta ansvar. Denne moren endte med å få avlastning fra AAN kontoret, ikke fra barnevernet.

Sett i forhold til den etiske fordring vil slike opplevelser som dette kunne få flere konsekvenser. Moren har et forhold til helsesøster preget av tillit. Helsesøster bruker denne posisjonen til å motivere mor til å ta kontakt med barnevernet. Barnevernet klarer ikke å ta ansvar for den annen, det betyr klarer ikke å svare på den etiske fordring. Det liv som er skjendet dem blir ikke tatt vare på.

Moren vil således kunne få mistillit til barnevernet, hun vil kunne få mistillit til helsesøster, og helsesøster vil kunne få mistillit til barnevernet. Hvorfor? Jo fordi den etiske fordring ikke ble møtt, den annen person ble ikke tatt vare på, og tilliten går over til mistillit i de tre konstellasjoner som her nevnt.

Løgstrup skriver følgende:

“Finner oppfyllelsen nå ikke sted, blir ytringen forgjeves og kanskje meningsløs. Men det er i og for seg ikke det verste. Nei, det verste er at man har blottet seg. Ens forventning blottet i ytringen, er ikke blitt dekket inn av den annens oppfyllelse. Og det er denne blottelse, der er forklaringen på, hvorfor sammenstøtet eksploderer i moralske bebreidelser og beskyldninger” (Løgstrup 1991, s. 19).

Etter min vurdering er det dette helsesøstrene er redd for i sitt forhold til barnevernet. De opplever manglende oppfyllelse av de behov de mener de som meldes har, og dette gir de uttrykk for at hever terskelen for melding, og terskelen for å motivere foreldre til å melde seg selv for å få hjelp. Den ene av helsesøstrene bruker uttrykket at hun blir resignert.

Også når det gjelder den profesjonelle og helsesøstrene er det ikke det at barnevernet handler feil som er hovedproblemet, men det er det at de ikke handler.

For den profesjonelle og helsesøstrene, som ikke melder til barnevernet av plikt, men fordi barnevernet sitter på penger og myndighet til å yte de hjelpetiltak de mener er behov for, blir denne mangelen på handling utslagsgivende for meldinger til barnevernet. De oppgir samtlige at de savner en mere handlingsrettet linje fra barnevernet, og at mangelen på dette er hovedgrunnen til deres forbeholdne tillit til barnevernet.

Etter min vurdering vil det derfor være grunnlag for å si at det er ikke den generelle tillit eller mistillit som er det sentrale med disse potensielle meldere. De vil vurdere fra sak til sak om de har tillit eller mistillit til barnevernet i hver enkelt sak. Denne vurderingen vil så gi seg utslag i om de melder eller ikke. Dette mener jeg er i samsvar med Løgstrup sin definisjon av tillit som grunnlag for kontakt, eller sagt med andre ord hvis tilliten ikke er tilstede, tas ikke kontakt. Denne påstand styrkes av det forhold at helsesøstrene og den profesjonelle oppgir at de stadig er i kontakt med barn og unge som har behov for hjelp, og at bare et mindretall av disse ender med melding til barnevernet.

For dem blir vurderingen i hver enkelt sak om barnevernet har mulighet til å hjelpe, og om de har tillit eller mistillit til barnevernets evne til å virkeliggjøre denne muligheten.

Dersom de både mener at barnevernet har muligheten, og de har tillit til at barnevernet evner å bruke denne, vil de melde til barnevernet, eventuelt motivere foreldrene til selv å ta kontakt med barnevernet. Dette i tillit til at barnevernet vil oppfylle den etiske fordring som ligger i at det opprettes en dialog.

For samtlige formålsetikere i mitt materiale var det ikke noe poeng med anonymitet, tvert imot så hadde de alle et åpent forhold til de som ble meldt. Den meldtes samtykke til meldingen var faktisk avgjørende for at melding i det hele tatt ble foretatt. Den eneste som ikke hadde sterkt fokus på samtykket var den profesjonelle private melder. Men også han opererte åpent i forhold til de som ble meldt. Der ligger således ingen fordring om anonymitet fra formålsetikerne i dette materialet.

Den sentrale fordring er hvilke nytte meldingen kan føre til, samt ønsket om samarbeid som vil bli drøftet i neste avsnitt.

4.6 Melders autonomi.

Min innsamling av data førte til at det var to sentrale temaer som utkrystalliserte seg. Det ene temaet, om de meldte av plikt eller nytte, er blitt analysert tidligere i dette kapittel. Det andre temaet var at informantene var svært opptatt av hvordan de selv ble behandlet som melder.

Jeg mener å ha belegg for å påstå at det i meldernes etiske fordring ligger et ønske om å bli behandlet med verdighet og respekt, det vil si bli behandlet som autonome mennesker.

Denne påstanden begrunner jeg med ønsket som samtlige hadde om å bli informert om hva som skjedde i saken, samt ønsket om å delta i et samarbeid om løsninger på problemene. Det å delta i samarbeid gjaldt først og fremst de 8 informantene i kategorien formålsetiker. I tillegg kommer ønsket fra de fire i kategorien nabokjerring om å være anonym.

Den manglende respekt for denne fordring har ført til dramatisk endring i tilliten til barnevernet fra to av nabokjerringene. Det at denne fordring ikke ble oppfylt har ført dem fra stor tillit til absolutt ingen tillit til barnevernet, de vil aldri melde en sak igjen til barnevernet i denne kommunen, opplyser de selv. For de andre to har barnevernet oppfylt denne fordring, og de er således fornøyd med denne siden av forholdet.

Samordning og samarbeid har vært sentrale begreper i utviklingen for barnevernet den senere tid (Lichtwarck/Clifford 1996). Samtidig som barnevernet er blitt pålagt større ansvar for helhetstenkning og samarbeid har barnevernets samarbeidende instanser, for eksempel helsesøstre, fått ansvar for å tenke mere helhetlig og ha mere fokus på samarbeid (Lichtwarck/Clifford).

I forbindelse med forarbeidene til ny Lov om barneverntjenester fikk lovutvalget som en del av sitt mandat at de skulle søke å utforme lovregler "som bidrar til å fremme et helhetssyn på den enkelte og hans hennes miljø" (NOU 1985 nr. 18, s.51). Dette ser en igjen i lovteksten i form av § 1-1 som pålegger barnevernet å arbeide for barns oppvekstvilkår generelt. I tillegg

pålegges barnevernet etter §3-2 å samarbeide med andre offentlige instanser, samt at barnevernet i §3-3 oppfordres til å samarbeide med frivillige organisasjoner.

Barnevernet har altså gjennom lovverk og politiske føringer i større og større grad blitt påtvunget en utvikling der de i større grad skal tenke helhetlig og samarbeide med andre om løsninger. Jeg bruker her begrepet påtvunget fordi jeg mener det er grunnlag for å stille spørsmål ved barnevernets vilje og evne til dette.

“Fra de mange utviklingsprosjektene på 1990 tallet som har prøvd ut modeller for samordning og økt tverrfaglig samarbeid, har det kommet mange vitnesbyrd om fagfolks manglende evne til å samarbeide og utveksle informasjon. Å inkludere foreldre, barn og unge i samarbeidet synes enda vanskeligere. Tar vi oss tid til å lytte til det foreldre, barn og unge forteller om sine erfaringer i kontakten med hjelpeapparatet synes de negative erfaringene å samle seg om en gjennomgående erfaring, nemlig mangel på involvering og gjensidig dialog” (Sandbæk og Tveiten 1996, s. 234).

“Diskusjonen handler i stor grad om makt, eller mer presist det som kalles definisjonsmakt. Ifølge Anderaa (1996) er definisjonsmakt retten til å ha styring, til å si hva som er viktig, og hva som ikke er det. Innehar fagpersonen ekspertrollen gir den vedkommende en rett til å hevde hva som er relevant kunnskap, selv om det fagpersonen hevder, ikke stemmer med virkelighetens verden” (Sandbæk og Tveiten 1996, s. 235).

Disse to sitatene illustrerer barnevernets problem med meldernes etiske fordring på å bli tatt med i samarbeidet. Ved at melding er foretatt har melder gitt fra seg definisjonsmakten til barnevernet. Det er også barnevernet som sitter på ressursene for å sette iverk tiltak.

Hos mine informanter, som kom i kategorien formålsetiker, mener jeg det er akkurat dette poenget som kommer frem når de skal beskrive sine uoppfylte fordringer om samarbeid.

Barnevernet forbeholder seg retten til å definere problemet og foreskrive løsninger, og melderne blir betraktet som informanter og ikke som viktige medspillere.

Denne påstanden bekrefte av en annen undersøkelse som er foretatt om offentlige etaters samarbeid med barnevernet.

“Som nevnt opplevde de fleste helsesøstre at helsestasjonen ble brukt som en informasjonsbank, og at barnevernet i liten grad benyttet helsesøstrene i selve behandlingsprossessen. Helsesøstrene på sin side poengterte sin kompetanse i

vurdering av samspillet mellom foreldre og barn, og at dette var en kompetanse som barnevernet ikke hadde” (Lichtwark og Clifford 1996, s.52).

Mine informanter bekrefter denne opplevelsen fra foregående undersøkelse. Men det gjelder ikke bare de offentlige ansatte helsesøstrene, det gjelder også den profesjonelle og den omsorgsfulle melder. Blandt samtlige av disse forventes det å bli vurdert som kompetente personer med kunnskap om deler av virkeligheten som barnevernet ikke ser. De ser også seg selv som sentrale aktører i problemløsningen.

Som eksempler på dette kan jeg nevne bestemoren som selv ønsket å være fosterhjem, tanten som selv ønsket å delta på møter med barnevernet, den noe fjernere slektningen som stilte opp på møtet med barnas mor, barnevernet, PPT- psykologen og skolen. Den sistnevnte kom med en kommentar vedrørende dette møtet som bekrefter noe av de problemer fagfolkene har i kampen for å holde på sin definisjonsmakt. Hun mente at barnevernet og skolen var mest opptatt av å anklage hverandre, og at hele møtet i stor grad var en kamp mellom fagfolkene med moren til ungdommen det gjaldt som passiv tilhører. Melder var selv sjokkert etter dette møtet, hun var ikke innkalt til flere og trodde dette skyldtes at hun hadde markert seg og sagt fra hva hun syntes om måten de gjennomførte møtet på.

Helsesøstrene og den profesjonelle illustrerer også dette poenget om å se hele virkeligheten. Den profesjonelle forteller helt konkret om det kjennskap han har til ungdommen og familien hans/hennes etter flere års kontakt. Han forklarer på hvilke områder barnevernet ikke vil ha mulighet til å få samme innsikt. Helsesøstrene forklarer om mulige måter samarbeidet kunne vært organisert på i forhold til møter, fordeling av ansvar for oppfølging, og former for informasjonsutveksling.

Det er en av informantene som er fornøyd på dette punkt, nemlig bestemoren som får bli fosterhjem for sitt barnebarn. Hun oppgir da også at tilliten til barnevernet er stor både før og etter denne erfaringen og at hun vil melde til barnevernet igjen. For de andre melderne som forventet å bli med i samarbeidet er holdningen noe annerledes.

Både blandt de helsesøstre som har mye kontakt med barnevernet og de som har lite kontakt, er det en oppfatning av at deres mening blir for lite vektlagt. De hadde ønsket å kunne bruke barnevernet mere som en instans der de fikk utløst de tiltak de selv definerte at det var behov

for. Dette at barnevernet må foreta sin egen undersøkelse, og tar sin avgjørelse på bakgrunn av dette ble opplevd som frustrerende både i forhold til tidsaspektet og at tiltakene ofte ikke kom igang. Både den profesjonelle og de to siste i kategorien den omsorgsfulle hadde også ønsket å være mere sentral som premissleverandør for tiltak som ble valgt.

Jeg mener at dette kan oppsummeres i forhold til barnevernets holdning til melderens autonomi. Barnevernet fester for lite tillit til den kompetanse og erfaring melderne sitter inne med. Forholdet mellom melder og barnevernet blir preget av barnevernets paternalisme og definisjonsmakt. Vi vet best.

Dette er ikke i tråd med de verdier som ligger i autonomibegrepet. Gjensidighet, respekt, verdighet er verdier jeg mener kommer inn under dette begrepet.

Etter min oppfatning er det en forskjell på formålsetikerne og pliktetikerne i mitt materiale når det gjelder ønsket om kontakt med barnevernet.

Formålsetikerne har etter min vurdering et klart fokus på at kontakten skal være til nytte for de som er meldt til barnevernet. Samarbeid er et middel for å oppnå et bedre resultat. Formålsetikerne er således i takt med de politiske og lovmessige føringer som er dominerende på 90-tallet. Barnevernet har behov for andre for å se helheten når det gjelder kartlegging og valg av tiltak. Formålsetikerens viktigste faktor når det gjelder graden av tillit til barnevernet er ikke verdien samarbeid i seg selv, men hvilken nytte det har i forhold til målet. Dersom barnevernet evner å bruke melder på en måte som fører til mest mulig lyst og lykke for de involverte parter vil tilliten øke for denne gruppas vedkommende.

Pliktetikerne knytter i større grad dette som en plikt barnevernet har overfor dem som melder. En av informantene mine hevdet således at barnevernet hadde en lovpålagt plikt til å informere dem om hva som skjedde etter de hadde meldt. Denne forventningen om en tilbakemelding knyttes ikke til i hvilken grad det er relevant for sakens videre gang, nei det oppfattes som at de har en legitim interesse i å få vite hvordan det går med saken de meldte.

Pliktetikerne gir jo heller ikke uttrykk for at de skal ha et ansvar videre i saken, nei de presiserer det motsatte, at deres ansvar stopper ved at melding er foretatt.

Pliktetikerne har også den oppfatning at anonymitet er en rettighet de har, på samme måte som det å få informasjon er det. Når barnevernet ikke oppfyller informasjonsplikten og anonymitetskravet oppfatter de dette som et lovmessig brudd på sine rettigheter. Den etiske fordring er fra dem ikke bare et ønske, men oppfattes som en rettighet.

Når pliktetikerne skal vurdere sin kontakt med barnevernet er det min oppfatning av at de legger større vekt på hvordan de selv er behandlet enn på hvilken nytte meldingen har for barnet. Dette med et mulig unntak for opprydderen.

Begrunnelsen for denne påstand har blandt annet sitt utspring i de to som opplevde så mye problemer at de aldri mere igjen vil melde til barnevernet. De beskrev for meg hvordan de følte seg mistenkeliggjort og misforstått av barnevernet. Det var åpenbart for meg, noe de også selv bekreftet, at hovedgrunnen til at de aldri ville ta kontakt med barnevernet igjen var måten de selv var behandlet på.

Problemet med denne slutningen er om det da er riktig å opprettholde dem i kategorien pliktetiker. Jeg har tidligere kommentert at dersom de nå skulle plasseres måtte en vurdert å plassere dem under formålsetikerne. Men når de meldte var det klart med utgangspunkt i en pliktetisk tenkning. I tillegg vil jeg nevne at de fortsatt ikke legger vekt på manglende hjelp til barna som ble meldt som grunnlag for at de ikke vil melde igjen. Deres mistillit skyldes deres egen situasjon etter meldingen.

4.7 Vil mine informanter melde igjen? - Tillitens betydning.

Formålsetikergruppa består av fire helsesøstre, en i gruppa den profesjonelle og tre i gruppa den omsorgsfulle.

Helsesøstrene og den profesjonelle viser hele tiden til sine erfaringer når de skal forklare hvordan de ser på barnevernet. Ikke en av dem nevner media som grunnlag for deres oppfatning av barnevernet. En av helsesøstrene nevner at media tidligere var viktigste kilde for hennes syn på barnevernet. Hun jobbet da på beste vestkant i Oslo, og barnevernsvurderinger var et fremmedelement i virksomheten hennes. I den tiden hadde hun et bilde av barnevernet som kun var at det ble dramatisk og uopprettelig når barnevernet grep inn. Men dette bildet hadde hun på grunnlag av media og ikke egen erfaring.

Tre av helsesøstrene og den profesjonelle melder gir uttrykk for at de har mye dialog med barnevernet. De ringer og drøfter om de skal melde saker, de ringer for å drøfte samarbeid i fellessaker. Alle disse her gir uttrykk for at det er enkelt for dem å ringe barnevernet, og at de har et bilde av barnevernet som noe handlingslammet og forsiktige i forhold til alvorlige saker, og noe ineffektive og omstendelige når det gjelder å løse enklere forebyggingssaker.

Den fjerde helsesøsteren har en annen utvikling av sitt bilde av barnevernet. For ni år siden jobbet hun i et distrikt med mye sosiale problemer og hun hadde en åpen dialog med barnevernet. De siste syv år har hun jobbet med dette distriktet, med liten sosial problematikk og hun sier at hun i dag har en annen oppfatning av barnevernet enn for 9 år siden. Nå føler hun, som folk flest sier hun selv, en viss utrygghet på barnevernet og er redd at de tar barn fra foreldrene i for stor grad. I tillegg synes hun at de i de tverrfaglige møter er altfor opptatt av sin egen taushetsplikt. Hun har de siste ni årene hatt en eller to saker der hun har samarbeidet med barnevernet. Bortsett fra dette bygger hun sin kunnskap på hva hun hører fra andre kollegaer, samt at hun selv oppfatter barnevernet som alt for strenge på taushetsplikten.

Ut fra de opplysninger den profesjonelle og helsesøstrene gir, er deres bilde av barnevernet farget av egne erfaringer, samt delvis kollegaers oppfatninger. Ingen av dem oppgir media som en sentral informant i dag, kun den ene oppgir andres oppfatninger som vesentlige for hennes skepsis i dag til barnevernet.

Kontakten mellom disse og barnevernet ser imidlertid ikke ut til å føre til større grad av tillit, snarere tvert imot. De har alle en middels tillit til barnevernets evne til å løse problemene, flere av dem heller mot middels til liten tillit.

Etter min vurdering skyldes denne mangelen på full tillit i hovedsak manglende handlingsevne hos barnevernet, samt at barnevernet i noe liten grad behandler dem som viktige bidragsytere i problemløsningen. To av dem oppgir da også selv at barnevernet må jobbe mere i samarbeid med informanten dersom de kan forvente mere tillit fra mulige meldere. Og derigjennom også forvente flere meldinger.

Her er vi da også ved min konklusjon når det gjelder formålsetikerne i kategorien helsesøster og den profesjonelle.

Graden av tillit vil avhenge av barnevernets evne til å skape resultater til gode for barnet, samt evnen til å utnytte samarbeidspotensialet hos melder. Den etiske fordring hos disse meldere er etter min oppfatning forventning til positive resultater og forventning til at de selv er med i samarbeidet. Disse melderne er først og fremst opptatt av resultatet fra sak til sak, og deres vilje til melding vil avhenge av en tillit eller en mistillit til barnevernet i hver enkelt sak. De vil med andre ord vurdere nytten fra sak til sak før de velger å melde eller ikke. Barnevernets evne til problemløsning i den erfaring disse har med felles saker, vil avgjøre i hvor mange tilfeller disse personene vil melde i fremtiden. Tilliten til om barnevernet i den konkrete aktuelle sak vil kunne oppfylle fordringen vil være svært avgjørende for om helsesøstre eller den profesjonelle melder til barnevernet.

Helsesøstre vil i tillegg legge vekt på klientens autonomi, det vil si at helsesøstre legger vekt på å ha et godt og åpent samarbeid med foreldrene om å ta kontakt med barnevernet. I dette ligger at helsesøstre også forventer at barnevernet har en åpen og direkte dialog med disse, samtidig som klientens oppfatning legges vekt på. Satt på spissen kan det uttrykkes slik at flere av helsesøstre var kritiske til barnevernets evne på å ivareta sine egne yrkesetiske retningslinjer som legger vekt på empati med klienten og vedkommendes autonomi.

En av helsesøstre uttrykte dette på følgende måte:

“Du skal virkelig ha genuint lyst til å hjelpe den familien, ikke det at du bare skal se på at mor er hjemme fire timer om natta altså. Men den empatien som skal være etter du har satt inn tiltak. Du må virkelig føle at det nytter, evaluere på en mer engasjerende måte.”

Blandt gruppa den omsorgsfulle er kunnskapskildene noe mere sammensatt. Bestemoren som meldte hadde sin kunnskap fra en tidligere sak hvor en venninne hadde fått hjelp av barnevernet. I tillegg hadde hun selv jobbet i kontorfellesskap med barnevernet tidligere i sin yrkeskarriere. Hun hadde også en datter som var sosionom og hadde forklart henne at barnevernet var en medspiller.

Summen av disse faktorene gjorde at hun hadde en positiv forventning til at barnevernet kunne hjelpe. Hun fikk da også bekreftet denne positive forventningen, og har fortsatt stor tillit til barnevernet og ville melde igjen i lignende situasjon.

Hun har diskutert dette med barnevernet med kollegaer og hun sier de var skeptiske til at hun skulle melde. Hun mener dette skyldes alle de negative medieoppslag om barnevernet. Hun mener det burde komme flere positive artikler på trykk, for eksempel hennes egen historie.

For hennes vedkommende mener jeg altså at de kunnskaper hun hadde fra før om et positivt og hjelpende barnevern var grunnet i personlige bekjentskaper. Disse var sterkere faktorer for hennes holdning til barnevernet enn de negative avisskrivelser hun kjente til. Hennes egen erfaring med barnevernet har bekreftet det positive bildet.

Tanten som meldte har hatt en annen utvikling. Hun kjente barnevernet fra før gjennom sin utdanning som sykepleier, men hun vektla først og fremst et TV-oppslag om hvordan barnevernet hjalp en familie som sitt hovedgrunnlag for en positiv forventning til barnevernet.

Hun hadde stor tillit til at hennes søster og niese ville få hjelp, noe som ikke skjedde. Saken hørte hun aldri mere til, og registrerte aldri noen tiltak fra barnevernet hos søsteren.

Denne erfaringen, kombinert med en del erfaringer det siste året som helsesøster, gjorde at hennes tillit var synket til middels. Hun så ikke vekk fra at hun ville melde igjen, men hun ville vurdere dette nøye fra sak til sak. Hun mente at erfaringen med at barnevernet ikke handlet og ikke informerte tilbake var med å svekke hennes tillit til middels, og at dette hevet terskelen for melding.

Den siste i kategorien omsorgsfulle hadde sitt bilde av barnevernet fra media og bildet var at barnevernet fjernet barn fra hjemmet forholdsvis raskt. Hun var meget bekymret for barna hun meldte og hun var ikke fremmed for at de burde fjernes fra hjemmet. Hun meldte da i stor tillit til at barnevernet skulle hjelpe barna.

Hun oppgir at bildet hennes er forandret etter sin kontakt med barnevernet. Før trodde hun barnevernet handlet for ofte og for dramatisk, nå mener hun de er preget av

handlingslammelse og beslutningsudyktighet. Allikevel så har hun fortsatt en stor grad av tillit til barnevernet. Dette fordi hun ser at de har satt inn konkrete hjelpetiltak som har vært nyttige for barna. Hun sier at hun ville melde igjen, men at hun da ville hengt over ryggen på barnevernet for å påse at de gjør noe.

Felles for alle disse tre i kategorien omsorgsfulle er altså at deres erfaring med barnevernet er en annen enn deres inntrykk fra media. Ved deres vurdering av barnevernets evne til å hjelpe tillegger de erfaringen sin større vekt enn det mediabilde de har oppfattet. Med andre ord så er erfaringen den viktigste premissleverandør for deres grad av tillit til barnevernet. Tilliten er intakt for to av dem, og de ville da heller ikke betenke seg igjen på å melde til barnevernet. For den tredje er tilliten svekket, og hun har fått en høyere terskel for å melde. Hun kan nok mest sammenlignes med helsesøstrene og den profesjonelle i sin holdning. Utfra sin kjennskap til barnevernet vil hun vurdere fra sak til sak om hun skal melde.

De to andre gir uttrykk for en mere generell holdning av at de vil melde til barnevernet igjen, dette fordi de har sett nytten av sin forrige melding.

Konklusjonen min er at for samtlige i formålsetikergruppa så er tilliten en sentral faktor for om de melder til barnevernet. Med dette mener jeg at formålsetikerne har et nytteperspektiv på sin melding, og min empiri viser at deres holdning til å melde til barnevernet avhenger av den erfaring de har med å melde til barnevernet. Det som legges vekt på i denne erfaringen er om meldingen har kommet barnet og familien til nytte. De som har mest positive erfaringer med meldingen vil melde igjen i lignende situasjon. De som har mest negative erfaringer, da i betydningen at ikke nok hjelp er gitt, vil være mere kritisk til å melde igjen, og nøye vurdere konsekvensene i hver enkelt sak de vurderer å melde. På denne måten mener jeg å kunne si at de vil vurdere om de har tillit eller mistillit fra sak til sak. Dersom de har tillit vil de melde, med andre ord så har de da en tillit til at deres etiske fordring vil bli oppfylt i den konkrete saken.

Pliktetikergruppa består av en person i kategorien opprydderen, og fire personer i kategorien nabokjerringa.

Opprydderen er veldig klar i sin uttalelse om plikten til å hjelpe, og i en gitt situasjon plikten til å melde til barnevernet. Han oppgir at hans kunnskap om barnevernet stammer fra lang fartstid innen ulike offentlige etater, dette er ikke innen helse og sosial etaten. Han gir uttrykk for at de offentlige etater skal sørge for å gjøre jobben sin, og har tillit til at dette selvfølgelig vil bli gjort. Han har erfaring på at dette kan han stole på, blandt annet i forhold til politiet. Han har ikke selv konkret erfaring med barnevernet, han har heller ikke noen han kjenner som har vært i kontakt med dem. Han har heller ikke media som referanseramme for sin kunnskap om barnevernet. Han vet at de er der og forventer at de gjør sin jobb.

Denne oppfatningen har han fått bekreftet gjennom sin erfaring med å melde til barnevernet, men han sier at selv om det ikke hadde gått som han ønsket ville han meldt igjen. Dette fordi han har en plikt til å melde, og de har en plikt til å handle fordi de pr. definisjon er en offentlig etat.

På denne måten blir ikke tillitsbegrepet så sentralt for opprydderen. Han sier selv at han ville meldt igjen uansett utfall av denne saken. Han sier også at flere burde gjort dette.

Nabokjerringa gir et mere komplekst bilde. I denne gruppa hadde samtlige stor tillit til at barnevernet ville hjelpe de som ble meldt. Imidlertid så legges det mest vekt på plikten til å melde, og lite vekt på hva som ville skje videre.

Informasjonen om barnevernet oppgir disse fire at kommer fra flere ulike hold. Media, bekjendte som har vært i barnevernet selv, bekjendte som har meldt til barnevernet. I tillegg har de diskutert barnevernet på sine arbeidsplasser og en har diskutert i politiske fora

hvor hun har verv. Fellesnevneren for denne gruppa er altså at de alle har hatt kunnskap om barnevernet fra ulike hold, og at de har hatt stor tillit til barnevernet når de meldte. Imidlertid så er det ingen av dem som viser til et konkret mediaoppslag eller konkrete informatører som har gitt de grunnlag for denne tilliten. Akkurat som opprydderen gir de uttrykk for en forventning om at barnevernet som offentlig etat vil gjøre et solid håndverk dersom de melder.

Således må jeg gi opp å identifisere en klar kilde til deres kunnskap om barnevernet, ei heller klarer jeg å se om noen av kildene har større innflytelse enn den andre.

Det som imidlertid viser seg er at alle får sin tillit redusert gjennom sin kontakt med barnevernet. Med dette mener jeg å ha belegg for å si at viktigste premissleverandør for denne gruppens tillit til barnevernet er den opplevelse de selv nå har gått gjennom ved at de meldte en sak til barnevernet.

To av dem sier at ingenting er skjedd og derfor har de nå bare middels tillit til barnevernet, de vil allikevel melde igjen i samme type situasjon. Disse har, etter min vurdering, samme prinsipp som opprydderen. Det er plikten til å melde som er det sentrale, ikke nytten av meldingen.

Det samme prinsipp mener jeg gjelder de to siste i nabokjerringkategorien. Men opphevelsen av deres anonymitet, altså med andre ord manglende ivaretagelse av deres egne behov, gjør at de nå har absolutt ingen tillit til barnevernet og aldri vil melde igjen. De oppgir at de føler seg mistenkeliggjort og tråkket på, deres forventning om å bli behandlet med verdighet og respekt er ikke oppfylt i det hele tatt. Jeg mener at det er belegg for å hevde at også de to andre i kategorien nabokjerring og opprydderen har noe av den samme forventning om behandling av seg selv. Det er et åpent spørsmål om også de ville ha reagert med samme mistillit dersom de ikke opplevde å bli behandlet med respekt.

4.8 Oppsummering av analysen.

Motivet for å melde en sak til barnevernet finnes på to nivåer. Den etiske fordring, det at den andres liv er skjenket meg, gir meg et ansvar for å handle men dette gir ikke svar på hvilken handling som er den rette. Den etiske fordring er grunnlaget for all sosial aktivitet og er en forutsetning i forholdet mellom mennesker. Det å gjøre noe når en ser at et barn lider er å oppfylle den etiske fordring, ansvaret for mitt medmenneske.

Men hvorfor en melder til barnevernet kan ikke begrunnes i dette, da fordringen ikke gir noe konkret handlingsdirektiv. Pliktetikken og formålsetikken kan forklare hvorfor den riktige handling blir å melde til barnevernet. I mitt materiale var det 5 som meldte utfra en pliktetisk motivasjon og 8 som vurderer melding utfra formålsetisk motivasjon.

For ingen av mine informanter var media deres sentrale kunnskapsbase om barnevernet. Personlige erfaringer og prinsipielle betraktninger var det sentrale. Etter at de nå har erfart å

melde til barnevernet er denne erfaringen viktigste premissleverandør for deres holdning til barnevernet. Denne manglende vektlegging på media er en overraskelse ved mine funn, spesielt da tidligere undersøkelse av Ogden viste at for 88% av de intervjuede var media den viktigste informasjonskanal når det gjaldt deres kunnskap om barnevernet (Norges barnevern nr. 1/96). Min antagelse før oppstart av intervjuer var også at media spilte en sentral rolle.

En forklaring på dette kan være at mine informanter er plukket ut blandt folk som har meldt til barnevernet, og at de representerer mindretallet i befolkningen som ikke har media som viktigste informasjonskanal. Det kan sogar være en sammenheng med at de som har media som viktigste informasjonskanal ikke melder i det hele tatt, rett og slett på grunn av det negative bildet media i perioder har gitt av barnevernet. Konklusjonen blir da at de som melder til barnevernet er de som har kjennskap til et annet barnevern enn det media gir inntrykk av. Mine funn tyder i alle fall på at personlige erfaringer tillegges vesentlig større vekt enn mediaoppslag når mine informanter vurderer barnevernets egnethet.

Vi vet i alle fall at det er mange som kjenner til barn som lever under omsorgssvikt uten å melde det (Norges barnevern nr.1/96). Andelen som kjendte til barn som blir eller er blitt mishandlet eller forsømt av sine foreldre eller foresatte var 22% i 1995. Andelen som hadde meldt fra til barnevernet om mishandling eller forsømmelse var 15,5%. Spørsmålet blir da om grunnen til at så mange ikke melder fra er det bildet media har gitt, og de som melder fra er de som da har andre kunnskapskilder om barnevernet. Mine funn kan gi grunnlag for å stille et slikt spørsmål.

Men det kan også skyldes at den andre undersøkelsen var en kvantitativ undersøkelse med svarkategorier, mens min undersøkelse var kvalitative intervjuer der informantene selv resonnerer seg frem til svarene. Disse to ulike måter å intervjuer på kan føre til ulike svar. Det var jo mange i mine intervjuer som trakk frem media som en av flere informasjonskanaler.

En annen grunn til at media ikke står sentralt for mine informanter er at de tilhører en gruppe av befolkningen som selv har erfaring fra kontakt med barnevernet. Helsesøstrene og den profesjonelle gjennom sitt arbeid, de omsorgsfulle delvis gjennom arbeid og personlige bekjentskaper, opprydderen gjennom lang tids arbeid i det offentlige, nabokjerringa gjennom

sitt mangeslungne nettverk av verv, politikerkontakter, arbeidskollegaer og bekjendte som selv har vært klienter i barnevernet. En undersøkelse fra 1987 gir grunnlag for å hevde at dersom en har personlige erfaringer knyttet til barnevernet vil en ha en klarere stillingstagen til denne problematikken (Norges barnevern nr. 4/93).

Formålsetikerne legger stor vekt på denne erfaringen og andre erfaringer med barnevernet når de skal vurdere å melde nye saker. Det de legger vekt på er at hjelpetiltak oppnås og at de selv trekkes inn i samarbeidet i vurderingsfasen og tiltaksfasen. For formålsetikerne er altså tilliten knyttet til om det hjelper å ta kontakt med barnevernet, og denne tilliten påvirker viljen til igjen å ta kontakt.

Pliktetikerne legger også vekt på denne erfaringen i forhold til hvilken grad av tillit de har videre til barnevernet. Imidlertid er det min påstand at pliktetikerne legger mere vekt på ivaretagelsen av egne behov for anonymitet og informasjon enn på selve nytten meldingen gir for familien som er meldt. Min påstand vil være at manglende hjelp ikke vil hindre pliktetikerne å melde igjen, men manglende ivaretagelse av det de oppfatter som sine rettigheter (anonymitet og informasjon) kan hindre dem i å melde på ny.

Analysen kan oppsummeres i følgende punkter.

- Motivasjonen for å melde til barnevernet springer ut av en plikt for nabokjerringa og opprydderen. For den profesjonelle, den omsorgsfulle og helsesøster er meldingen mere motivert utfra et ønske om å oppnå et visst formål.
- Alle informantene ønsker en samarbeidsrelasjon til barnevernet.
- Alle informantene har en formening om sin rolle i forhold til den som er meldt.
- Kontakten med barnevernet har påvirket informantenes holdning og tillit til barnevernet.

5. KAPITTEL: BARNEVERNETS UTFORDRING I FREMTIDEN.

5.1 Innledning.

Oppgaven har hatt som formål å belyse følgende problemstilling: Hva motiverer en person til å melde en sak til barnevernet, og hvordan vurderer melder denne erfaringen?

Bakgrunnen for å velge denne problemstillingen var at jeg ønsket å få en forståelse av hvordan privatpersoner resonnerer når de vurderer å melde en sak til barnevernet. Jeg hadde i utgangspunktet en antagelse om at de som melder har en viss grad av tiltro til barnevernet. Dette støttes av Hafdis Einarsson som skriver (Bunkholdt/Larssen 1995 s.29):

“Hvorvidt meldeplikten blir fulgt opp i praksis, vil avhenge av barnevernets legitimitet og troverdighet hos samarbeidspartnere og i befolkningen forøvrig. Barnevernet er avhengig av at de som til daglig arbeider med barn og ungdom, så som helsestasjon, barnehage, skole, fritidshjem, ungdomsklubber ol., tar kontakt med barneverntjenesten når de møter barn og ungdom som kan være i behov for bistand fra barnevernet.”

Det er denne antagelse som er sentral i mitt utgangspunkt for valg av tema, men jeg har altså i hovedsak hatt fokus på privatpersoner. Imidlertid så er det mulig å bruke litteratur om samarbeid mellom barnevernet og andre offentlige instanser, samt intervjuene med helsesøstrene som bakteppe for å forstå sammenhenger som er kommet frem i mitt materiale av privatpersoner.

I dette siste kapitlet i min oppgave er det akkurat dette temaet jeg vil gå inn på: Kan min undersøkelse fortelle meg noe om hvordan samspillet mellom barnevern og samfunnet utenfor “de lukkede rom” bør fungere for at barnevernet skal ha en viss legitimitet i befolkningen. Undersøkelsen har vist at barnevernets måte å behandle melderne på er viktig for meldernes videre holdning til barnevernet. Noe overraskende var det at også før de hadde meldt var egen erfaring, eller kjennskap til andres erfaring, med barnevernet den viktigste kunnskapskilde om barnevernet.

Kun tre av dem oppgav media som viktigste kunnskapskilde før de selv hadde tatt kontakt med barnevernet. Den ene hadde et positivt bilde gjennom media, et bilde av barnevernet som hjelpere for hele familien. For henne var dette medieskapte bildet med å motivere henne

til å melde til barnevernet. For de to andre var bildet negativt, i den forstand at deres bilde var at barnevernet var for rask til å fjerne barn. Dette hindret dem allikevel ikke i å ta kontakt med barnevernet. For de andre 10 informantene var det erfaring fra samarbeid med barnevernet og andre offentlige etater, samt kjennskap til andre som hadde hatt kontakt med barnevernet, som var viktigste kunnskapskilde før de meldte.

Dette viser at dersom en person selv har hatt kontakt med barnevernet som melder eller klient vil denne erfaringen være enn sterkere premissleverandør for oppfatningen av barnevernet enn det medieskapte bildet. Dette bekreftes av en undersøkelse fra 1987 om barnevernets legitimitet i befolkningen (Norges barnevern nr.4/93).

Mye tyder på at samme prinsipp gjelder dersom din informasjon om barnevernet kommer gjennom personlige erfaringer for venner, familie eller kollegaer. Tilsammen 57% oppgav kjennskap til barnevernet gjennom egne erfaringer eller personlige og yrkesmessige kontakter som en av de to viktigste kildene til sin kunnskap om barnevernet (Norges barnevern nr.1/96).

Dette betyr ikke at media er en uviktig faktor i befolkningens oppfatning av barnevernet. Imidlertid viser det seg at for de som har kjennskap til barnevernet gjennom personlige kanaler vil dette være en viktigere faktor. Det vil allikevel alltid være en viss del av befolkningen som ikke har annen tilgang på denne kunnskapen enn media, og media vil ofte også være en viktig tilleggsfaktor for de som har personlig kjennskap til barnevernet gjennom egne eller andres erfaringer.

Det er allikevel et viktig poeng til i forhold til dette. Dersom barnevernet jobber på en måte som gjør at meldere, klienter, samarbeidspartnere, i stor grad er fornøyd med den jobben barnevernet gjør, vil mediaoppslagene gjenspeile dette. Nå er det ikke mulig i barneverntjenesten at alltid alle er fornøyd, men dersom barnevernet i sine beslutningsgrunnlag har opptrådt redelig og juridisk korrekt vil grunnlaget for negative medieoppslag være svekket. Juridisk korrekt kan være at krav til saksbehandling er oppfylt, samt at klienten er blitt behandlet med verdighet og respekt. Eksempler på egenskaper knyttet til dette er åpenhet, ivaretagelse av innsynsrett og taushetsplikt, redelighet knyttet til hvordan innhentet informasjon skal brukes, klarhet på hjelper og kontrollørrollen.

Barnevernet kan gjøre mye for å styrke sin legitimitet i befolkningen gjennom en god kvalitet på sitt faglige arbeid. Dette vil forme barnevernets rykte blandt dem som har direkte kontakt med barnevernet og deres bekjente, samt at dette vil gi mindre negative og mere positive oppslag i media. Drøftingen videre vil altså forsøke å svare på hvordan dette kan ivaretas i forhold til de 13 meldere som var informanter i denne undersøkelsen.

5.2 Hvordan kan barnevernet styrke sin troverdighet blandt melderne.

Alle melderne ønsker i en eller annen form at meldingen skal føre til en positiv endring for barnet som meldes. Det er imidlertid ulik oppfatning blandt melderne om hva dette gode resultatet skal innebære. Enkelte av melderne mener dette vil være at barnet fjernes fra hjemmet, andre mener at det vil være hjelpetiltak for barnet. Andre igjen mener at det er viktigst at foreldrene er med i løsningene og at det mest sentrale er at foreldrene får hjelp.

Dette aktualiserer spørsmålet om hvordan kvaliteten på barnevernets arbeid kan måles. Det finnes ikke et allmenngyldig og generelt svar på dette. I ny lov om barneverntjenester er det satt opp enkelte mål knyttet til tidsfrister og saksbehandling. Dette er mål som kan kontrolleres, og det kan hevdes at et barnevern som holder sine tidsfrister og følger de formelle saksbehandlingsregler er et kvalitativt godt barnevern.

Informantene er opptatt av dette spørsmålet på den måten at de etterlyser handling fra barnevernets side. Det er mulig for barnevernet å opprettholde sine frister og allikevel ikke foreta seg så mye i sakene. En sak kan undersøkes overflatisk og så henlegges, en sak kan undersøkes og det settes inn et tiltak i påvente av å få gjort mere, en sak kan undersøkes og raskt henlegges fordi foreldrene ikke ønsker barnevernets inngripen. Disse eksemplene viser at en overholdelse av tidsfrister ikke nødvendigvis gir et kvalitativt godt barnevern.

For å forstå hva som ligger i informantenes ønske om resultater kan det være fruktbart å anvende en annen innfallsvinkel på kvalitetsbegrepet. De fleste offentlige etater og tjenester med ansvar for familie og barn ble utviklet i en tid da det offentlige ansvaret var begrenset til enkle, klare og oversiktlige oppgaver. Dette gav gode muligheter for styring gjennom formelle regler og vedtak (Sandbæk/Tveiten 1996).

Vi ser nå en voksende kvalitetsbevegelse der andre faktorer enn struktur og ansvarsavgrensning er sentrale. Kjennetegnet ved denne tenkningen er at oppmerksomheten flyttes fra toppen av byråkratiet mot de som står nærmere brukerne, samt brukerne selv (Sandbæk/Tveiten 1996). Dette gir seg utslag i økt vektlegging på foreldrenes/barnas behov, tverrfaglige arbeidsformer, lokalsamfunnets premisser for problemløsning og samordning av ressursinnsatsen.

Informantene målbærer i stor grad disse prinsipper. Flertallet uttrykker et tydelig ønske om å delta i barnevernets arbeid med saken. Sett i dette perspektiv vil barnevernets utfordring i fremtiden være at de i større grad er ivaretagende overfor melderne. I dette ligger en klar og åpen presentasjon av meldernes posisjon i saken. Barnevernet bør i denne anledning gå i dialog med melderne og legge vekt på de oppfatninger som melderne har. Med dette mener jeg at barnevernet må gi fra seg noe av definisjonsmakten til de som har meldt saken, eventuelt andre samarbeidsaktører. Denne påstanden støttes opp av annen forskning som er gjort om samarbeid mellom barnevernet og andre offentlige instanser. Både helsesøstre, barnehagepersonell og ansatte i skolen mener at barnevernet i for stor grad behandler sine samarbeidspartnere som en informasjonsbank (Lichtwarck/Clifford 1996). Alle disse instansene, som for barnevernet er svært sentrale meldere og samarbeidspartnere, savner at de blir tatt med i prosessen før tiltak settes inn.

Undersøkelsen bekrefter disse funnene, den som har meldt en sak til barnevernet ønsker en posisjon videre i saken, det være seg helsesøstre eller private meldere.

Undersøkelsen viser at barnevernets legitimitet i befolkningen vil påvirkes av barnevernets evne til å samarbeide om best mulig løsninger for hver enkelt familie. Dette samarbeidet skal ikke bare fungere mellom barnevernet og familien, men bør også inkludere meldere og andre sentrale personer i nettverket. Dette vil også øke tillitsnivået hos melderne, og dermed øke barnevernets mulighet for å fange opp og løse problemer gjennom at de får flere meldinger. Det er imidlertid noen forutsetninger som må ligge til grunn for at dette skal være juridisk lovlig og etisk forsvarlig.

For å involvere samarbeidspartnere i kartlegging og tiltak må en avklare om dette kommer i konflikt med taushetsplikten overfor klienten. En måte å unngå en slik konflikt på er å få et

samtykke fra klienten til at slikt samarbeid etableres (Kjellevold m.fl.1997). Det som må presiseres da er at samtykket må inneholde premisser for hvilke type opplysninger som skal utleveres, hvem som skal få disse og i hvilken sammenheng de skal brukes. Et slikt samtykke kan også gjelde overfor ansvarsgrupper, tverretatlige møter og andre samarbeidsfora (Kjellevold m.fl.1997).

Når det gjelder omfanget av et slikt samarbeid så er det i taushetspliktens andre unntaksregel gitt gode anvisninger for dette. Dette unntaket gjelder at opplysninger kan gis for å oppnå målet med arbeidet. Hvem som helst kan få disse opplysningene, men de skal bare gis som ledd i saksbehandlingen og for å oppnå formålsrealisering. Det er bare de opplysninger som er nødvendige for å oppnå dette som skal videreformidles (Kjellevold m.fl.1997). Dette gir en grei anvisning for hvilke type informasjon som kan videreformidles, og i tillegg så må det presiseres at klienten skal vite hvem som får de ulike opplysninger til enhver tid. Dette kan godt ivaretas ved at opplysningene formidles i skriftlig form med kopi til klienten eller at opplysningene formidles i møter hvor klienten også er tilstede.

For de som melder en sak til barnevernet etter å ha konferert med den meldte bør disse prinsipper være mulig å innføre. Disse melderne legger vekt på motivasjon av den som meldes, og de har et ståsted til den meldte som er preget av åpenhet og samarbeid. Samtidig sier de til barnevernet at de ønsker å hjelpe til videre i saken. Denne gruppen omfatter flertallet blandt informantene, og overfor disse er de prinsipper som nevnt over er juridisk forsvarlige.

Det er mere problematisk med den gruppa som utgjør et mindretall blandt informantene. De opplyser ikke om at de går til barnevernet, og de ønsker anonymitet. "Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker" §19, andre ledd bokstav b, gir åpning for at disse kan være anonyme, men Forvaltningslovens øvrige regler knyttet til taushetsplikt gir ikke disse anonyme meldere anledning til å få informasjon i saken. Klientene kan ikke gi et forsvarlig samtykke om utlevering av informasjon om sin kontakt med barnevernet til personer som de selv ikke vet hvem er. Dette strider mot prinsippet om informert samtykke, og det kan også vanskelig argumenteres for at dette vil fremme formålet med barnevernssaken. De meldere som oppgir at de ønsker å være anonyme må være innforstått med at dette utelukker

informasjon videre i saken. Barnevernets oppgave må være å gå inn i en dialog der dette tydeliggjøres for melderne slik at de forstår de prinsipper som her gjelder.

Men for flertallet av informantene er denne problemstilling ikke aktuell. De har gått til barnevernet i full åpenhet, og selv vært med å skaffe barnevernet en samarbeidsmulighet mellom melder, barnevernet og den meldte. Det er grunnlag for å stille spørsmål ved om barneverntjenesten vil ønske en slik involvering av "utenforstående". Barnevernet er vokst frem i en tradisjon bestående av byråkratiske prinsipper der ansvarsfordeling og myndighet er klart avgrenset. I denne tradisjon har barnevernet hatt en sterk definisjonsmakt når det gjelder retten til å ha styring og til å definere hva som er viktig og hva som ikke er det (Sandbæk/Tveiten 1996). Jeg mener at det er en kritikk mot denne tradisjonen som må bæres av informantene

Og de er ikke alene om å fremføre argumenter mot barnevernets enerådende stilling. I en rapport fra LOS-senteret i Bergen blir det hevdet at barnevernets metodiske arbeid for å ta beslutninger er det grunnleggende moment i forhold til barnevernets legitimitetsproblemer (Eriksen/Skivenes 1997). For at barnevernet skal få økt sin legitimitet er det nødvendig med en ny form for prosedyrerettferdighet rundt beslutningstaking i barnevernet. Rapporten konkluderer med at en slik prosedyrerettferdighet bør bygge på anvendelsesdiskurs (Eriksen/Skivenes 1997). Poenget med denne formen for diskurs, som har sitt utspring i diskursteorien, er å dra opp så mange perspektiv som mulig for å utlede en norm som passer til situasjonen. Med dette oppnår en å ta hensyn til kontekstuelle aspekter, interpersonlige forhold, samt at en får på bordet forskjellige oppfatninger av det gode liv.

I en barnevernkontekst vil det da stå om å kunne dra inn all relevant informasjon og ulike oppfatninger og perspektiv på hva barnet er tjent med, og så la barnets beste bli det utslagsgivende argument i beslutningsfatningen.

Det er disse prinsippene informantene etterlyser når barnevernet skal ta beslutninger om tiltak og sette iverk oppfølging av disse. Det bør også her nevnes at denne mangelen på gjensidighet mellom barnevernet og deres samarbeidspartnere er påpekt av flere uavhengige undersøkelser. Tidligere er nevnt skoler, helsesøstre og barnehager i tilknytning til Lictwarck og Cliffords undersøkelse om samarbeid i barnevernet. Også klientene selv samler opp sine

erfaringer med barnevernet i en gjennomgående faktor, mangelen på involvering og gjensidig dialog (Sandbæk/Tveiten 1996).

Den kritikk som her fremføres mot barneverntjenesten av klienter, offentlige samarbeidspartnere og private meldere aktualiserer spørsmålet om behovet for et nytt paradigme innen barneverntjenesten. Paradigmeskiftet innebærer en forandring fra toppstyrt ekspertvelde til en "bottom up" tilnærming der brukeren og dennes nettverk blir viktige premissleverandører for valg av tiltak (Sandbæk/Tveiten 1996). Det er allerede et trekk ved utviklingen av dagens barnevern at barnet i dets kontekst settes mere i fokus. I dette teoretiske perspektiv (Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell) er det et sentralt moment at nettverket i større grad trekkes inn (Sandbæk/Tveiten 1996).

Barnevernet må forholde seg til dette paradigmeskiftet. I dette ligger at barnevernet må tre ut av sin ekspertrolle og i større grad ha evne til å involvere ressurser rundt familiene, og familiene selv, i definisjon av problemet. Blandt disse ressurser finnes også informantene i denne undersøkelsen, melderne til barnevernet.

Donald A. Schön argumenterer for en ny sosial kontrakt mellom fagfolk og samfunnet. Han ser på mange måter den nykonservative bølgen som et sunt uttrykk for en voksende skepsis til ekspertise og profesjonell kunnskap (Sandbæk/Tveiten 1996).

Som en motvekt og en alternativ tilnærming til profesjonelt arbeid introduserer han begrepet reflekterende praksis. En slik tilnærming forutsetter en profesjonell rolle utgått fra følgende prinsipper (Sandbæk/Tveiten 1996 s.236):

“Det er rimelig å forvente at jeg har kunnskap, men jeg er ikke den eneste i situasjonen med viktig og relevant innsikt.

Min usikkerhet kan være en kilde til kunnskap og innsikt både for meg selv og for den jeg skal hjelpe.

Når veier til innsikt i den hjelpsøkendes tanke og følelsesverden utforskes, vokser den hjelpsøkendes respekt for min kunnskap gjennom det som oppdages i situasjonen.

Som en konsekvens av at du ikke lenger trenger å skjule deg bak en profesjonell fasade, kan du arbeide for å oppnå en fri og egentlig relasjon til klienten.”

Inntil en viss grad kan disse prinsipper også overføres på forholdet til melder. I alle fall så kan en i denne samtalen legge vekt på at jeg ikke er den eneste med relevant innsikt, og i samtalen med melder kan en forsøke å få vedkommendes oppfatninger av de ulike forhold fremfor å bare spørre etter fakta utfra vårt eget ståsted.

Det metodiske grunnlag for et slikt arbeide finnes allerede for eksempel innen nettverksteori, empowermentteori, gruppeteori, kommunikasjonsteori. Denne oppgaven pretenderer ikke å gi en innføring i alle disse metodiske muligheter som allerede finnes innen faget. Jeg vil allikevel avslutte denne drøftingen med å skissere de sentrale prinsipper som Eriksen og Skivenes i sin rapport beskriver som fundament for prosessuell rettssikkerhet. En prosessuell rettssikkerhet som kan sikre at de beslutninger barnevernet tar har et grunnlag som gir det legitimitet i befolkningen (Eriksen/Skivenes, 1997):

- Berørte parter må tas med i beslutningsprosessen for at de ulike interessene, behovene og synspunktene skal kunne gjøres kjent.
- Det må opprettes møteplasser hvor offentlige myndigheter og private parter kan treffes og tvinges til et rolleskifte, det vil si en informasjonsutveksling hvor partene blir nødt til å forholde seg til hverandres argumenter.
- Makt og kompetanseulikheter må nøytraliseres for at argumentasjonsutvekslingen skal bli reell, de relevante deltakerne må innlemmes i overveielssprosessen og må ha reelle muligheter til å delta i de ulike fasene i behandlingen av en barnevernssak.

Eriksen og Skivenes peker på at i dagens barnevern er ordningen med Fylkesnemda i saker med tvangsgjørelser det organ som kommer nærmest opptil en slik modell som de her beskriver. De sentrale elementer i Fylkesnemda er at den ledes av en nøytral part, den lar alle parter slippe til, den har som formål å få belyst saken best mulig i form av partsavhør og vitneførsel.

5.3 Konklusjon: Et samarbeidende og åpent barnevern.

Konklusjonen er at barnevernet i større grad bør trekke andre inn i sine beslutningsprosedyrer, og gjøre premissene for sine beslutninger kjent for de involverte. De som er aktuelle til å være med i denne prosessen er klientene selv, melderne og offentlige samarbeidspartnere. I tillegg er klientens nettverk aktuelle. Min undersøkelse har vist at både offentlige og private meldere ønsker større innflytelse på, samt mere informasjon om, beslutningene som fattes i barnevernet.

Undersøkelsen viser at mangelen på denne formen for åpenhet og involvering av andre i beslutningsprosessen kan være en fare for barnevernets legitimitet. Informantene har lagt sterk vekt på mangelen på tilbakemelding og mangelen på handling fra barnevernet når de forklarer hvorfor tilliten til barnevernet er svært forbeholden. Imidlertid så er dette et kompleks tema, og informantene hadde noe ulike oppfatninger av hvordan de ble ivaretatt.

For de fleste av informantene er tilliten svekket gjennom sin kontakt med barnevernet. Grunnen til den svekkede tillit oppgis å være mangel på synlige resultater, og mangel på informasjon fra barneverntjenesten. I tillegg savner disse melderne å bli tatt med i prosessen rundt utredning og tiltak. Dersom barnevernet informerte og involverte melderne i forhold til beslutningsprosessen ville grunnlaget for denne kritikken svekkes. Melderne ville da ha reell påvirkningsmulighet og reell mulighet for å forstå de tiltak som ble iverksatt eller mangelen på iverksetting av tiltak.

Denne konklusjonen styrkes av det mindretall av melderne som var svært fornøyd med sin kontakt med barnevernet. Disse melderne ble informert underveis i prosessen, og det ble satt iverk tiltak som både var synlige og forståelige for melderne. Disse melderne opplevde at deres oppfatninger ble lagt vekt på av barnevernet, og de opplevde seg som viktige medspillere når tiltak skulle avgjøres og iverksettes.

Opgaven har hatt fokus på de private melderne. Andre undersøkelser, samt informantene fra helsesøstergruppa, bekrefter at både klienter og offentlige samarbeidspartnere har den samme kritikk mot barnevernet; mangelen på åpenhet og gjensidighet.

Konklusjonen på undersøkelsen er at barnevernets legitimitet styrkes ved en praksis der åpenhet mot omgivelsene og reellt samarbeid om beslutninger er sentrale prinsipper. Tilsvarende er legitimiteten svekket der informantene opplever disse prinsipper som fraværende. Dersom barnevernet ikke evner å omstille seg fra sin nåværende praksis, hvor manglende dialog med melderne er sentralt, kan dette være en trussel mot barnevernets legitimitet. Dette kan i neste omgang føre til at barnevernet ikke mottar meldinger på de barn som har behov for hjelp.

Vedlegg:

1. Konesjon fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.
2. Forespørselbrev til private informanter.
3. Forespørselbrev til helsesøstre.
4. Intervjuguide for private informanter.
5. Intervjuguide for helsesøstre.

Litteraturliste:

- Barne og familiedepartementet, Odelstingsproposisjon nr.44 1991-92. *Om lov om barneverntjenester.*
- Barne og familiedepartementet, *Strategisk informasjonsplan 1995-96* Q - 0871, BFD august 1995.
- Bunkholdt, Vigdis og Larsen, Erik, *Metodisk barnevernsarbeid*, Tano forlag 1995.
- Eriksen, Oddvar Erik og Skivenes, Marit, *Legitimasjonsproblemer i barnevernet?* LOS-senter Notat 9705, 1997.
- Fjørtoft, Kjersti og Skorstad, Berit. *I velferdssamfunnets tjeneste* Kommer på Ad Notam Gyldendal 1998.
- Glaser, Barney og Straus, Anselm. *The discovery of grounded theory*. Aldine de Gruyter, New York 1967
- Grinde, Turid Vogt, *Kunnskapsstatus for barnevernet*. Tano forlag 1993.
- Henriksen, Jan Olav og Vetlesen, A. Johan *Nærhet og distanse*. Ad Notam Gyldendal 1997.
- Holme, Idar Magne og Solvang, B. Krohn *Metodevalg og metodebruk*. Tano forlag 1993, 2. utgave.
- Holter, H og Kalleberg, R. *Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*. Universitetsforlaget 1990.
- Kjellehold, Hærem, Midjo og Willumsen *Samarbeid for barnets beste*. Ad Notam Gyldendal 1997.
- Lichtwarck, Willy, og Clifford, Graham *Samarbeid i barnevernet*. Tano forlag 1996.
- Løgstrup, K.E. *Den etiske fordring*. Nordisk forlag A/S, 2. utgave 1991, 5. opplag.
- Lindboe, Knut, *Barnevernrett*. Tano Forlag 1994.
- Lingås, Lars Gunnar *Til beste for barnet* Kommuneforlaget 1994
- Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992, nr. 100.

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967.

McCracken, G. *The Long Interview*. Qualitative Research Methods volume 13. A Sage University paper, 1988.

Miles, Matthew B., Huberman, A. Michael. *Qualitative Data analysis*. Sage Publications 1994.

Norsk barnevernssamband, *Norges barnevern nr. 1/96*.

Norsk barnevernssamband, *Norges barnevern nr. 4/93*.

Ofstad, Kari og Skar, Randi. *Barnevernloven, kommentarutgave* Juridisk forlag A/S 1995.

Repstad, Pål *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget 1993.

Sandbæk, Mona og Tveiten, Gunnar (1996): *Sammen med familien*. Kommuneforlaget.

Statistisk sentralbyrå (1992): *Sosialstatistikken 1992*.

Statistisk sentralbyrå (1994): *Sosialstatistikken 1994*.

Statistisk sentralbyrå (1995): *Sosialstatistikken 1995*.

Stortingsmelding nr. 72 (1984-85): *Om barne og ungdomsvernet*.

Trost, Jan (1993): *Kvalitative intervjuer*. Studentlitteratur 1993.

Vetlesen, Arne Johan (1996): *Nærhetsetikk*. Ad Notam Gyldendal 1996.